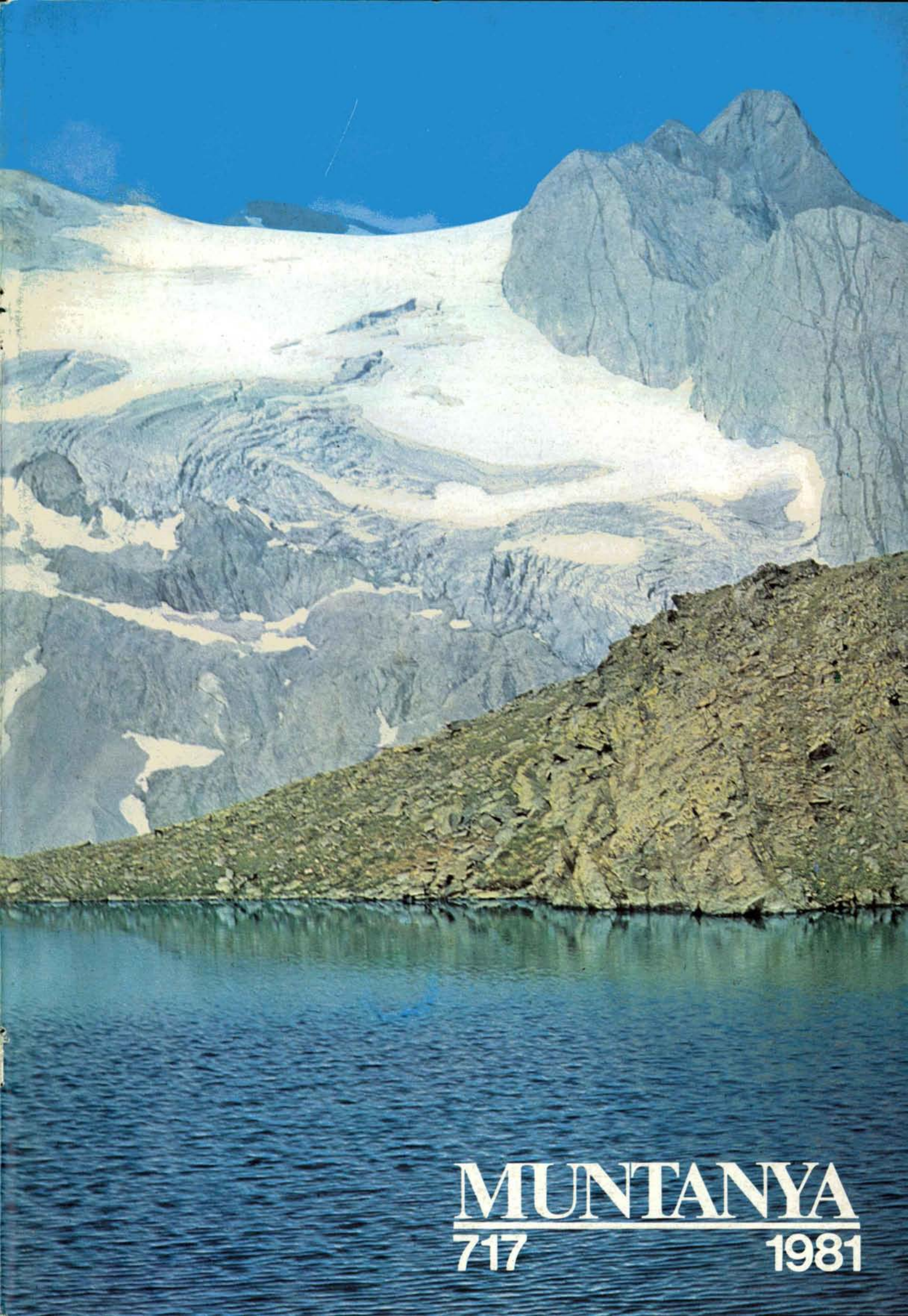

MUNTANYA
717 **1981**

COMBA W.-EXPEDICIÓ BASCA A L'EVEREST – 1980

ELS ARTICLES DE **SERVAL** EN EL SOSTRE DEL MÓN: **EVEREST**

MATERIAL EMPREAT A L'EXPEDICIÓ:

Motxilla Gran Ruta
Motxilla Porter 6
Motxilla Porter 14
Vestits de tempesta GORE-TEX
Matalassos Isotermics
Polaina-Sobrebotes
Polaines Annapurna
Bosses esportives
Sacs de dormir
Material d'alta muntanya
i escalada INTERNALP

INDUSTRIES SERVAL, S.L.

Zamora, 46, 4.ª planta - Tels. 309 62 00 - 309 64 50
Télex 51226 VALL-E ServalSport - BARCELONA - 5

SERVAL

WITTY

ARAGÓ 261 (Junt P. de Gràcia)

BARCELONA

"la Caixa"
Cada dia
més
a prop.

Més de 700
oficines unides
per teleprocés
al vostre servei.

CAIXA DE PENSIONS
"la Caixa"

TURRONS

MARCONA

P. MAURI S. A.

c/. Santander, 101. T. 313 58 00
BARCELONA 30

RUBIA
Sport

BARBARÀ, 48 - 50, BAIXOS - TELÈFON 691 39 00
CERDANYOLA DEL VALLÈS (BARCELONA)

POSA'T EN MARXA AMB EURO-ESTE

BULGARIA

3 Programas de vacaciones para conocer el país de las rosas organizados por BALKANTOURIST, Oficina Nacional de Turismo

- SOFIA Y LOS BALKANES, 8 días 27.900, Ptas.
- BULGARIA, HISTORICA Y MODERNA, 15 días 39.900, Ptas.
- CORAZON Y PERFILES, 15 días 41.900, Ptas.

TODOS LOS PROGRAMAS INCLUYEN:

- Avión ida y vuelta
- Pensión completa
- Hoteles de primera
- Excursiones y visitas
- Guia acompañante

PROXIMAS SALIDAS

Los 3 mejores viajes 1981

CUBA

RITMO
RITMO
RITMO

Salidas Semanales
MAYO SEPTIEMBRE ENERO
JUNIO OCTUBRE FEBRERO
AGOSTO DICIEMBRE MARZO ABRIL 1982

15 DIAS EN CUBA
Vacaciones en Cuba
Cuba «A todo ritmo» 69.900.- y desde 88.900.-

MEXICO

«El México Lindo»
Vacaciones México-Cuba 89.900.-
95.900.-

SOLICITE EL FOLLETO CON DETALLE Y CONDICIONES A SU AGENTE DE VIAJES

NICARAGUA

VACACIONES EN CUBA Y NICARAGUA
LAGOS Y VOLCANES en NICARAGUA 86.900.-
91.900.-

DESCUENTO ESPECIAL si reserva Vd. con más de 30 días de antelación

SON PRODUCTOS
EURO-ESTE
GAT M 19

Programa del año

EL MEXICO LINDO

FECHAS DE SALIDA:
Julio 16-21-25
Agosto 4-11-18-25
Septiembre 1-8-15-22-29
Octubre 6-13-20-27

PRECIOS ESPECIALES DE PROMOCION

	MADRID	BARCELONA
VACACIONES EN MEXICO	89.900	93.900
EL MEXICO LINDO	95.900	99.900
MEXICO AL COMPLETO	107.900	111.900

EN EL PRECIO INCLUIMOS
3 DIAS EN CUBA
CUPOS LIMITADOS

SON PRODUCTOS **EURO-ESTE** GAT M 19

5% CAMPAÑA PRO-ESTIMULO TURISTICO
5% de inscripción con 30 días de antelación

3ª EDAD: SALIDA ESPECIAL 28 Julio 5% de descuento

EGIPTO

lujo ESTAMBUL Sofia

CRUCERO POR EL NILO
en pensión completa, duración viaje 15 días
Mezquitas y Pirámides 92.900

SON PRODUCTOS **EURO-ESTE** GAT M 19

FECHAS SALIDAS:

Julio:	17-24-31
Agosto:	7-14-21-28
Septiembre:	4-11-18-25
Octubre:	2-9-16-23-30
Noviembre:	6-13-20-27

EL MEJOR PROGRAMA TURISTICO A EGIPTO

El más barato
El más lujoso
El más completo
El más variado

OTROS PROGRAMAS INTERESANTES VIA BULGARIA Y VIA RUMANIA

BULGARIA-TURQUIA-MAR NEGRO	53.900.-	RUMANIA-BULGARIA-TURQUIA	51.900.-
BULGARIA-GRECIA-TURQUIA	58.900.-	RUMANIA-BULGARIA-TURQUIA	51.900.-
BULGARIA HISTORICA Y MODERNA	39.900.-	RUMANIA Y CIRCUITO POR HUNGRIA	51.900.-
SOFIA-BALKANES (Una semana)	27.900.-	RUMANIA-HUNGRIA-YUGOSLAVIA	51.900.-
SOFIA-ESTAMBUL (Una semana lujoso)	39.900.-	RUOTA DEL CONDE DRACULA	43.900.-
SOFIA-ATENAS (Una semana)	36.900.-	BUCAREST Y LOS CARPATOS (Una semana)	28.900.-

GAT 253

INFORMACIÓ I INSCRIPCIONS

GAT 588

ESPATUR, S.A.

BARCELONA: PARIS, 136. T. 239 97 01 - 250 38 06
Madrid: Blasco de Garay, 21. T. 449 41 50 - 449 41 54
Valencia: Pelayo, 45. T. 365 06 00
Zaragoza: S. Juan de la Cruz, 26. T. 25 80 00
Tortosa (Tarragona): Despuig, 25. T. 44 35 62
Tudela (Navarra): Pza. S. Jaime, 4. T. 82 07 48 - 82 21 33
Puerto de Sagunto (Valencia): Usandesaga, 6. T. 247 06 44/41

TURINTER, S.A.

ALREDEDOR DEL MUNDO

BARCELONA: BAILEN, 46. T. 225 83 70
Madrid: Ayala, 116-118
T. 275 50 69 - 275 51 55 - 275 63 48

el món de

Poques marques tenen la dimensió de MARLBORO.

Perquè MARLBORO és tot un símbol.

D'un món lliure, jove, autèntic,
en el qual, amb estil informal, es mescla la moda i l'esport.

Un món de productes MARLBORO que,
fabricats i comercialitzats per diferents empreses,
responen a uns criteris de disseny i de qualitat:
els del món de MARLBORO.

Xarxes Comercials:

VISTAMIL, S. L.

JEANS & JACQUETS

Avda. del Cid, 144-146

Tel. (96) 370 23 62 - VALÈNCIA-14

Marlboro

Alguns d'aquests productes són tan especialitzats que,
en total, ompliran milers de tendes. Sabeu què significa, això?
Doncs, que MARLBORO es trobarà a tot arreu.
Significa que els nostres consumidors, cada vegada més,
trobaran gairebé de tot a MARLBORO.
Significa popularitat, moda, habitud de compra
i confiança en la marca. Un mercat gegantí.
No us hi quedeu a fora! Entreu en el món de MARLBORO!

**INDUSTRIAS MEDITERRANEAS
DE LA PIEL, S. A.** - Calçat esportiu
Ctra. de Chilches, s/n.
Tel. (964) 66 05 00 - VALL DE UXÓ (Castelló)

**CARMEN RODRIGUEZ DE GUEVARA
(VDA. DE ANDRES RODRIGUEZ SEDANO)**
Gorres/Barrets
Hospital, 7 - Tel. (96) 321 53 75 - VALÈNCIA-1

CHORBISA - Xàndals/Peces d'esport
Nicolau Primitiu Gómez Serrano, 15
Tel. (96) 378 89 52 - VALÈNCIA-15

FRANCISCO PERONA, S. L. - Moneders/Bosses
esportives - Polígon Industrial
Tel. (96) 273 08 36-62 - BENAGUACIL (València)

INDUSTRIAS SALTER, S. L. - Vestits de bany
Ctra. Masía del Juez, 50
Tel. (96) 155 03 12 - TORRENT (València)

CINCAL, S. L. - Cinturons
P.º Alameda, 17 - Tel. (96) 360 43 72-73 - VALÈNCIA

CONFECCIONES PUENTE, S. A. - Camises
Tte. Coronel Noreña, 30
Tels. (91) 467 31 08 / 239 06 34 - MADRID-5

PRODUCTES MARLBORO INTEGRATS
EN MARLBORO CORPORATION.

AVUI COM AHIR...

Santa Eulalia

SEMPRE A L'AVANTGUARDA DE LA MODA

PASSEIG DE GRÀCIA, 60 — TEL. 215 42 16 — BARCELONA-7
 BOUTIQUE - PRÊT À PORTER - TEIXITS EXCLUSIUS *Siky*
 PASSEIG DE GRÀCIA, 93 — TEL. 215 06 74 — BARCELONA-8
 SASTRERIA - CAMISERIA - BOUTIQUE ESPORT - ESPORTS - NÀUTICA

Redacció i administració:
Paradís, 10 - Barcelona (2)

Tel. 315 23 11

Director:

Josep Casanovas i Garcia

Maqueta:

Carles Fabregat i Sans

Secretari:

Josep Velázquez i Crespan

Corrector:

Joan Costa i Costa

Publicitat:

Francesc Pro i Rendón

Diputació, 176, pral. 2.^a

Tel. 254 86 39

Adjunts al director:

Josep Elesban Paül i Torrent,

Salvador Filella i Cornadó

Equip Redacció Crònica:

David M. Aloy, Jaume Altadill,

Armand Ballart,

Lluís Belvis, Modest Montlleó,

Alfred Montserrat, Joan Sabadell,

Alfons Valls.

Subscripció:

1.100 pessetes l'any (sis exemplars).

Estranger 1.400 pessetes.

Preu d'aquest exemplar, 200

pessetes. (Comanda de números endarrerits, a la redacció de la revista.)

Dipòsit Legal: B. 545-1958

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

ANY CV N.º 717 VOL. 88 OCTUBRE 1981

SUMARI

Editorial	482
De Barcelona al Canigó a peu (II) <i>Albert Gras i Francesc Beato</i>	483
Records de la Vall Ferrera <i>Ramon Pujol i Alsina</i>	490
Mont-Blanc de Tacul, goulotte Albinoni-Gabarrou. Impressions d'una escalada en solitari <i>Joan Quintana i Paredes</i>	495
Catàleg de les glaceres de la península Ibèrica (i II) <i>Equip de Geomorfologia (Facultat de Geografia i Història)</i> <i>Equip de Geomorfologia (Facultat de Geologia).</i> <i>Coordinador: David Serrat</i>	497
Everest, aresta W. Informe de l'expedició iugoslava <i>Lluís Belvis i Del Río</i>	506
Una excursió per la vall de Cardós <i>Joan de Tera i Camins</i>	510
A la vall de Baiasca. Sant Serni i Sant Bartomeu, temples romànics <i>Joan Rals i Seriané</i>	515
Les efímeres, un fenomen col·lectiu <i>Albert Oliveres i Folch</i>	517
Crònica excursionista <i>Equip redacció crònica</i>	
Alpinisme	518
Actes	524
Ecologia	526
Bibliografia	527

Portada: Glacera d'Ossoue, des del llac
de les Gencianes.

(Foto: Josep Mª Sala.)

Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs
autors. La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalu-
nya-Club Alpi Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

L'EXCURSIONISME, ACTUALITAT

Ens trobem a punt de celebrar el Vè. Congrés Excursionista Català.

La ciutat de Terrassa en serà la seu i el Centre Excursionista de Terrassa, l'organitzador.

Hem rebut la relació dels temes que s'hi tractaran: Ciències Naturals, Ordenació del Territori, Geografia, Arqueologia, Espeleologia, Història, Etnografia i Folklore, Arts plàstiques, Publicacions, Excursionisme i Societat.

Una sèrie de qüestions per les quals els excursionistes sentim interès. Per totes o per alguna especialment.

Tant si fem escalada com alta muntanya, espeleologia o esquí, com si anem per camins i muntanyes més fressades.

Qui més qui menys ha començat a fer excursionisme amb una idea determinada, i un bon dia ha descobert que aquesta idea s'ampliava, que el seu camp d'actuació es feia més gran: Així per exemple, escalant ha començat a fer fotografia o cinema, esquiant ha après climatologia o toponímia, fent travessies ha descobert la botànica o l'arqueologia, fent expedicions s'ha interessat pel folklore o la història.

Hi ha qui ha començat anant a veure ermites enrunades i ara, per evitar-ne la seva total desaparició col.labora cívicament a refer-les...

Aquesta possibilitat de descobrir nous centres d'interès és major quan l'excursionisme és practicat dins d'una entitat.

En primer lloc, per la diversitat d'activitats que aquestes poden organitzar i, en segon lloc, per les persones o grups de persones que sempre hi trobareu, posseïdors d'iniciativa i capacitat d'engrescar els altres, que us encomanen el seu entusiasme per les activitats que ells fan i coneixen prou bé.

Mai un excursionista no pot dir «d'aquesta aigua no en beuré», ni convé que es tanqui en una sola manera de fer excursionisme. Amb una actitud oberta anirà enriquint la seva personalitat i descobrint-se noves aptituds.

Creiem que la revista MUNTANYA també hi ajuda.

Molts dels qui només en són lectors, un dia es decideixen

a enviar-nos algun treball, fotografies, algunes crítiques, descripció d'itineraris de via d'escalada.

Així van fent la revista els mateixos excursionistes que la llegeixen.

Volem encoratjar avui sobretot els lectors que tenim pels pobles i viles de Catalunya, perquè es decideixin a col.laborar-hi.

Els coneixen com cap altre excursionista itineraris bonics i interessants de la seva comarca, l'estat actual dels camins, les cases de pagès, dels castells i ermites... ens poden pintar el veritable quadre de com és Catalunya, ara.

També volem adreçar-nos als lectors universitaris, especialistes en qüestions relacionades amb l'excursionisme. Els demanem treballs de divulgació: que els seus coneixements ajudin a desvetllar l'estimació i respecte per moltes coses que ens trobem anant d'excursió i que no sabem apreciar perquè ens són desconegudes.

L'excursionisme de descoberta urbà també ens interessa.

Com ens interessa el coneixement de tots els nostres pobles, els seus barris antics, el seu desenvolupament actual.

Les muntanyes i les cultures llunyanes, avui ja no ho són; i l'alta muntanya i les noves tècniques per moure-s'hi amb seguretat, les vies d'escalada cada dia més arriscades... el món subterrani dels espeleòlegs, volem posar-los a l'abast dels nostres lectors.

MUNTANYA, és la continuadora de l'antic Butlletí de la nostra entitat, publicat ininterrompudament des de la seva creació fins i tot durant la guerra civil.

Aquell Butlletí, on podem llegir per exemple al costat d'un article sobre el romànic al Pirineu Català, de Puig i Cadafalch, una descripció de la pared nord de l'Eiger, de Mora i Obradors.

Després de la guerra civil canvià de nom, però no d'idea i així ha anat seguint i volem que continuï essent i, amb la vostra ajuda, creiem que serà: diversa, equilibrada i representativa de tot el que és l'excursionisme.

DE BARCELONA AL CANIGÓ A PEU (II)

Albert Gras i Francesc Beato

6.ª ETAPA, VILADRAU-SAU

A diferència de l'anterior, aquesta fou l'etapa del sol i del bon temps. I també la que enregistrà el rècord de participants: 50 excursionistes. No cal dir que aquell diumenge, 9 de març de 1980, es baté també el rècord de fotografies preses...

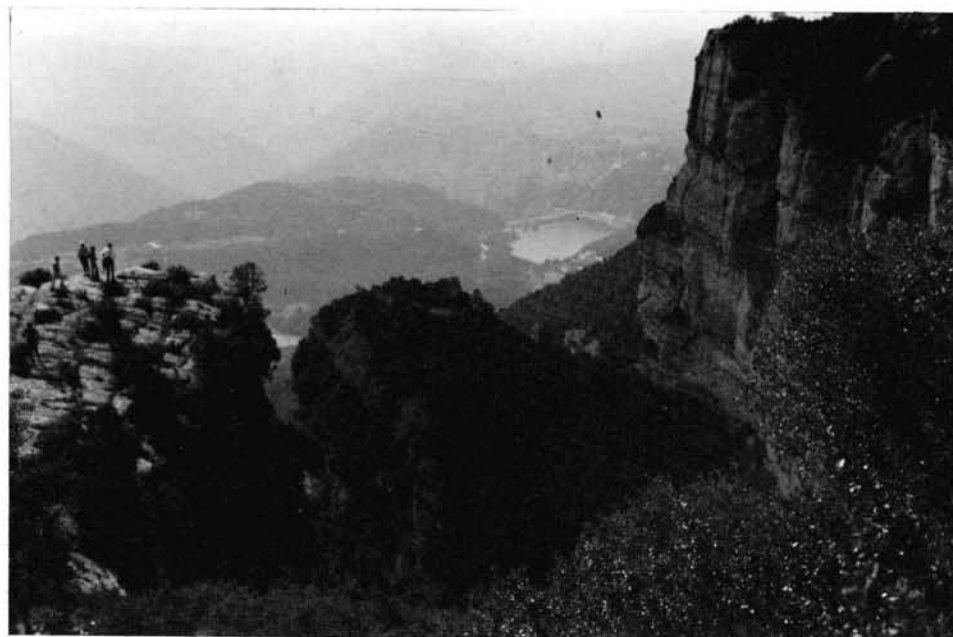
Des de *Viladrau* (821 m) anàrem cap al *Mas Miquel* (840 m) que, com tots els d'aquesta comarca, és molt gran. Poguérem admirar plantacions de coníferes d'una gran bellesa, amb el teló de fons del **Montseny**. Travessat el *Collet de Mas Miquel* (850 m), davallàrem vers el poble d'*Espinelles* (752 m), el qual aparegué de sobte davant nostre. En aquest punt vam fer bones fotografies. I sobretot, poc després, quan poguérem admirar la magnífica església romànica del poble, dedicada a **Sant Vicenç** i restaurada amb un gran encert.

Després d'un breu descans, ens vam dirigir cap al *Mas Joan* (700 m), una gran casa que també té plantacions de coníferes. Més enllà deixàrem enrera *La Rovira d'Avall* (720 m), un gran mas deshabitat. Per un corriol vam pujar fins a la casa de *Vernencs* (800 m), deshabitada, on descansàrem i vam menjar uns granyips. Per cert, costà molt que tothom tornés a caminar, perquè el temps primaveral convidava més aviat al repós. Però **Sau** era lluny encara i calia anar-hi.

Cap avall vam trobar una pista que anava seguint la valleta del *Torrent de*

Cingle de Cabrera (Collsacabra). (Foto: Josep Llorens.)

can Dodes, la qual vam agafar fins a arribar a la carretera de Vic a Sant Hilari Sacalm, entre els Kms. 17 i 18, prop de la casa anomenada *El Mas* (550 m). Continuàrem carretera avall, fins a arribar al lloc conegut per *Molí de Boixons* (o de *Bojons*) (500 m), on vam agafar una petita carretera que passa enmig d'una nova urbanització, la qual ha contribuït a malmetre aquest lloc abans molt més bonic.

Més enllà, un pont travessa la *Riera Major* i la pista s'enlaira i s'allunya de l'aigua, per a anar a *can Crivillers* (495 m), una gran masia on ens reberen molt amablement i ens deixaren omplir les cantimplors.

Passat *can Crivillers*, s'acaba l'asfalt i el camí esdevé una pista de terra que va vorejant sempre la *Riera Major*, en alguns llocs a considerable alçària. El paisatge fluvial és molt bell d'ací estant, i les cambres fotogràfiques funcionaren a cor què vols.

Vam arribar aviat a les envistes del famós *Pont de Malafogassa* (460 m). Un corriol puja, a l'esquerra, tot vorejant el *Turó de la Baga* (626 m). Assolida la carena, vam trobar *can Burjada* (580 m), una magnífica masia amb extensos i bonics camps i prats. Van ésser també molt amables amb nosaltres i ens deixaren dinar en un magnífic prat davant de la casa.

Des de *can Burjada*, ja solament ens restava seguir la carena tot deixant a dreta i esquerra els masos de *can Sanet*, *can Jan*, *La Bòfia*, *L'Arboç*, *l'Arboc Xic* i *Mas Francès*. I així arribàrem a *Sau Nou* (500 m), un poble construït quan es feren les obres de l'embassament de *Sau*, el qual, com se sap, inundà l'antic poble de *Sant Romà de Sau*. Abans de començar les escales que baixen a la presa de l'embassament, hi ha un magnífic mirador

sobre el **Pantà** i els cingles de **Tavertet**.

Després de baixar per les innombrables escales, vam arribar al parking que hi ha al costat de la presa. L'autocar ja ens hi esperava, i retornàrem sense novetat.

Horaris

<i>Viladrau</i> (821 m)	00'
<i>Mas Miquel</i> (840 m)	15'
<i>Collet de Mas Miquel</i> (850 m)	4'
<i>Espinelves</i> (752 m)	45'
<i>La Rovira d'Avall</i> (720 m)	25'
<i>Vernencs</i> (800 m)	20'
<i>Molí de Boixons</i> (500 m)	55'
<i>Pont de Malafogassa</i> (460 m)	37'
<i>Presa de Sau</i> (400 m)	1h. 20'
TOTAL del dia	4 h. 41'
TOTAL acumulat	31 h. 29'

7.ª ETAPA, SAU-CANTONIGRÒS

El 23 de març de 1980 vam ésser 37 els excursionistes que participàrem en aquella etapa. L'autocar ens deixà al costat de la *Presa de Sau*. El temps fou bastant bo, encara que no tant com en l'anterior etapa.

Primerament vam creuar la presa, tot admirant la faraònica construcció i el congost que el *riu Ter* obre cap a llevant. Des de la presa, vam agafar la carretera que va fins a l'*Hotel La Riba* (475 m), el qual domina l'embassament. És un hotel de 2 estels, amb piscina.

Una pista de terra va cap al **Club Nàutic**. La vam seguir i, al cap de poc temps, vam trobar a la dreta un camí carreter, marcat amb pintura blava. Aquest camí ens portà fins als camps de *can Masnou* (520 m). Vam agafar un corriol que vorejava un prat i aviat vam trobar-ne un altre que és marcat amb senyals blancs i vermells. Es tracta del **Sender de Gran Recorregut número 2** (SGR-2), el qual cal seguir fins a

Tavertet.

Així, doncs, vam pujar per aquest camí, on per cert vam trobar un pastor amb el seu ramat de bous que, en veure tanta gent, s'esgarriaren un xic...

El camí esdevingué, aeri i penjat en alguns trossos. Grans balmes i parets el fan molt espectacular i poguérem contemplar belles panoràmiques sobre el **Pantà** i les **Guilleries**. Alguns, fins i tot es van enfil·lar en un roc penjat sobre l'abisme... Ja prop de dalt, el camí esdevé relliscós a causa de la humitat que impregna la terra. Aquest tros, però, és curt i aviat arribàrem a dalt de tot. El canvi de paisatge és sobtat, car ara entrem al **Collsacabra**, altiplà situat a uns 900 metres sobre el nivell del mar, amb tendència a elevar-se cap al Nord. Aviat veïrem les cases de **Tavertet**.

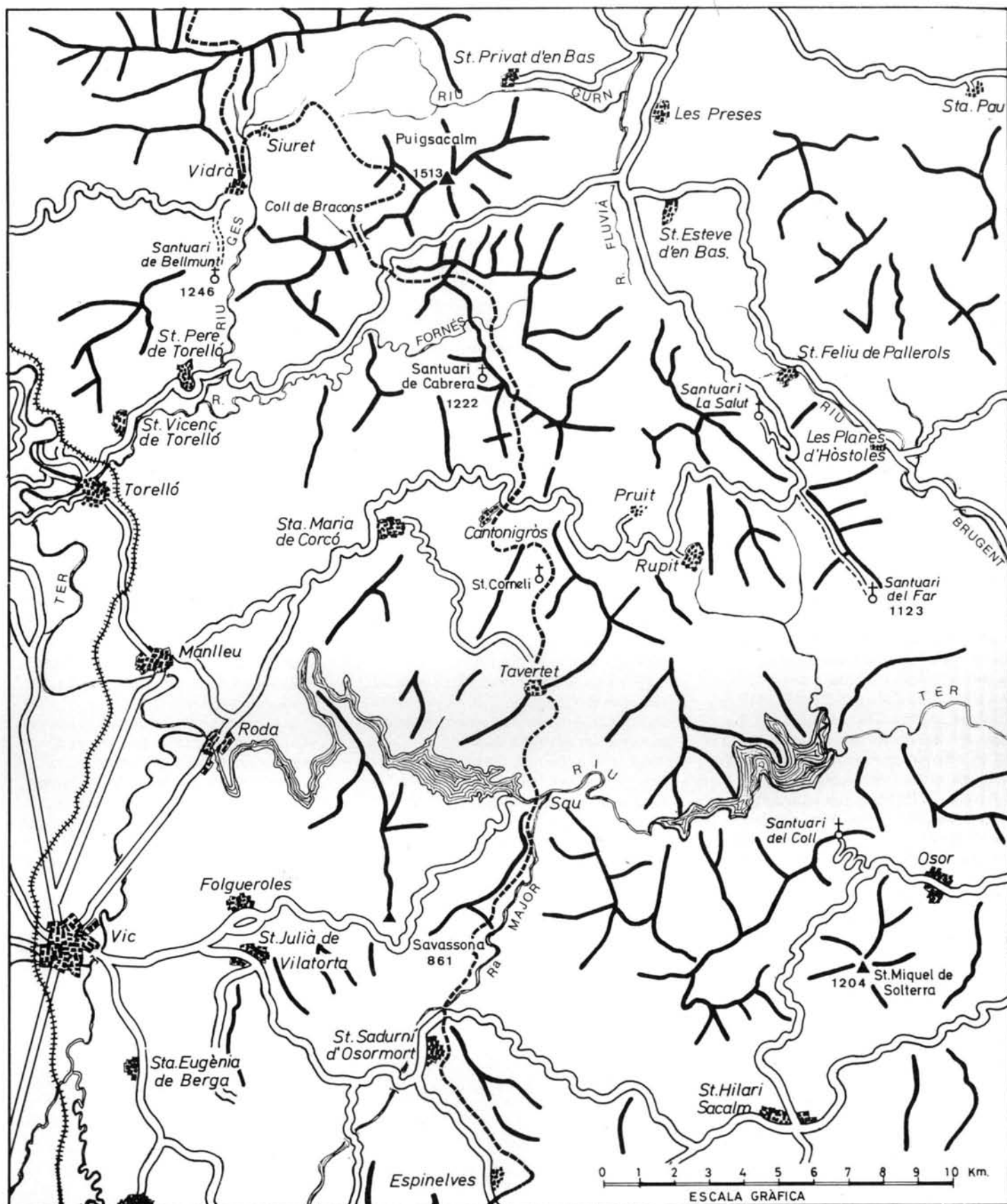
A **TAVERDET** (870 m) vam descansar. Visitàrem l'església romànica de **Sant Cristòfol**, construïda durant el segle XI, modificada i restaurada. També vam aprofitar el descans per a visitar el forn i comprar les típiques llaunadures.

Per un camí en direcció Nord deixàrem **Tavertet**, i aviat vam passar per *can Canals* (890m). Cap a l'esquerra vam veure la *Torre* (880 m), un indret ara deshabitat. Hi vam anar i vam pujar a l'alta torre que, segons ens van dir al poble, data del segle XIII. Al costat hi ha una masia, en estat ruïnós. Sembla que, temps enrera, algú intentà de reedificar-la, però aviat en desistí. Cal dir que la torre descansa sobre un penyal i s'adapta a la forma d'aquest.

Vam agafar una pista en direcció N i, poc després, passàrem per *can Pontí* (880 m), una masia on hi ha una fresca i abundosa font. Continuant per la pista que hi ha al damunt de la casa, vam trobar *can Novel·les* (885 m), un conjunt d'edificacions força remarcable. Vam pujar després per un camí carreter que surt davant mateix d'aquestes cases, a mà dreta, i que va fent revolts.

El camí s'endinsa en una vall i deixa el torrent a la dreta. Un camí puja a l'esquerra i nosaltres el vam agafar fins a arribar dalt del turó, on hi ha *Sant Corneli* (1020 m), una ermita de molta anomenada. Al costat hi ha una sepultura neolítica, excavada fa uns anys, i sembla també que en aquest lloc hi hagué un poblat ibèric. L'ermita té un porxo bastant gran i, encara que el seu valor artístic no és gaire gran, és digna de veure.

De de **Sant Corneli** vam agafar, en direcció N, un camí carreter que segueix la carena. I al cap d'un quart d'hora, en un revolt, aparegué *La Font* (1080 m), la qual és realment sensacional. A **Tavertet** ens havien dit que era l'obra d'un picapedrer. Vam poder comprovar que era immens el treball fet: grans taules de pedra, així com els bancs. I també les papereres i les llars per al foc són fetes de pedra.

No cal dir que fou en aquest lloc, voltat de frondosos arbres, i molt tranquil, on vam dinar. L'únic inconvenient fou el fred que hi feia...

Després de dinar vam tornar a la pista. Poc més enllà n'hi dues: una, que va cap a

Itinerari seguit en les etapes 6, 7, 8 i 9.

La Cau o La Calm, important masia situada a 1040 m d'altitud, i l'altra (la que vam agafar) que puja fins a la carena (1100 m) i permet descobrir una fantàstica

panoràmica que comprèn des d'Aiats i Cabrera fins a la Plana de Vic.

Van seguir primer una pista cap a ponent i vam passar per sota del *Pulg Urri* (1061 m), i després, per dreceres, vam creuar camps i un bosquet fins a *Cantónigròs* (933 m), poble famós pel seu concurs

literari en llengua catalana, símbol de la resistència cultural dels anys quaranta i cinquanta.

Horaris	
<i>Presa de Sau (400 m)</i>	00'
<i>Hotel la Riba (475 m)</i>	22'
<i>Can Masnou (520 m)</i>	11'
<i>Tavertet (870 m)</i>	50'
<i>Sant Corneli (1020 m)</i>	40'
<i>Font (1080 m)</i>	15'
<i>Cantonigròs (933 m)</i>	55'
<i>TOTAL del dia</i>	3 h. 13'
<i>TOTAL acumulat</i>	34 h. 42'

8.ª ETAPA, CANTONIGRÒS-COLL DE BRACONS

La vam fer el dia 13 d'abril de 1980, i hi participaren 29 persones. El temps no era molt bo, però no va ploure. L'autocar ens deixà a **Cantonigròs** (933 m), on vam coincidir amb la sortida d'una marxa excursionista; però afortunadament els qui hi participaven seguien un altre itinerari.

Vam sortir del poble en direcció N, seguint la carretera d'enllaç. A l'esquerra vam agafar un camí, el qual té un indicador que diu: **La Foradada i Font de l'Esclop**. Seguint aquest camí, vam trobar aviat un camí carreter que puja en direcció N, el qual agafarem. Poc després vam arribar a la carretera de **Vic a Olot**, entre els quilòmetres 25 i 26, i la seguirem en direcció a **Vic**, fins a arribar al **Pont de la Rotllada**, situat a 910 m d'altitud, molt a prop del Km. 25. A l'altra costat del pont hi ha un indicador que assenyalava el camí de **Cabrera**, el qual vam agafar.

El camí de **Cabrera**, per altra banda ben clàssic, puja fortament. Aviat deixarem enrera la **casa d'Aiats** i revoltarem cap a l'esquerra. Sempre amunt, vam arribar al lloc anomenat les **Roques Estretes** (1200 m aproximadament), un pas entre roques. Vam baixar al **Collet de Cabrera** (1190 m)

i, tot seguit, vam pujar les inacabables **Escales de Cabrera** fins a arribar al **Santuari** (1296 m).

El **santuari de Cabrera**, en reconstrucció des de fa anys, constitueix un bon mirador de la **Plana de Vic**. Durant el segle XV fou destruït per un terratrèmol i, posteriorment, fou reedificat.

Després d'un bon descans a recer del santuari, ens dirigírem vers l'**Osca de Cabrera** (1305 m), un pas molt aeri, entre vertiginosos cingles. Alguns intrèpids, no obstant, passaren a l'altra banda. De retorn, iniciàrem tots plegats una forta davallada, bo i seguint un camí amb senyals de pintura, marcat no fa pas massa temps. Aquest camí travessa la bonica fageda de la **Baga de la Faja**. En temps de pluja cal posar-hi un xic d'atenció, si hom no vol asseure's a terra abans d'hora...

Ja cap al final del camí (o, més ben dit, corriol), algunes persones tiguieren dificultats perquè s'havien endarrerit i l'havien perdut. No fou res, però; aviat ja tots érem junts i, travessant prats, arribàvem a l'ampli **Port d'en Faja** (1100 m), on hi ha el mas de mateix nom.

Hidrogràficament constitueix el límit entre les comarques d'**Osona** i **La Garrotxa**, puix que les aigües que van cap a ponent formen el riu **Forners**, que pertany a la conca del **Ter**, i les aigües que van cap a llevant formen el riu **Fluvià**.

Pel costat del **Mas de la Faja** passa un camí carreter en direcció N, el qual vam seguir. Creuàrem el riu **Forners**, a penes un rierol, i arribàrem a la casa de **Porxiugues** (1050 m), deshabitada. Un bon dinar, en un prat magnífic situat davant la casa, ens féu recuperar ben aviat les forces.

Després de dinar, ail, vam haver de pujar a la carena dels **Llancers** (1250 m). Assolida la carena, vam trobar un corriol marcat, que procedeix del **refugi del G.E.I.E.G.** situat a **Sant Miquel d'en Bas**.

Vam passar després pel **Coll de Llancers** (1180 m) i la **Serra dels Arços** (1261 m). De sobte, a dalt d'un dels cims, s'esquinçà la boira i aparegueren davant nostre el **Puigsacalm** i el **CANIGÓ**. L'entusiasme fou gran, ja que per primera vegada des que vam sortir de Barcelona vèiem el nostre objectiu, encara que lluny.

Per **Costa Llisa** (1273 m), el **collet de la Grevolosa** (1200 m) i el **cim de la Pastera** (1202 m) davallàrem cap al **Coll de Bracons** (1120 m). Aquest tros fou molt bonic, perquè travessàrem una fageda immensa, de conte de fades.

L'autocar encara no havia arribat al **Coll de Bracons**, però no trigà gaire a fer-ho.

Horaris	
<i>Cantonigròs (933 m)</i>	00'
<i>Pont de la Rotllada (910 m)</i>	14'
<i>Roques Estretes (1200 m)</i>	43'
<i>Santuari de Cabrera (1296 m)</i>	20'
<i>Port d'en Faja (1100 m)</i>	30'
<i>Porxiugues (1050 m)</i>	56'
<i>Coll de Bracons (1120 m)</i>	1 h. 20'
<i>TOTAL del dia</i>	4 h. 03'
<i>TOTAL acumulat</i>	38 h. 45'

9.ª ETAPA, COLL DE BRACONS-VIDRÀ

Aquesta etapa, feta el diumenge dia 27 d'abril de 1980, i a la qual assistiren 41 excursionistes, estigué sota el signe del mal temps: de primer la boira i després la pluja ens feren la guita.

L'autocar ens deixà al **Coll de Bracons** (1120 m), per on passa la carretera de **Torelló a Joanetes**. Aquesta carretera, prolongació de la que anava fins a la **Vola**, fou construïda per les Diputacions de Barcelona i Girona. La seva utilitat és molt discutible mentre no s'eixampli el tram de **Torelló a la Vola**, ple de revolts perillosos i amb una amplada mínima. En canvi la part de Girona és excessivament ampla i ha ocasionat un desastre paisatgístic i

Ermita de Sant Corneli. Terme de Tavertet (Collsacabra). (Foto: Jordi Turon.)

ecològic, ja que ha suposat la destrucció d'una bona zona de bosc.

Al costat de la carretera, en el mateix coll, surt un corriol marcat amb senyals de Gran Recorregut. El vam agafar i, després d'una bonica pujada entre bosc, vam assolir el **coll de Sant Bartomeu** (1250 m). Vam veure, a l'altra cantó, l'ermita romànica de **Sant Bartomeu de Covildases**.

Cap a dreta, conservant l'alçada, surt un corriol en direcció NNE, que travessa una bonica fageda. Aquest corriol ens portà fins a la **Font Tornadissa** (1330 m), molt ben arranjada i que raja molt; les seves aigües són bastant fredes.

Des de la font ens vam dirigir cap als **Rasos de Manter** (1350 m), bo i ascendent pels prats. Iniciàrem l'ascensió al **Puigsacalm** (1518 m), però, quan ja èrem prop del cim, la boira ens embolcallà i, en arribar a dalt, no poguérem veure absolutament res de la meravellosa vista que des d'allí s'albira.

Un xic desanimats baixàrem altra vegada als Rasos de Manter, on per cert la boira ja havia desaparegut, però el cel encara era cobert.

Al **Coll de Manter** (1330 m), vam agafar un camí carreter que voreja el **Puig de Miralles** (1432 m), i passa per **Costa Llisa** i el **Pla dels Arços** (1300 m), on agafàrem la pista de **Pla Traver** (1270 m), caseriu on vam arribar aviat. Allí ens embaladirem amb el nombrós bestiar que hi pasturava i, sobretot, amb els cops de cap que es donaven un parell de braus...

Seguint la pista vam arribar al **Coll de Siuret** (1300 m), passat el qual veiérem a l'esquerra el poble que duu aquest nom. No trigàrem gaire a arribar-hi, i vam decidir de dinar en aquest lloc, **Siuret** és situat a 1154 m d'altitud, i pertany al municipi de **Vidrà** i a la comarca del **Ripollès**.

Quan érem a les postres es posà a ploure i haguérem de marxar a corre-cuita. Van agafar la pista que va a **Vidrà**, però, en intentar trobar la drecera, la pluja es convertí en diluvi i ens costà de trobar-la. Alguns van seguir la pista i d'altres van baixar un tros pel dret... Però tots ens retrobàrem feliçment i vam arribar a **Vidrà** (991 m) ben xops. Per cert, en entrar al poble parà de ploure...

Horaris

<i>Coll de Bracons</i> (1120 m)	00'
<i>Coll de Sant Bartomeu</i> (1250 m)	29'
<i>Font Tornadissa</i> (1330 m)	18'
<i>Puigsacalm</i> (1518 m)	20'
<i>Rasos de Manter</i> (1350 m)	15'
<i>Pla Traver</i> (1270 m)	34'
<i>Coll de Siuret</i> (1300 m)	34'
<i>Siuret</i> (1154 m)	32'
<i>Vidrà</i> (991 m)	1 h. 15'
TOTAL del dia	4 h. 17'
TOTAL acumulat	43 h. 02'

Monestir de Sant Joan de les Abadesses. (Foto: Jordi Turon.)

10.ª ETAPA, VIDRÀ-VALLFOGONA DE RIPOLLÈS

També aquell diumenge, 11 de maig de 1980, hi hagué pluja, però no tanta com altres vegades. Vam participar-hi 29 persones.

Des de **Vidrà**, i desfent part de l'anterior etapa, vam arribar a la masia de **Les Escanes** (970 m). Sense fer cas del rètol que diu «Camí tallat», adreçat a la gent motoritzada, vam agafar un bonic corriol que puja per la part esquerra de l'alta vall del **Ges** i va fins a la casa anomenada **La Coma de Cabagès** o de **Cap de Ges** (1240 m). Prop d'aquesta casa hi ha la **font del riu Ges**.

Davant la casa hi passa una pista, que vam seguir en direcció E i ens portà a la **Collada de la Coma** (1250 m). Davant nostre veiérem els bonics prats que envolten l'**ermita de Santa Margarida** (1260 m) i el gran **mas del Pujol** (1240 m).

La pista canvia bruscament de direcció, i va ara cap al N, bo i seguint el **Rec de la Coma**. Tot seguit es posà a ploure i haguérem de pujar per la **Fageda del Rec de la Coma** amb capelines... Els corriols eren bastant esborrats, però no ens costà gens de trobar la **font de la Coma** (1380 m). Des de la font pujàrem al **Coll de la Creu de l'Espinalt** o **l'Espinalt** (ara no hi ha cap creu), situat a 1408 m d'altitud, just a la carena de les **serres de Milany** i **Santa Magdalena de Cambrils**. La visió des del coll i des de la carena de **Milany**, que seguirem vers ponent, és fabulosa: a ponent, la **serra de Milany**; a llevant, la de **Sant Magdalena de Cambrils**; a migdia, **Bellmunt**; i al Nord, **Vallfogona** i el **Pirineu**.

El camí carener fou una delícia. Passàrem per la **Serra** i el **Puig d' Obiols** (1552 m) i vam arribar al **Pla de la Bronza** (1500 m), des d'on s'albira ja el **Castell de Milany**.

Aviat vam ésser el **Collet de Milany** i tot seguit pujàrem al **Castell**, cada cop més enrunat. Situat en un turó, a 1533 m, la panoràmica que es veu d'allí estant és superba.

El Pirineu nevà va fer de teló de fons durant l'àpat i el sol que ens escalfà tímidament contribuï a fer un bon dinar.

Després de dinar comprovàrem que, al vessant nord de la serra, hi abunden les pistes forestals. Vam seguir la pista de l'esquerra i, en arribar en un revolt, vam agafar un corriol que aviat va anar parant a uns marges i prats, pels quals davallàrem. Com que el desnivell era molt pronunciat, no trigàrem gaire a arribar a una gran casa, situada a 1180 m d'altitud. Llavors ens vam creure per un moment a Anglaterra... perquè qui en té cura hi ha posat un rètol que diu: «**Sargatal House**»!

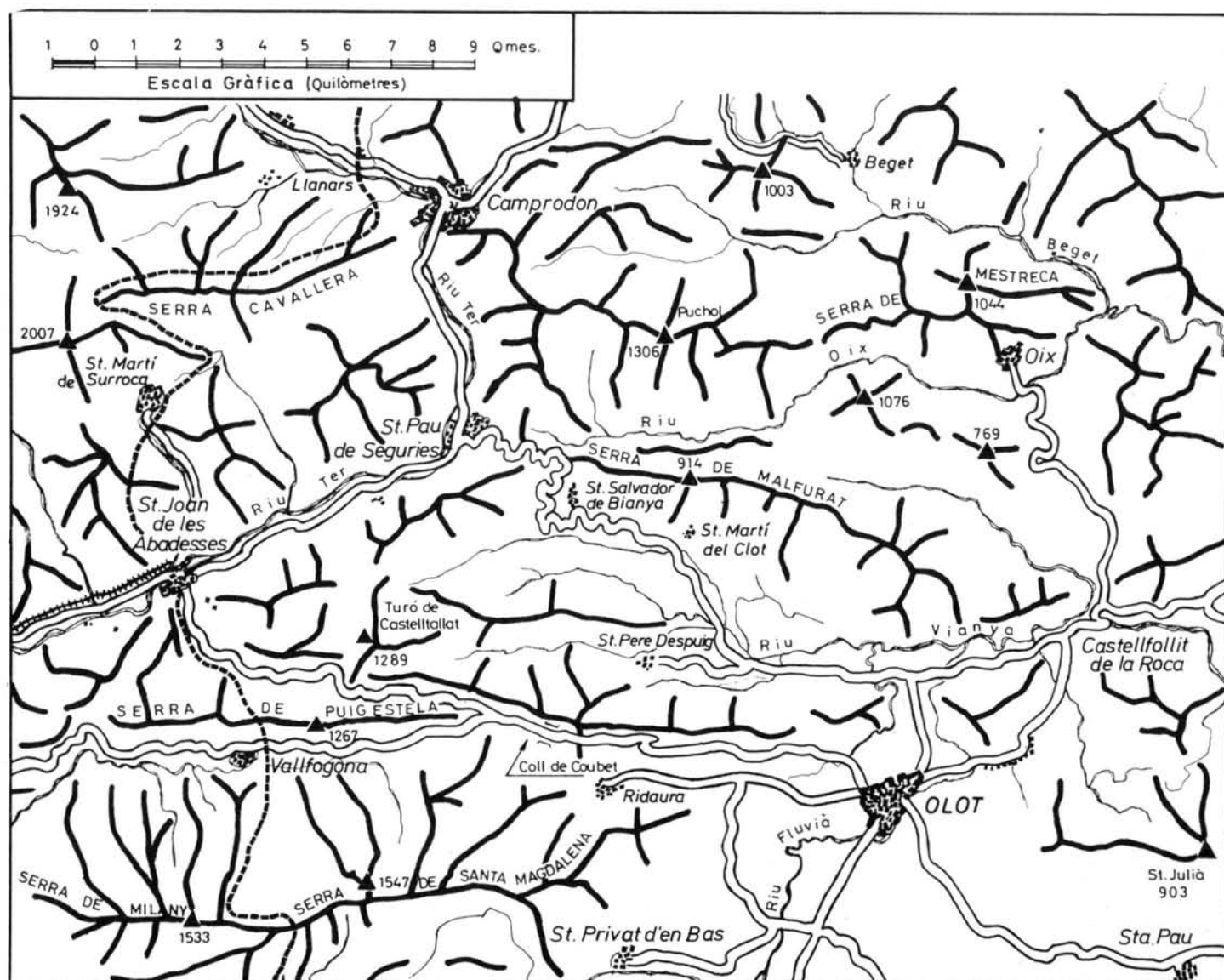
Descansàrem, doncs, en un indret tan britànic i encara poguérem veure, fent de «vedette», una vaca que féu les delícies dels fotògrafs. També vam poder beure aigua i contemplar des de l'era un bellíssim paisatge de la vall de la **Riera de Vallfogona**.

Des de **can Sargatal**... (perdó, **Sargatal House**, o encara **Segreta**!, segons el mapa de l'**Instituto Geográfico y Catastral**), un camí carreter baixa per la dreta i, més avall, vam trobar una altra casa anomenada **can Villaura**, abandonada (1060 m). Van creuar el **Torrent de can Cucut** i vam baixar per una pista que segueix la bonica vall d'aquest torrent, pel cantó dret.

En sortir de la vall, vam trobar un mas habitat, anomenat **la Plana Batallera** o **Batalera**, encara que figura als mapes amb el nom de **Plana Baliera** (900 m). Continuant pel camí carreter, vam arribar a la **Riera de Vallfogona**, molt abundant en truites, com vam poder comprovar en veure'n els coves plens d'uns pescadors.

Per un pont creuàrem la riera i, després d'una petita pujada, vam arribar a l'ermita romànica de **Santa Cecília de Regort** (920 m). L'abandó d'aquest petit i bonic temple rural és total. Fins i tot la vegetació ha arrelat a la teulada. Vam poder constatar que fins i tot un arbre n'ha perforat amb les seves arrels el sostre i el mur septentrional, i hi ha provocat greus esquerdes que fan témer pel futur de l'edificació. **Cal salvar Santa Cecília de Regort**, i nosaltres des d'aquestes modestes línies fem una crida per a la restauració d'aquest petit monument.

De retorn al camí ral, que havíem deixat abans, emprenguérem la direcció E, i en poc temps érem a **Vallfogona de Ripollès** (956 m), un poble molt típic de la muntanya catalana. Hi ha un castell i hi són ben interessants les places i carrers.

Horaris

Vidrà (991 m)	00'
Les Escanes (970 m)	35'
Coma de Cabagès o Cap de Ges (1250 m)	42'
Collet de la Creu de l'Espinal o de l'Espinalt (1408 m)	49'
Pla de la Bronza (1500 m)	15'
Coll de Milany (1500 m)	22'
Castell de Milany (1533 m)	5'
Can Sargatal (1180 m)	45'
Can Villaura (1060 m)	10'
La Plana Batallera (900 m)	20'
Santa Cecília de Regort (920 m)	16'
Vallfogona de Ripollès (956 m)	15'
TOTAL del dia	4 h. 34'
TOTAL acumulat	47 h. 36'

11.ª ETAPA, VALLFOGONA DE RIPOLLÈS-SURROCA DE BAIX

Aquesta vegada hi participarem 36 excursionistes, i vam fer l'etapa el dia 8 de juny de 1980. Com de costum, va ploure. Un grup restà a l'autocar i anà a visitar el **Monestir** i el **Museu de Ripoll**. Des del poble vam pujar fins a la

Itinerari corresponent a les etapes 10, 11 i 12.

carretera, que és la CC-150 i va de **Ripoll** a **Olot**. a l'altra costat de la carretera s'enfila un corriol i nosaltres el vam seguir fins a arribar al **Coll de les Fonts d'en Orri** (1110 m). La pluja fou intermitent, forta en alguns moments, però en d'altres fins i tot parà. Davallàrem pel vessant Nord de la **Serra del Pollastre** i, en sortir del bosc, vam trobar **can Gratunya** (1020 m). Pel camí vam trobar uns enormes cucs de terra.

Poc més amunt de la casa baixa un corriol enmig del bosc. Aquest tram és bastant perdedor, però si hom conserva la direcció correcta aviat s'arriba a una pista i es troba **can Jombí** (865 m).

Des de can Jombí van seguir un camí carreter que segueix gairebé una carena. A la dreta del camí vam trobar la **Font del Cucut** (800 m), d'aigua molt bona. I aviat vam veure les cases de **Sant Joan de les Abadesses**.

En arribar davant del **Monestir** ja vam trobar l'autocar amb els companys que havien anat a **Ripoll**. Vam visitar el

Monestir (773 m), amb el seu **claustre** i el **Museu**. Vam travessar després tot el poble, i passàrem davant l'església de **Sant Pol**, destruïda durant una guerra contra els francesos. Popularment se la coneix per **Sant Joanipol**.

Vam agafar la **carretera de Ripoll** i, després, per un carrer, anàrem a sortir al **pont gòtic**, pel qual travessàrem a l'altra banda del **Ter**. Vam pujar fins a l'estació del ferrocarril i, a continuació, per la **carretera d'Ogassa**. A l'esquerra, damunt l'estació, vam agafar un camí carreter, per entrar tot seguit a la vall del torrent de **Planeses Algües**. A la dreta del camí crida l'atenció una filferada llarguíssima que tanca una finca.

El camí creua el torrent i, prop d'una pedrera, emprenguérem l'ascensió d'un estrep de la muntanya. A dalt, hi vam trobar un camí, que seguirem amunt fins a arribar al **Coll d'Art** (1020 m), bo i deixant a l'esquerra les runes de la **casa d'Art**.

La part oriental del **Coll d'Art** dona a una pedrera, i sobta molt trobar tot d'una aquest tallat. A sota es veu la **Fàbrica de Ciment d'en Benet**, abandonada i amb algunes edificacions ja ruïnoses.

Un camí carreter baixa cap a la vall d'Ogassa. Poc abans d'arribar al poble de Surroca de Baix es veuen indicis de l'antiga extracció de carbó, car aquesta zona era molt abundant en mines de l'esmentat mineral. Vam creuar un túnel excavat a la roca i, en pocs minuts, ja érem a les cases de Surroca de Baix (980 m), pertanyent al municipi d'Ogassa.

Vam pujar després fins a la Font Gran (1060 m), on dinàrem, encara que a les postres, com d'habitud, haguérem de suportar un fort xàfec. La Font Gran és molt abundosa i fresca, i està situada en un lloc digne de visitar.

A Surroca de Baix, ja ben molls, ens esperava l'autocar que ens portaria fins a Barcelona.

Horaris

Vallfogona de Ripollès (956 m)	00'
Coll de les Fonts d'en Orri (1110 m)	43'
Can Jombi (865 m)	1 h. 00'
Font del Cucut (800 m)	24'
Monestir de Sant Joan de les Abadesses (773 m)	8'
Estació F.C. St. Joan de les Abadesses (810 m)	14'
Coll d'Art (1020 m)	1 h. 05'
Surroca de Baix (Ogassa) (980 m)	26'
TOTAL del dia	4 h. 00'
TOTAL acumulat	51 h. 36'

12.ª ETAPA, SURROCA DE BAIX-LLANARS

Tampoc el temps no ens acompanyà massa aquell diumenge, 22 de juny de 1980. Vam fer la travessia de Serra Cavallera 36 excursionistes.

Des de Surroca de Baix (980 m) pujàrem

Serra Cavallera. (Foto: Nuria Arnan.)

cap a la Font Gran (1060 m), que vam deixar a l'esquerra. Seguint primer una pista, i després una altra que puja cap a llevant, vam arribar a Sant Martí de Surroca (1236 m), una església romànica, de la qual vam fer fotografies. Passat aquest lloc, la boira ens embolcallà una vegada més. Deixàrem a la dreta el camí carreter que va cap a Fogónella i vam agafar el camí de l'esquerra, el qual puja pels vessants de Serra Cavallera. Poc després vam passar pel mas de can Bac de la Roda (1420 m) que, a causa de la boira, tenia un aire fantasmagòric. A prop hi ha la font de la Roda i el Torrent del Bac, el qual vam travessar. La pujada esdevingué forta i, després de passar per la Gran Jaça, ens adonàrem que la boira anava quedant sota nostre, i fins i tot semblava que sortís el sol.

Aviat vam arribar al Refugi Forestal Montserrat (1630 m), on vam descansar, ajaçats damunt l'erba dels formosos prats que l'envolten. Ho vam aprofitar també per a menjar uns ganyips.

No sense recança, car damunt l'erba s'hi estava molt bé, vam iniciar l'ascensió al Coll del Pal de Portolers (1775 m), des d'on vam poder veure el Puig Estela i el Taga, així com l'altra vessant de Serra Cavallera. Però el vent era molt fort i no hi vam estar gaire estona.

Pujàrem pel fil de la carena i vam assolir el Puig del Pla de les Pasteres (1893 m), punt culminant del sector oriental de la Serra Cavallera.

A partir d'aquest cim vam seguir la carena, en direcció a llevant. És una carena alta, cada cop més estreta i amb els

vessants més pendants. Vam veure innumbrables flors, que embellien els prats amb els seus diferents colors. Però els núvols ens venien a l'encalç i no ens vam poder entretenir gaire a contemplar el paisatge.

Cap al final de la carena, quan aquesta va cap al Ter, vam poder contemplar als nostres peus Camprodon i la seva vall. En aquest lloc vam iniciar la baixada, que fou molt entretinguda a causa del fort pendent. Vam arribar a un grup de cases, anomenades La Bona Font (1140 m), pertanyents al veïnat d'Espinalba, on ens van deixar dinar. A les postres —cal dir-ho— va caure un petit ruixat i cuitàrem a refugiar-nos sota el porxo de can Vermeteres, nom de la masia on ens acolliren.

Després de dinar vam continuar baixant. Creuàrem la Riera d'Espinalba, i aviat vam arribar al riu Ter, que travessàrem per un pont, des del qual es té una sorprenent vista del poble de la Roca, cap a ponent.

Un cop creuat el riu ja es troben les cases de Llanars (983 m), on vam poder admirar la bonica església parroquial de Sant Esteve, d'estil romànic.

Horaris

Surroca de Baix (980 m)	0'
Font Gran (1060 m)	9'
St. Martí de Surroca (1236 m)	39'
Ref. Forestal Montserrat (1630 m)	1 h. 05'
Coll del Pal de Portolers (1775 m)	30'
Puig del Pla de les Pasteres (1893 m)	18'
La Bona Font d'Espinalba (1140 m)	2 h. 45'
Llanars (983 m)	22'
TOTAL del dia	5 h. 48'
TOTAL acumulat	57 h. 24'

RECORDS DE LA VALL FERRERA

Ramon Pujol i Alsina

Àreu, a l'any 1931. (Foto: Ramon Pujol i Alsina.)

Quan una persona arriba a una edat respectable, s'adona que la seva vida ha estat com una mena de miratge que s'esmuny i es fa esborradís al precís moment que és a punt d'abastar-lo. Tot és un embolic de records: uns molt plaents, i altres dissortadament no tant. Déu ens

ajuda, però, a mantenir vius els bons records, i ens emboira els que poden entristir-nos. Doncs bé; el que ara jo desitjo és parlar-vos d'un bon record: el de la meva primera pujada a la Pica d'Estats, fa cinquanta anys.

L'excursionisme del primer quart de

segle no tenia el dinamisme del d'ara, però sí que requeria una gran tenacitat. Generalment, a l'escola ja ens hi havien encarrilat, fent-nos fer sovint sortides a muntanya. Això féu que, en iniciar la nostra vida de treball, dediquéssim els dies festius a fer excursions. Als quinze o setze

anys, llavors, anàvem molt justets de diners. Treball i diner eren passats per una mesura molt diferent de la d'ara. Ens férem molts tips de córrer per les serres de Collserola i del Maresme, ja que els nostres mitjans econòmics no ens deixaven anar més lluny. Anàrem creixent en anys i en possibilitats, i ja ens allargàrem cap a Sant Llorenç del Munt, Montserrat i, finalment, al Montseny, per a la travessia clàssica: Aiguafreda - Gualba, tot passant pel Matagalls i les Agudes. Era el 1920! Pujàvem, doncs, d'una manera gradual en el camí de l'excursionisme. I quan amb tota la il·lusió férem el primer contacte amb el Pirineu, de Ribes (llavors el tren no passava de Ripoll, i s'anava en cotxe de cavalls de Ripoll a Ribes) cap a Núria, Nou Creus, Ull de Ter, Setcases i Camprodon, ja dúiem un llarg aprenentatge d'hores de camí i d'aguantar soledades i ruixats. Els temps han canviat molt. Avui, hi ha vailets que als quinze anys o abans ja han pujat a l'Aneto. Personalment, jo crec més amb el noi que, d'una manera constant, conscient i gradual, es fa un excursionista; és a dir, per convenciment i perquè sent dintre seu quelcom que l'empeny cap a la muntanya. Al noi que això li succeixi, puc assegurar-vos que mentre tingui pit i cames no desertarà mai del camp excursionista. En res més no trobaria la joia que li dona el trescar per la muntanya. I ara, anem al gra.

Els tres d'agost del 1931, junt amb els meus estimats companys Joan Roig i Elias, i els germans Josep i Francesc Majó i Abril, ens enfilàvem a l'«Hispano» de l'Alsina Graells, concessionaris del servei de viatgers cap al Pallars i la Vall d'Aran.

Si fem memòria, i pensem com anàvem d'atapeïts dins de l'«Hispano» de llavors i en la comoditat dels autocars actuals, hi ha tot un abisme de diferència. El viatge de Barcelona a Àreu, es féu llarguíssim. Sortírem de Barcelona a un quart de vuit del matí. Férem una petita parada a Tàrraga, uns minuts a la collada de Comiols, passàrem de llarg per Tremp i, a les dues de la tarda, érem a La Pobra de Segur. Tinguérem temps sobrer per a dinar, perquè fins a les sis de la tarda no sortia l'auto que seguiria per la Noguera Pallaresa amunt. Deixem La Pobra a les sis de la tarda, i arribem a Llavorsí a les vuit del vespre. Un altre transbord per anar a Àreu, on arribem a les deu de la nit. Entre parades i transbords hem necessitat quinze hores per assolir el cor de la Vall Ferrera. Fins a La Pobra va menar l'«Hispano» un xofer de molta anomenada, i ben cert que se la mereixia. Tothom el coneixia: li deien el «Pep boig». Feia, posat de facinerós, però era una magnífica persona. Era tot un tipus d'home: no massa alt, però cepat, cellajunt, amb una gran forra de cabell negre rinxolat. Usava polaines, com els xofers de casa bona,

La Rebuira. (Foto: Ramon Pujol i Alsina.)

però que, en el cas del nostre «Pep boig», li donaven més aviat l'aspecte de guerriller. Recordo que, quan arribàrem a la collada de Comiols, va parar el cotxe, i va invitar a baixar els passatgers a qui vingués de gust fer-ho. Volia que contempléssim el bell panorama de la conca de Tremp i la serralada pirinenca. Llavors vaig adonar-me que el «Pep boig» era un enamorat de la seva terra, i que es delia per a explicar-nos amb tota mena de detalls aquell bé de Déu de país. En altres sortides que en anys següents vàrem fer, coincidírem amb el «Pep boig» alguns cops, i la seva parada a Comiols no va fallar cap vegada.

Al 1931 no hi havia pas massa companys que poguessin informar-nos de com i de quina manera calia fer l'ascensió a la Pica d'Estats. Cercàrem dades en els butlletins del Centre, i el bon amic Vicenç Labarta (A.C.S.) va facilitar-nos-en també bona informació. (L'excel·lent guia de la Vall Ferrera feta per Ramon de Semir, i editada pel Club Muntanyec Barcelonés, va aparèixer el 1936). No en teníem la informació que desitjàvem, però si tota la esperança a reeixir-hi. L'any abans ja ens havíem familiaritzat amb les meravelloses muntanyes del Pallars Occidental, l'alta Ribagorça, i la Vall d'Aran, i aquesta experiència és la que ens empenyia a pujar al cim més alt de casa nostra. Si el nostre desig es convertia en una realitat, consideràvem que llavors ja podríem fer-nos socis del Centre Excursionista de Catalunya, on hi havia uns homes (gairebé mítics per a nosaltres) que ens impressionaven per les seves gestes a muntanya. Nosaltres, ens vàiem tan poqueta cosa per a gosar a arrenglerar-nos

al costat d'uns muntanyencs, com l'Estasen, en Guilera o l'Oiveras... Crèiem de bona fe que la nostra pujada a la Pica d'Estats fóra com una mena de prova superada que ja sabíem anar a muntanya.

Són més de les deu de la nit i ja ens hem instal·lat a can Maranges, d'Àreu. Malgrat l'hora de la nostra arribada, fórem molt ben rebuts, i el sopar fou bo i abundant. Són bona gent i molt servicials. El vell Maranges, malgrat el primer cop d'ull d'home babau, ens ha resultat un home llest i ben proveït de la més fina sornegueria pagesa. Té unes orelles molt afavorides, talment un parell de nanses a banda i banda del cap. La vella mestressa i la jove són feinejadors i d'empenta; dos tipus de raça. A la sobretaula hem fet comentaris sobre els darrers esdeveniments polítics (a quatre mesos després de la proclamació de la República) i, malgrat la llunyania del cap i casal, tenen força consciència del moment. Combreguen totalment amb els nostres ideals. Tota una sort!

Sortim a donar un tomb pel poble. És el darrer dia de la festa major i es celebra ball a la plaça. Hi ha quatre minses bombetes escampades, com quatre cuquetes de llum enfilades dalt d'una tija. Sort de la nit de lluna i d'un cel clar atapeït d'estels. Bons auguris per a demà. Els músics toquen asseguts al volt d'una taula rodona, i els correspon una d'aquelles bombetes de claror raquítica. Fa bonic de veure el delit dels qui toquen i l'engrescament dels balladors. Deixem que la bona gent d'Àreu es diverteixi, i ens n'anem cap a dormir.

L'endemà, a les set del matí ja voltem per Àreu tot fent fotografies. Fa un dia meravellós, de sol clar i cel blau. En havent esmorzat, carreguem tot el nostre bagatge de motxilles i paquets. És la primera vegada que en les nostres sortides lloguem dos matxos, i ja ens sembla com si féssim una expedició! Vénen amb nosaltres el vell Maranges i en Peret, un vailet molt eixerit, fill de l'amo de la Rebuira. S'afegeix a la comitiva el «Sultán» un gos simpàtic i entenimentat que ens farà companyia tots els dies.

Remuntem la Vall Ferrera per un bon camí que segueix la ribera, guarnida de belles arbredes. Ens ha cridat l'atenció un espai bastant gran, tancat per una filferrada a força altura, i hi hem vist, a dins, una colla de guineus. El vell Maranges ens ha explicat que, aquell tancat, era d'una gent de Barcelona que volien fer la cria de guineus argentades (en aquella època, a Barcelona, les senyores apreciaven molt el que en deien *renards argentés*). Possiblement l'afer no va rutllar com desitjaven els promotors, perquè el 1933 i el 1934, anys en què vaig estar novament a la Rebuira, en passar per aquest indret la tanca encara hi era, però no s'hi veia ni una guineu.

Port de Sotllo. (Foto: Ramon Pujol i Alsina.)

Cresta del Pic Occidental d'Estats. (Foto: Ramon Pujol i Alsina.)

El camí travessa diverses vegades la ribera, fins a fer-ho definitivament a la vora dreta (la nostra esquerra, en pujar), i llavors amb unes quantes marrades es guanya un fort desnivell i s'arriba a la font de la Rebuira, sota mateix de la cabana i de les bordes que l'envolten. Fem la descarregada de matxos i la instal·lació a la cabana, molt confortable i molt neta. Ens acomiadem del vell Maranges i del Peret. Ens ensenyen el lloc on hem de deixar la clau, quan deixem la cabana. «Adéu-siau, i fins a una altra vegada, si a Déu plau!» El «Sultán» es queda amb nosaltres. Enfront de la cabana hi ha una borda ben proveïda de palla i herba, on tindrem un excel·lent dormitori.

Hem fet un bon dinar sota la mirada vigilant del «Sultán», atent a l'escapada d'algun os o d'un bocí de pa. Segueix fent un dia molt bo, i ho aprofitem per a conèixer una mica el camí que hem de fer demà al matí. Anem, doncs, pel camí que de la Rebuira mena fins a Boet, i no passem del barranc de Sotllo. Desfem camí, i embrenem el retorn a la cabana. Ja sabem que en l'inici del nostre itinerari de demà no hi haurà cap entrebanc. Som ja a casa nostra, i comencen els preparatius per al sopar. En Roig és el nostre cuiner, i ho fa molt bé. En Majó petit és el qui va a la font a buscar l'aigua, i el seu germà Pep i jo som els buscadors i proveïdors de llenya. Treballem, doncs, en equip. Després,

els germans Majó i jo estem ajaçats damunt de l'herba, cadascú obsessionat en el que passarà demà; tota la nostra il·lusió hi és concentrada. Farem el cim? La Pica d'Estats, ens farà una bona rebuda...? De cop, un crit. És en Roig que ens diu que el sopar ja és a punt. L'enllestim amb rapidesa i satisfacció. El nostre cuiner s'hi ha lluit. El «Sultán» també ho celebra amb saltirons i moixaines. Tots quatre baixem a la font, per a fer-hi la neteja de tot el que hem embrutat. Fa fresqueta, però la cançó de l'aigua és tan agradable, que ens hi hem quedat fins que les muntanyes són ben morades i la nit ja ens cau al damunt. Tornem a la borda, cap a dormir, pensant només en la tan desitjada ascensió a la Pica d'Estats.

A les cinc en punt del matí comença la nostra pujada a la Pica d'Estats. Fa bo! Ens arriben les olors del bosc i de l'herbei, i l'aire fresc de la ribera. A dos quarts de sis travessem el barranc de Baborte, prop de la cabana de Bassello. Mitja hora més, i ja som al barranc de Sotllo. El riu baixa abundós i enjogassat. Ens enfilem torrent amunt i, al cap de quinze minuts, ja som a la Socalma de Sotllo. És una bauma força gran: un bon refugi, en el cas de fer mal temps. Ja fa estona que el sol ens acarona, i aviat se'ns presenta el gran espectacle dels gegants que ens envolten: Sotllo, Pica d'Estats i Canalbona. A nosaltres, encara un bon tros novells, ens impressiona la grandiositat del que és el nostre camp d'acció. A la pleta trobem el pastor, i hi entaulem conversa per a veure si ens pot alligonar una mica. A la nostra pregunta, ens respon: «No en sé cap res de la Pica; no he passat mai del Port de Sotllo». Ens indica, però, el bon corriol (per a evitar el tarter gros) i la bona direcció per a pujar fins al Port. A l'estany inferior d'Estats fem una reposada per esmorzar, i contemplem amb un cert respecte, però amb molta alegria, la bellesa de les muntanyes que ens envolten. Quan som a l'estany superior d'Estats, tenim la sensació que no serà gens fàcil d'assolir el cim. El veiem molt redreçat i amb ganes de plantar-nos cara. Amb trossos de gran tarterar i, afortunadament, amb moltes congestes, anem enfilant el camí que ens mena al Port de Sotllo. Que bé s'hi està, aquí dalt, entremig de dues muntanyasses com són el Pic de Sotllo i la Pica d'Estats! Tot mirant a migdia, ens adonem del llarg camí que hem fet. Els estanys d'Estats s'han enxiquit considerablement. Ens recomanaren de pujar pel vessant francès; però, des del port on som, ens fa mandra d'haver de baixar al clot on veiem un estany glaçat i, llavors, anar a trobar el coll de Riufred i pujar dreturament al cim superior de la Pica d'Estats. Fem consell tots quatre, i decidim pujar a tota cresta al pic occidental d'Estats. Evidentment, teníem masses pretensions; després d'una bona estona de fer cabrioles per un terreny no massa

segur, ens hem decidit a pujar totalment per la cara de migdia i a no massa distància del carener. Salvem una colla de canaletes per un terreny molt descompost que ens esperona a seguir endavant. De cop el pendent es suavitza i ja som al pic occidental de la Pica. Quina alegria! El panorama és fabulós!

Tenim ara, al davant nostre, el cim cobejat. Mitja hora més, i assolim el nostre primer tres mil. Bella, meravellosa Pica d'Estats (3141 m), cim culminant de Catalunya! La cosa, gràcies a Déu, ens ha sortit bé. Tal vegada la nostra pujada no ha estat massa ortodoxa, però la via escollida i sortosament encertada, ens ha conduït al cim. Abraçades, joia, cants i crits: és a dir, tota l'alegria que comporta l'estada dalt d'un cim per primera vegada.

La Pica d'Estats és un dels millors miradors del Pirineu. Al meu petit bloc d'aleshores hi ha una llista llarguíssima de totes les muntanyes que poguérem identificar. Cinquanta anys enrera, aquesta llista hauria estat interessant; però avui, la majoria de la nostra família excursionista ha assolit ja una o més vegades el cim més alt de casa nostra, i no cal insistir en una cosa que la major part se sap de cor. (A finals de juny del 1934, amb una gran quantitat de neu i seguint exactament el mateix camí suara descrit, vaig tornar a la Pica d'Estats, amb els companys Novellas, Estradé i Morice.)

Fem el retorn pel mateix camí de pujada, i ja som altre cop al Port de Sotillo, on havíem deixat les motxilles. Quina sorpresa! vigilant el nostre recapte hi ha el «Sultán». Com s'ho ha fet, aquest animalet, per esperar-nos aquí dalt? Pensem que deu ser un dels pocs gossos que hi han pujat. Remenades de cua i clapits d'alegria. No ens podem imaginar com ha anat seguint el nostre rastre.

Tot lliscant per la neu, fem la davallada a l'estany superior d'Estats. Son les tres tocadetes de la tarda i fem parada per a dinar. Ens contemplem ben satisfets la «nostra muntanya» i, més o menys, el traçat del camí que hi hem fet, i donem gràcies a Déu per l'encert que hem tingut. Ara hi ha una llum cegadora; enlloc no hi ha cap ombra. Els nostres ulls sols troben repòs contemplant la blavor de les aigües de l'estany. El «Sultán» dorm, satisfet, als peus d'en Roig.

Com que la part més important de la jornada ens ha sortit bé, decidim variar el camí de retorn a la Rebuira, gràcies a la geografia que hem pogut fer des del cim de la Pica. Des de l'estany superior d'Estats, ens enfilem a un petit portell a occident, que ens mena al racó dels estanys de Sotillo, un petit cercle desolat i feréstec. Tot seguit ens enfilem al coll de Pedres Blanques i davallem a l'estany de Baborte: és gran, bonic, acollidor. El cercle és impressionant; i en aquest moment (un quart de set del vespre), quan les ombres

La Pica d'Estats (3141 m), des del Pic Occidental. (Foto: Ramon Pujol i Alsina.)

ja són llargues, el Pic de Baborte, que corona la vall, té una força d'atracció extraordinària. El dia hauria de tenir més hores! Adéu a les grans muntanyes.

Baixem pel barranc de Baborte i, al cap de poca estona ja som a la cabana de Bassello. Prop de les vuit del vespre arribem a la Rebuira. Ens repartim les feines per a la preparació del sopar. Cal que en Roig ho tingui tot a punt perquè tot rutlli com una seda. Com sempre, en Majó petit fa cap a la font, i, son germà i jo anem a buscar llenya. El sopar ha estat reconfortant: en Roig ens ha fet unes bones sopes, truita amb butifarra, i tenim prèsssecs per a postres. El «Sultán» no ens deixa ni un moment i va llestíssim per a caçar al vol les coses que li donem. Estem una mica tous, i tenim mandra d'anar ara a la font a rentar els estris. Hem fet una jornada de prop de dotze hores. El «Sultán» es queda de guardià a la cabana i nosaltres ens n'anem a la pallissa, a dormir. Quina satisfacció que tot hagi sortit bé!

Avui és un dia dedicat al descans. No estem massa de sort. El temps se'ns ha espatllat. Ruixats, pedregades, i alguna ullada de sol, tan enrabiada, que crema. Hem tingut temps de banyar-nos, d'aïllar-nos i de netejar tots els atuells, en preparació del dinar per a celebrar el nostre èxit d'ahir. Avui tenim en Peret de convidat. Quin xicotet tan trempat! El «Sultán» també té el seu invitats particulars, ja que ha comparegut un altre gos. S'empaïten i juguen: són felices, pobres bestioles! També, avui, en Roig s'ha lluit amb el dinar. Calia festejar la pujada a la Pica d'Estats. Hi ha hagut xampany i tot!

A mitja tarda en Peret ens ha deixat, i ens ha dit que no ens preocupéssim pel «Sultán»; que, quan nosaltres deixàrem la

Rebuira, ell tornaria tranquil·lament cap a Àreu. Adéu Peret! i records a la bona gent de can Maranges. Continua el temps embolicadot i no s'està massa bé a fora de la cabana. Fem comentaris sobre la jornada d'ahir, i ens considerem la gent més feliç del món. En Roig es mou una altra vegada... i quan ell es mobilitza també ho hem de fer els altres. Es tracta del sopar. Cadascú fa la seva feina. Abans d'anar a dormir ho deixem tot ben net i endreçat, i preparem ja les motxilles per a demà, que ens caldrà matinejar, perquè la jornada serà llarga. A les deu de la nit, tothom dorm.

Avui deixarem la Rebuira i aquesta bonica Vall Ferrera. Abans de les cinc del matí ja hem tancat la cabana, i deixem la clau a l'amagatall convingut. El «Sultán» ens mira tot encuriosit i fa saltirons al voltant nostre. Procurem fer-li entendre que, per favor, no ens segueixi; que li agraïm la seva companyia, però que se'n torni cap a Àreu. Ha estat una escena trista, perquè el «Sultán» no es resignava del tot a deixar-nos, i ha calgut fer-li algun gest d'hostilitat per tal que es decidís a fer el camí de retorn cap a Àreu. El contemplàrem una bona estona, i el veiérem allunyar-se cap cot, i amb la cua entre les cames.

Amb la motxilla a l'esquena i el piolet a la mà, fem el mateix camí d'abans d'ahir. Travessem el torrent de Baborte i, després, la palanca del torrent de Sotillo. Som gent de sort! Tenim un altre dia de meravella! Som ja al pont de la Molinassa, poc després arribem al de Boet i, a les set del matí, som a la cabana del Pla de Boet. Hi trobem el pastor. A part que sempre ens plau de tenir conversa amb la gent de muntanya, ens ha estat útil la seva troballa per les indicacions que ens ha donat per a

passar bé la portella de Baiau i saltar a Andorra. El panorama és molt diferent del de la Vall Ferrera que coneixíem fins ara. Tot mirant cap a Àreu, és bonic de contemplar com salta furiat l'aigua del barranc d'Areste. Hi ha encara moltes flors. El verd en els relleixos i pendissos de les muntanyes, els saltants de l'aigua que baixa de Baiau i la blavor d'un cel immaculat ens tenen embadalits. La parada i l'esmorzar se'ns han fet molt plaents, però cal deixar aquest bell pla de Boet, perquè tenim encara molta feina a fer.

Passem pels deliciosos plans d'Arcalís, sota el serrat del Clot de l'Olla. [Poc abans d'entrar al pla de Baiau, m'ocorregué un fet

del tot inoblidable. Al tombant del camí, plantat davant meu, mirant-me fixament i a sols uns tres metres de distància, veig la més bella bèstia de les nostres muntanyes: un bell exemplar d'isard. (Malaguanyada foto!). Féu un gran gest de sorpresa (exactament com jo!) i, esbufegant d'una manera estranyament sonora, girà cua, pegà un bot, i va desaparèixer. Vaig córrer darrera d'ell, i vegí que es reunia amb una ramada d'una quinzena. En un moment travessaren el riu i s'enfilaren cap a les escarpades canals que hi ha entre els pics de Lavans i Medacorba. Quines bèsties més boniques!]

Som a l'estany inferior de Baiau, porta

d'entrada al cercle del mateix nom. Bona vista cap a la Pica Roja, port de Boet, i pics de Lavans, Medacorba i roca Entravessada. A les onze tocadetes arribem a l'estany gran de Baiau, profund i blavíssim. Hi ha una bona eugassada pasturant. Ens sobta una miqueta la mena de paret-tartera que haurem de pujar per assolir el cim de Sanfons i la portella de Baiau. Abans d'enfilarnos menjem quatre ganyips i, després d'una hora de mandrejar, deixem l'estany. Amb una empitrada d'una hora ens plantem al portell de Baiau, i per l'allargassada carena fem els dos cims del Sanfons. Hem refet els seus dos pedrons, hem contemplat la meravella de panorama en totes direccions, i ens plau per damunt de tot reveure el sobirà conjunt de la Pica d'Estats, assolida per nosaltres dos dies abans. En el meu petit bloc també hi ha la llarga llista de tot el que es veu des del Sanfons. Us l'estalvio, com l'altra. Dinem a la portella de Baiau de cara al cercle. Des d'ací dalt s'aprecia molt bé la grandària de l'estany i la feréstega bellesa dels pics de Baiau, roca Entravessada, Medacorba i Lavans. Adéu, Vall Ferrera!

Deixem la portella de Baiau i baixem, ja decididament, cap al principat d'Andorra, una mica per sota el Comapedrosa, en un indret on hi ha tot de regalims d'aigua, com si fos el naixement d'un riu. Passem pel pla de la Cabana i, prop de les sis de la tarda, som al fons de la ribera d'Arinsal. La baixada ha estat una mica dura: fem una aturada sota l'arbrada i ens refresquem els peus a l'aigua del riu. Aquesta vall d'Arinsal és molt bonica, i el poblet que li dona nom roman arraulit davall les muntanyasses que l'envolten. Seguim fent camí cap a Erts i, finalment, a La Massana. Ens sentim un bon tros cruïxits. Han estat onze hores llargues de jornada i de forts desnivells. Quan entrem a cal Palanques, de la Massana, són les nou de la nit. No ens fa pas gaire bona impressió, però després han resultat ser una gent simpàtica i que s'han esforçat a servir-nos bé. És ben cert que, moltes vegades, les aparences enganyen.

El retorn d'Andorra a casa nostra es féu ben feliçment. I aquella reeixida ascensió a la Pica d'Estats va animar-me a no demorar per més temps la meua sol·licitud d'ingrés com a soci del Centre Excursionista de Catalunya. Poc temps després, els meus companys van seguir el meu exemple. Gràcies a Déu, tots quatre protagonistes continuem a la llista de socis de la nostra volguda entitat.

Com a la cloenda, us diré que sóc ben conscient de la intranscendència que té, avui, una ressenya com la que us acabo de fer; però si heu tingut la paciència de llegir-me fins al final, possiblement els del meu temps reviuran bones èpoques passades, i els joves potser sabran descobrir-hi perquè l'excursionisme a casa nostra és més que centenari.

Pic Oriental des de la Pica d'Estats. (Foto: Ramon Pujol i Alsina.)

Pla de Boet. (Foto: Ramon Pujol i Alsina.)

MONT BLANC DE TACUL, GOULOTTE ALBINONI-GABARROU

Impressions d'una escalada en solitari

Joan Quintana i Paredes

*Encara tinc l'encant d'aquells dies;
els visc encara i somnio en ells.
Sóc senyor de sendes estelades i
ciutadà lliure dels cims.*

Arnold Lunn

Chamonix, darrers dies de febrer. Un període de bon temps està centrat sobre els Alps centrals. Sembla ser que les condicions per anar a escalar són òptimes. Tinc dubtes en elegir l'ascensió, tants noms volten pel meu cap: les Droites, Super-couloir de Tacul, Nant-Blanc i d'altres. També m'agradaria tenir un company; mai no he escalat sol als Alps, i em fan respecte, molt respecte.

El telefèric de l'Aiguille du Midi està tancat; per això, decideixo pujar a la Vallée Blanche per Itàlia i el refugi Torino. Penso anar al Mont Blanc de Tacul, a fer-hi algun dels seus *couloirs* ja que és un lloc interessant per la seva situació i la còmoda aproximació i davallada que ofereix.

Al refugi Torino hi ha alguns alpinistes que volen anar al Pilier d'Angle; parlo amb ells, però no ens posem d'acord.

Travesso la glacera del Gegant lentament; davant meu, el Grand Capucin, senyor d'aquesta raconada dels Alps, m'invita a fruit d'un bonic espectacle. Els últims raigs solars acaricien el cim d'aquesta agulla de granit vermell. Penso que una hivernal al Capucin fóra molt factible, ja que no hi ha gens de neu a la paret, i l'aproximació és curta.

Els estels em guien per aquesta nit glacial fins al refugi del coll de Midi. Tot

resta en silenci; només el sorollet del fogó en escalfar aigua per a un te trenca l'harmonia de la nit.

Preparo el material. Avui penso anar al Triangle rocallós de Tacul, a prendre contacte amb les condicions i a concienciar-me jo mateix. Agafo la via directa Gabarrou, perquè anys enrera ja havia fet la clàssica Contamine-Mazeaud. Aquest és un itinerari molt ferm, amb pendents de 55° i amb ressals per petites canals de 65° o més. La rimaia poc oberta em permet d'entrar en aquest pendent glaçat; ja en començar m'adono de l'EXCEL·LENT qualitat de la neu. Amb les primeres clarors del matí arribo al cim del Triangle de Tacul. Estic content. Fa fred; però, protegit en unes pedres, m'hi estic una estona. Penso molt; m'agrada estar sol?

La davallada no presenta problemes; només algunes esquerdes mig tapades m'obliguen a donar un volt. Al fons, al plateau del Gegant, uns puntets baixen esquiulant per la glacera.

Arribo al refugi a mig matí i em preparo un bon dinar. Parlo amb altres alpinistes i m'expliquen que, fa pocs dies, ha estat escalat el Super-couloir del Tacul. Dubto. No estic segur de quin itinerari prendre. Penso que el Super-couloir és massa difícil per anar-hi sol. Si hi tingués un company...

A la fi, decideixo de seguir la Goulotte Albinoni-Gabarrou, d'uns cinc-cents metres de desnivell aproximadament. És un itinerari glacial modern i directe al Mont Blanc de Tacul, situat entre els Piliers Martinet i Cechinel.

Em poso a dormir d'hora, ja que em vull aixecar a la una de la matinada. Són dos quarts de deu i no puc romandre dintre el sac. Surto a fora del refugi; molts estels i fred viu: bon temps!

Mentre preparo tot el material per a l'escalada m'envaeix una sensació de por. Dubto un altre cop, però ho supero. Estic molt nerviós.

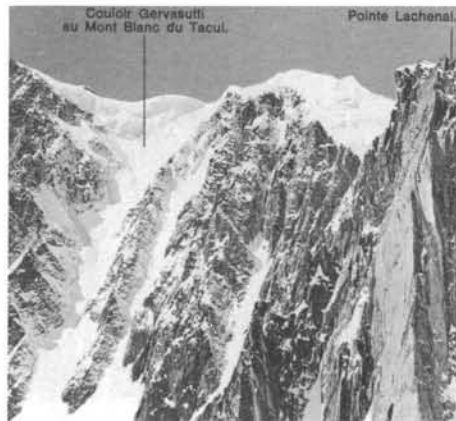
Camino ràpidament per la glacera; els grampons mosseguen molt bé la neu, i tot sembla estar bé menys jo: em fa molt de respecte anar a escalar tot sol, en un itinerari d'aquestes característiques.

Arribo a la rimaia; és la una de la matinada. Acabo de preparar els estris per a l'ascensió i, per un pont de neu, m'introdueixo en aquest món de glaç. Progresso a bon ritme; el pendent, 50°, no resulta mai difícil. A mesura que guanyo alçada em tranquil·litzo, estic content: pujo bé i, de moment, no tinc cap problema.

Després d'una hora de pujar per aquesta pala, arribo al començament de les dificultats serioses; una estreta *goulotte* de glaç puja vertical i es perd en la foscor

Goulotte Chère. Segon mur. (Foto: Joan Quintana.)

Mont-Blanc de Tacul. Al centre, goulotte Abinoni-Gabarrou. (Foto: Arxlu.)

de la nit. En una bona fisura, introduïxo una clau que hi queda sòlidament col·locat, i amb les dues cordes lligades començo a pujar. Quina sensació, la de pujar per ací! El pendent deu ser d'uns 70°, però les excel·lents condicions de la neu fan que la

progressió es desenrotlli sense cap problema. Un cop a dalt d'aquest primer ressalt, munto una sòlida reunió amb dos fissurats, i baixo amb un rappel per a recuperar el material que he deixat a la pujada. Mentre pujo un altre cop amb jumars, penso en les ascensions en glaç-vidre de l'estiu, i em pregunto si aquesta època no és millor per a les escalades d'aquest tipus.

La següent tirada la faig amb la mateixa tècnica, i així repeteixo les operacions d'autoassegurar-me. En un moment de l'ascensió, s'obre l'anella que subjecta una de les màquines de fer fotos i aquesta comença un vertiginós descens fins a la glacera. Em sap greu; havia fet moltes ascensions amb ella, i funcionava molt bé.

El tercer ressalt és més dret encara; potser 80° o més. Però el glaç permet d'introduir les puntes frontals dels grampons i, així, superar aquests passatges amb una certa facilitat. També en aquest ressalt hi pujo dues vegades, per tal d'anar autoassegurat. Un dels cargols còncics que hi he col·locat queda ancorat sòlidament, i és impossible de treure'l.

Damunt d'aquest ressalt, el terreny d'escalada es converteix en una ampla canal on, segurament, l'estiu sigui un terreny mixt poc noble; però, ara, queda tot sota la neu.

El sol surt per darrera de Les Grandes Jorasses; mentrestant, en el fons de les valls les ombres encara esperen en silenci l'arribada del nou dia.

Per un darrer tram de neu d'uns 55° en condicions immillorables arribo sota la petita cornisa de l'aresta cimera, i amb uns metres d'escalada acrobàtica pujo damunt l'aresta, a pocs metres del Mont Blanc de Tacul (4248 m).

Una munió de cims, banyats pels raigs de sol d'aquest matí, em fan gaudir d'una immillorable vista sobre aquesta regió.

Estic molt content. Penso en moltes coses. Recordo una noia, la Maria; també recordo els meus companys; potser estiguin dormint, o ara s'alcin per anar a treballar o a estudiar. Tinc molts amics?

Penso en aquells que es diuen alpinistes i que només es passegen per les muntanyes, o bé, contràriament, en aquells que volen ser l'élite de l'escalada i només saben pujar per difícils parets, i als quals una fàcil excursió pels Pirineus o en altres indrets els sembla de poc interès. Em fan pena! Potser jo també els en faig? Resto en el dubte.

La davallada és llarga. Finalment, arribo al refugi del coll de Midi. Hi ha poca gent. Recullo la resta de material, em poso els esquís i començo a baixar, esquiant, per la Vallée Blanche. Darrera meu queda el Mont Blanc de Tacul: el Super-couloir s'hi alça, feréstec i misteriós. Sembla com si m'invités a escalar-lo.

CATÀLEG DE LES GLACERES DE LA PENÍNSULA IBERICA (i II)

Equip de Geomorfologia (Facultat de Geografia i Història)

Equip de Geomorfologia (Facultat de Geologia)

Coordinador: David Serrat

C – MASSÍS DEL MONT PERDUT (Tres Sorores)

El massís de les Tres Sorores o del mont Perdut (pic del mont Perdut, 3355 m) s'orienta cap al SE, com un braç que en aquesta direcció es desprèn del circ de Gavarnie (pic de Marboré, 3248 m), en ple Pirineu central. El conjunt queda delimitat per aquest circ de Gavarnie al N, la vall de Pineta a l'E (la qual a més el separa de la cresta fronterera –La Múnia/Barrosa–), els plans de Gòriz i la vall d'Ordesa a l'O, i pel congost d'Añisclo i les altres planícies d'aquest sector al S.

Geològicament, el rocam d'aquest massís està configurat per un seguit de materials calcaris del Secundari i del Terciari, típics d'estructures pre-pirinenques. El fet que, aquí, aquests materials ens donin un relleu tan prominent cal explicar-lo a partir d'un apilotament de diferents mantells d'escoriment, i fins i tot de materials paleozoics superposats damunt el conjunt calcari.

El conjunt glacial actual del mont Perdut ocupa una extensió de 0,87 Km², i comprèn tres glaceres (0,59 Km²) i dues congestes importants (fig. 4).

La situació i orientació dels aparells glacials és influïda de manera decisiva per la morfoestructura existent. Tots els aparells, exceptuada la congesta del Soum de Ramond (SO), estan orientats cap al NE, i estan disposats en els diversos nivells o graus que dibuixen la vessant N-NE del massís, des de la cresta Marboré-Cilindre-mont Perdut-Soum de Ramond, fins al fons de la plana de Tucarroya, en el circ de Pineta. Així, trobem les glaceres del Marboré i del Cilindre en el primer nivell o el més baix, mentre que la glacera del mont Perdut ocupa el segon i el

tercer nivell, i ambdues grades romanen separades per un desnivell rocallós. La comunicació entre les dues parts de la glacera té lloc mitjançant una muralla de séracs, no tan impressionant com la que en configura el límit inferior, que forma una autèntica barrera, la qual cau sobre la plana de Tucarroya.

Per al període estudiat (1957-1979), la situació del conjunt glacial del mont Perdut correspon a una fase d'estabilitat, igualment com en els restants massissos.

Dins d'aquesta fase d'estabilitat, es pot dir que, des de 1955, s'observa una acumulació de **nevé** en el primer replà de la glacera del mont Perdut, exactament sota la barrera de séracs que assenyalen l'acabament de la glacera. Aquesta progressiva acumulació podria ser interpretada com a una regeneració de la glacera en aquesta primera grada, de la mateixa manera com va ocórrer a començaments de segle.

D – PICOS DEL INFIERNO

Els Picos del Infierno (pic Quijada de Pondiello, 3061 m) es troben entre les capçaleres de la vall de Piedrafita i del circ de Bramatuero, i constitueixen el sector més elevat de l'arc que es desprèn al sud de la cresta fronterera (zona dels pics Cambalés – Gran Facha). Els Picos del Infierno estan contituïts per diversos grups muntanyosos molt units entre ells: Puntas del Pecico, pic de Pondiello, Picos del Infierno, pic Argualas. A partir d'aquest grup, el massís perd altura fins a la confluència dels rius Cildaras i Gállego.

Els materials que formen el massís són de tipus granític i metamòrfic. Aquest massís es presenta com un batòlit de forma circular i envoltat de materials de la seva cobertora paleozoica.

El sistema glacial del conjunt està constituït per dues petites glaceres de circ que fan, entre les dues, 0,15 Km², ben orientats al N, i protegits per altes crestes. Els canals d'allaus que entallen les parets

Glaceres del mont Perdut i del Cilindre. (Foto: Jaume Barceló.)

fotografies aèries de 1957, no han estat comptabilitzades en el quadre general de l'estudi; però, ja que llur presència és manifesta durant els darrers anys (fins i tot en alguns anys molt secs), hem cregut oportú, si més no, d'esmentar-les i de localitzar-les en el conjunt muntanyós.

A les estribacions del pic de Contraig (2957 m) trobem dues congestes: una a l'alta vall de Contraig, i l'altra a la capçalera de la vall de Serrader. També hi ha dues congestes en els costats meridionals del Gran Tuc de Colomers (2932 m): una en la vessant de la vall de Serrader, i una altra en l'alta conca de la vall de Rodó. Tot el grup es troba a una altura mínima de 2750 m, i ocupa petites concavitats en els circs del massís, i amb orientacions en funció del relleu on s'inscriuen (S, NE, etc.). Totes aquestes valls drenen cap a la ribera de Sant Nicolau, afluent de la Noguera de Tor (vall de Boí).

F - MASSISSOS NO ESTUDIATS ÍNTEGRAMENT

Massís del Perdiguero.

El massís del Perdiguero (pic de Perdiguero, 3221 m) es troba situat en plena zona axial pirenenca. Presenta una direcció E-O, al llarg d'una arcada d'uns 10 Km de llargada, entre les valls de Benasc,

per la vessant meridional, i la vall de la Pique (Luchon, França) per la vessant del nord (fig. 6).

El rocam està constituït, en la major part, per un aflorament granític similar al del veí massís de la Maladeta, envoltat per un seguit de materials metamòrfics que, en algunes ocasions, arriben a constituir els cims culminants (per exemple, el pic de Crabioules).

En el mapa de conjunt (fig. 1) hem dividit aquest llarg arc en dues zones: m) massís del Perdiguero en sentit estricte, i n) circ de Lys (Crabioules-Malpàs).

Aquesta regió conté diverses glaceras, gairebé totes incloses en la vessant nord o francesa (glacera del Portilló, glacera de Crabioules, glacera de Malpàs, glacera de Graoues, etc.). En la vessant meridional, que és l'objecte del nostre estudi, el conjunt glacial està format per diverses congestes a la capçalera de la vall de Molseret i per la glacera de Literola, que es troba a la capçalera de la vall d'aquest mateix nom.

La glacera de Literola ocupa el marge esquerre del circ de Literola, exactament sota els pics del Crabioules. Està orientada totalment cap al sud, i l'altura en la qual es

desenvolupa (entre 3003 i 2770 m) ens fa pensar que calgui explicar-ne l'existència actual a una sobrealimentació nívica molt intensa, la qual contraresta els efectes d'una ablació important en les orientacions sud. Pel setembre de l'any 1979, durant els treballs de camp en aquesta zona, la glacera romania encara coberta per la neu d'aquell any i gairebé no hi sortia a la superfície el glac subjacent.

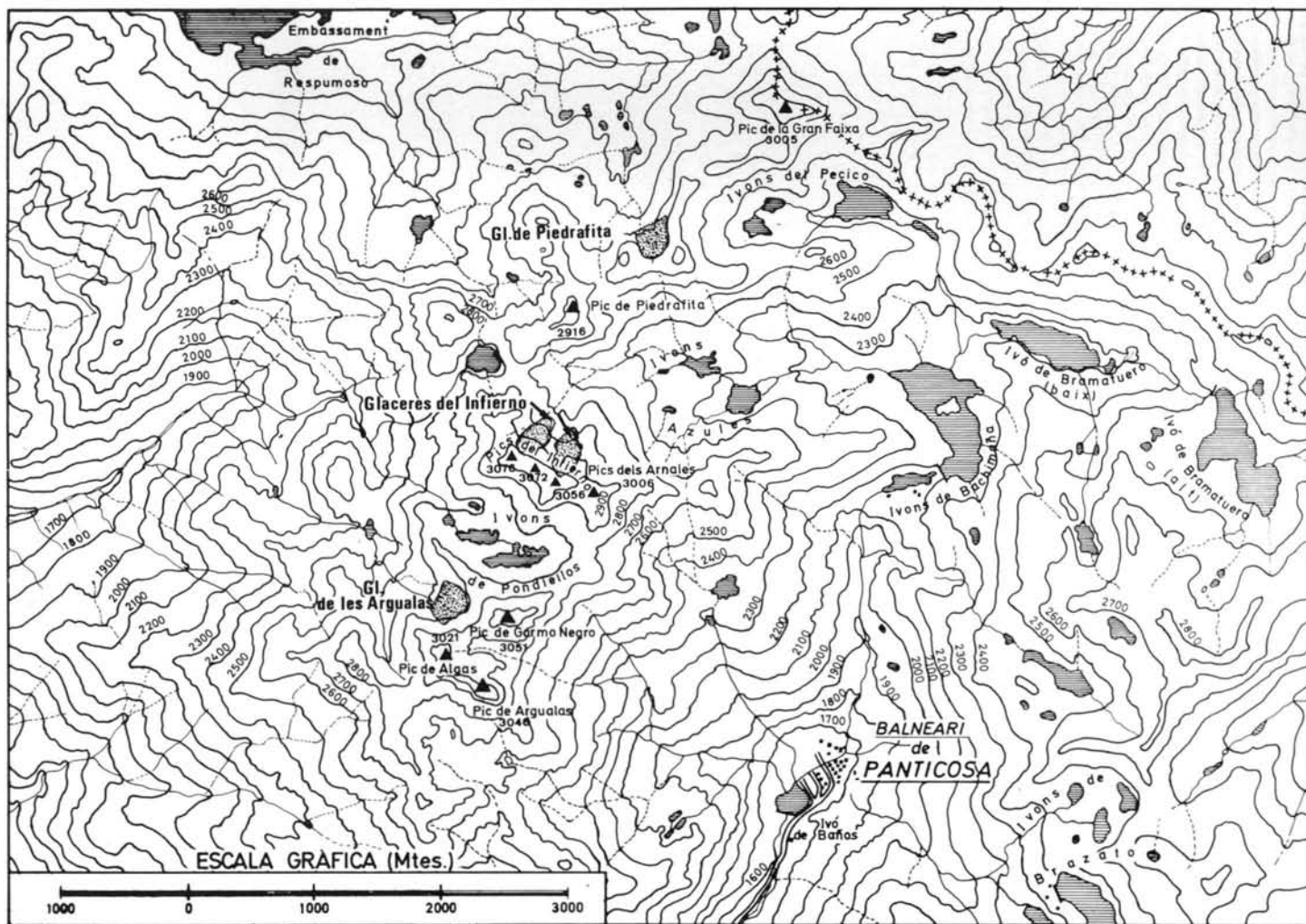
Massís de la Múnia

El conjunt muntanyós de la Múnia (pic de la Múnia, 3134 m) es troba situat entre l'alta vall de Bielsa i les valls franceses de Gave de Pau i d'Aure. Aquest massís queda delimitat pel gran circ de Troumouse al N, el circ de Barroude al NE, el circ de Barrosa a l'E i, en les vessants meridionals, per la capçalera del riu Real i el barranc de la Lani (Pineta), tributaris dels rius Barrosa i Cinca, respectivament, i localitzats al marge dret de l'alta vall de Bielsa (fig. 7).

El massís de la Múnia està constituït per una dualitat litològica bàsica: els esquists, que trobem sobretot en el pic de la Múnia, i les roques calcàries que formen grans amfiteatres com són el circ de Barrosa, el de Barroude, etc.

Ací agrupem les zones designades en el mapa de conjunt com a: f) circ de Troumouse, h) circ de Barroude, i j) massís

(Fig. n.º 5).—Massís de Pics de l'Infern; Glaceras a l'any 1979.

de Robiñera. El conjunt glacial està format per tres petites glaceres (la Múnia, Barroude, Robiñera) i una congesa important (Pène Blanch de Troumouse). De totes elles, en l'àmbit del nostre estudi només entra la glacera de Robiñera.

La glacera de Robiñera es troba situada sota les parets del pic de Robiñera (3003 m), que també configura el circ de Barrosa. La glacera ocupa una petita conca formada per les parets del circ i un contrafort que cau damunt el circ de Barrosa. Està totalment orientada cap al nord, ocupa una superfície de 0,05 Km² i es desenvolupa entre els 2805 i 2660 m d'altura. La seva existència es pot relacionar, a l'igual que la de totes les petites glaceres de la regió, a una conjunció de factors estructurals i d'orientació.

Massís de Vinhamala (Pique Longue, 3298 m)

Està situat en el Pirineu central, i el delimiten la vall de Gaube al N i la vall d'Ossoue a l'E; ambdues drenen cap a la Gave de Pau. Pels seus vessants O i S, la vall aragonesa del riu Ara separa el Vinhamala d'altres conjunts orogràfics.

El massís, en un sentit estricte, és constituït per materials calcaris i per roques metamòrfiques.

El conjunt glacial el formen quatre

glaceres (Ossoue, Oulettes, Petit Vinhamala i Montferrat) i per tres congeses, dues de les quals en territori espanyol. Aquestes congeses són:

Congesta del Clot de la Hount, situada a la capçalera del barranc d'aquest nom. És de reduïdes dimensions (0,02 Km²), i està situada entre els 3220 i 2950 m. N'expliquem l'existència a partir d'una orientació cap al nord i una sobrealimentació nívica gràcies a dues grans canals d'allaus que solquen les parets del Vinhamala. Les morenes que s'hi troben estan una mica separades del front de la congesa, i ens indiquen una edat subactual, típica de moltes congeses d'aquestes característiques.

Congestes de Labaza. Aquest camp de congeses es localitza al peu de les parets que formen el circ entre el pic de la Cerbillona (3247 m) – pic Central – Monferrat – Gran Pic de Tapou (3130 m), en la vessant sud-occidental del massís del Vinhamala. Aquest circ forma la conca receptora del Barranc de Labaza, que drena cap al riu Ara, per la seva esquerra.

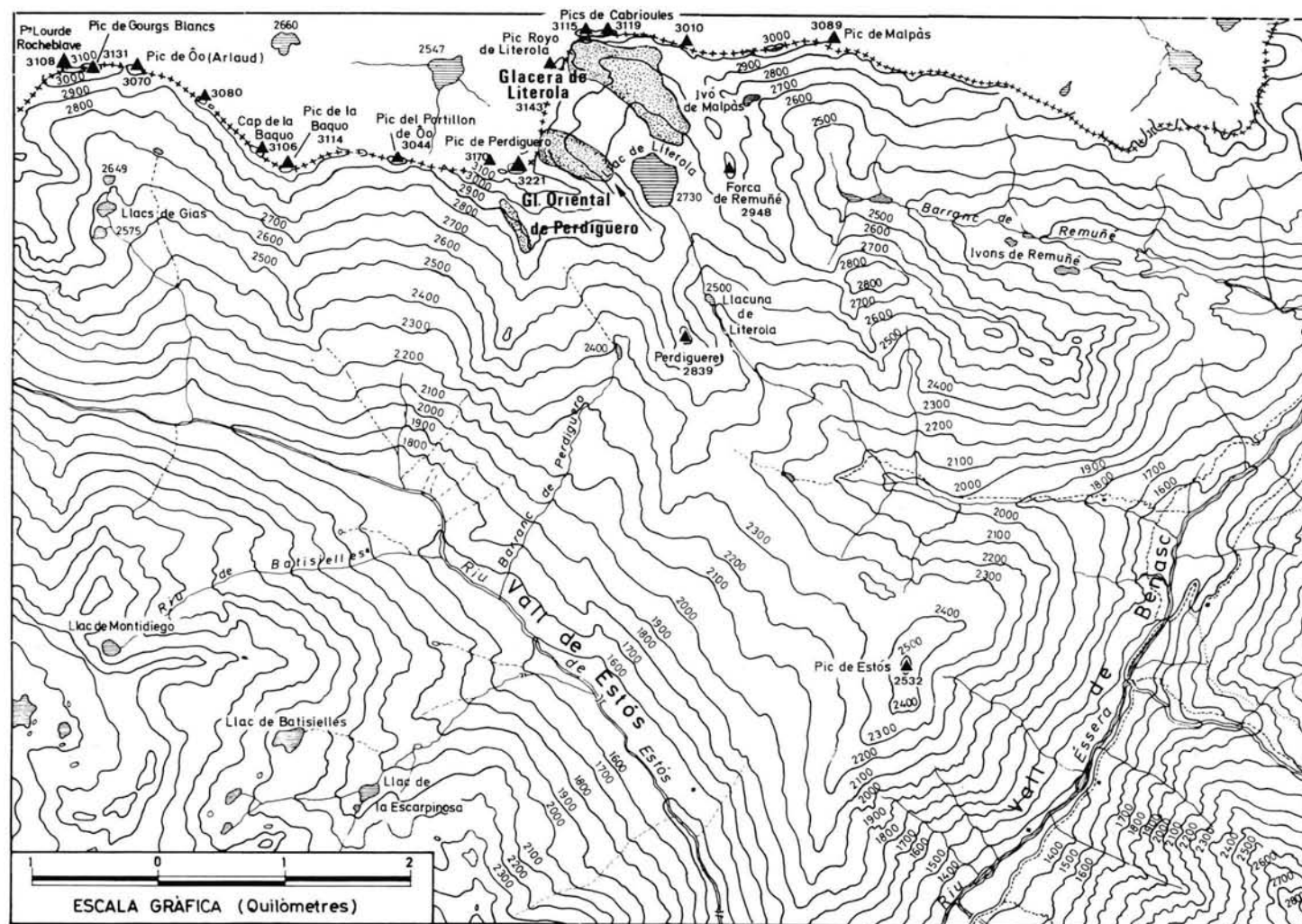
L'extensió del grup de congeses és d'uns 0,09 Km². Estan orientades al SO i es

desenvolupen entre els 3070 i els 2760 m. Se'n pot explicar l'existència a partir d'una sobrealimentació nívica, ja que hi ha diverses canals d'allaus que porten cap a les congeses tota la neu caiguda damunt la muralla pètria. A aquesta explicació s'afegeix el fet que, en la vessant oposada i a escassa altura de la cresta, hi ha la plataforma ocupada per la gran glacera d'Ossoue, l'escombrada de la qual, pel vent, pot ajudar decisivament a la sobrealimentació nívica de les congeses de Labaza. Un altre factor que n'afavoreix el manteniment és la seva posició en el conjunt de l'estructura del circ. Les dues congeses més importants es troben encaixades i ben protegides entre esperons rocallosos; així, tenim la congesa del couloir de la Moscowa, sota el pic de la Cerbillona, i la congesa de Tapou, entre els esperons del pic de Montferrat i del pic de Tapou. Tots aquests factors contraresten una orientació SO, no massa favorable en principi a la presència constant de superfícies glaçades.

Massís de Balaitós

Aquest massís (pic de Balaitós, 3144 m) es troba en el Pirineu central, entre les valls de l'Aguas Limpias (vall de Tena), al sud, que ocupa els circs d'Arriel i de

(Fig. n.º 6). – Massís de Perdiguero; Glaceres a l'any 1979.

Piedrafita, i la vall francesa d'Azun, al nord, amb els circs de les Neoús i de Batcrabere.

Els materials del massís estan constituïts, la major part, per un batòlit granític i per materials metamòrfics en el seu contacte, però que romanen un tant separats de la zona glacial. Tant els uns com els altres són d'edat paleozoica, plegats per l'orogènesi herciniana. Restes de la cobertura sedimentària mesozoica es troben en fragments aïllats pertanyents al cretaci.

El conjunt glacial és format per tres glaceres (Pabat, Arraille, Neoús), una congesta (Batcrabere) a la vessant del nord, i dues congestes en les vessants meridionals. Aquestes dues congestes són les estudiades en aquest treball:

La congesta de Las Frondellas ocupa el marge esquerre del circ d'Arriel. Està plenament orientada cap a l'O, és d'una extensió reduïda (0,07 Km²) i es desenvolupa entre els 2860 i 2720 m.

Separada del front glacial hi ha una morena molt potent, que podríem atribuir a una edat subactual (petita edat del glaç, segles XIV-XVIII), la qual possiblement encara devia funcionar a finals del segle passat.

La congesta de la Bretxa Latour ocupa el marge dret del circ que formen els pics de Las Frondellas –Costerillou– Gavizo Cristal. Està orientada a l'est, és d'una extensió molt reduïda (0,04 Km²) i es desenvolupa entre els 2903 i 2740 m.

G – ALTRES ZONES

La resta de congestes existents en el

Glacera del mont Perdut; a principis de segle la cascada de séracs arribava fins al Balcó de Pineta. (Foto: Josep Casanovas.)

Pirineu és mínima, i llur permanència no resta assegurada, en la major part, durant diversos anys: hi són o no en funció de les precipitacions nivies interanuals. D'altra banda, llur extensió també és mínima: el valor recau gairebé exclusivament a nivell qualitatiu. Si se n'hagués d'esmentar alguna en aquestes vessants pirenenques, seria la:

Congesta de la Llosa; encara que no assolixi les dimensions mínimes exigides en el catàleg, la seva permanència és constant des d'alguns segles enrera. Es localitza adossada a les vessants de la vall del Ter, a una altura de 2500 m, i orientada clarament cap al sud. La seva presència és deguda a una sobrealimentació nívica, com a fruit de l'escombrada eòlica, pels vents del N, dels nivells d'erosió somitals. Aquesta acció eòlica produeix, sobre el mantell niví invernal, una acumulació anòmala de neu a sotavent, que és suficient perquè hi persisteixi d'un any al següent.

3.2 – Picos de Europa (Serralada Cantàbrica)

Es coneix com a Picos de Europa un conjunt muntanyós situat entre la vall del Dobra a l'oest i la del Deva a l'est, en plena serralada Cantàbrica.

El conjunt es divideix en tres massissos: l'occidental o de Peña Santa, el central o de

Bulnes (Torre de Cerredo, 2648 m – Naranjo de Bulnes, 2519 m), i l'oriental o d'Andara.

Els materials dels Picos de Europa corresponen a un gran paquet de roques calcàries paleozoiques, amb una espessor original d'uns mil metres. La regió ha estat afectada per una tectònica de dues fases: el plegament hercinia i el plegament alpí que fracturà l'anterior en uns grans blocs i dibuixà tot un sistema de falles en el conjunt muntanyós. Sobre aquesta disposició estructural, el relleu hi ha estat modelat pel glacialisme, la carstificació pre-, intra- i postglacial i l'acció fluvial.

A desgrat de tenir una altitud considerablement inferior a la dels Pirineus, en els Picos de Europa es desenvoluparen uns importants aparells glacials en les crisis climàtiques del quaternari.

Un factor que influí notablement en aquesta morfogènesi fou, sense cap dubte, l'acció decisiva dels fluxos humits de l'atlàntic. Sota aquesta influència, el nivell de neus permanents en aquesta zona romanien uns 800 m sota el nivell pireneic.

Tot això ens explica l'existència, en l'actualitat, si no ja de glaceres, sí la d'un conjunt de congestes, més o menys d'extensió variable, en cada massís. D'aquestes congestes, les més importants són les del Llambrión i de Peña Santa de Castilla. També hi ha petites congestes en altres cims, però llur permanència no sembla que sigui constant (Torre Cerredo, etc.).

Les altures a què es desenvolupen algunes congestes són significatives en comparació amb les d'altres muntanyes. Així, la congesta del Llambrión es desenvolupa entre els 1960 i els 2500 m, i ocupa una superfície de 0,65 Km².

3.3 – El Corral del Veleta (Sierra Nevada)

El Corral del Veleta constitueix la congesta més meridional de la Península Ibèrica: està situada a una latitud de 37 graus. La permanència de l'afluïda taca de neu hem d'entendre-la com a una seqüela de la primitiva dimensió que devien cobrir els gels en les àrees centrals i més elevades del conjunt de la Sierra durant les crisis climàtiques quaternàries (OBERMAIER i CARANDELL, 1916; SERMET, 1942; G. SAINZ, 1943; HEMPEL, 1960; MESSERLI, 1977).

El Corral del Veleta s'inscriu en els mica-esquists grafitosos del complex Nevado-Filábride, exactament per sota del soberg pollegó del Veleta (3397 m) en

plena orientació NE. Ocupa les zones més altes de l'antic circ de la glacera del Guarnón, i hi queda delimitat per una contínua i vertical muralla pètria que, partint del tram superior dels Tajos del Campanario, arriba fins al Cerro de los Machos.

La presència permanent de neu al Corral del Veleta és deguda, en gran manera, a factors estructurals i d'orientació: la combinació nòrdica de tot l'indret junt a l'encaixonament i a l'estretor de les parets fan que la incidència solar no sigui prou intensa com caldria per aconseguir la fusió total del mantell niví.

La morfologia que ofereix aquesta congesta és la d'un receptacle en forma de bol allargat, col·locat entre la dreçada cornisa que dibuixa el Veleta i les acumulacions clàstiques que li serveixen de front, acumulacions que entenem com a possibles glaceres rocalloses. És difícil de

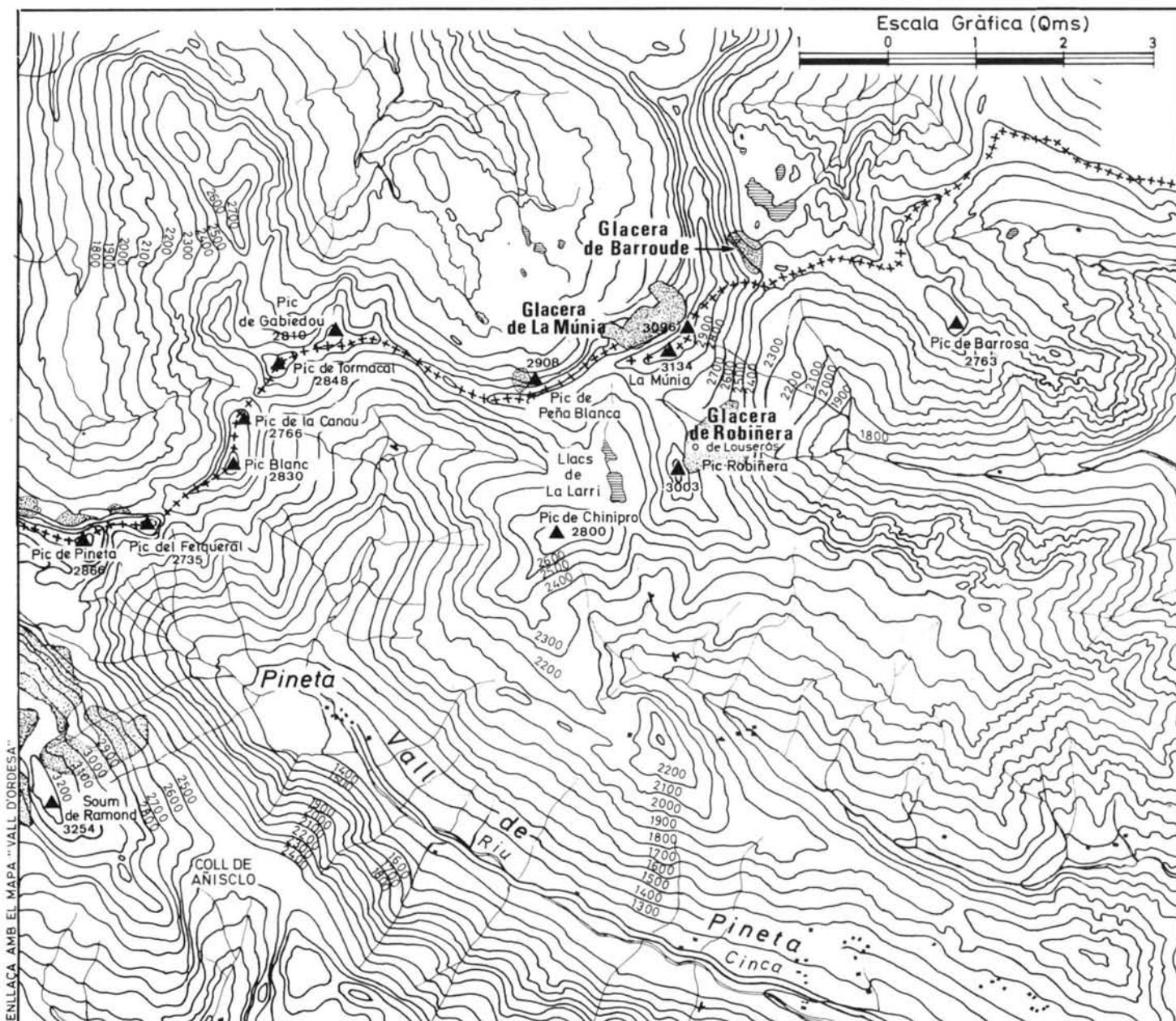
delimitar la superfície total que ocupen els gels, perquè és variable d'un any a un altre, com és lògic, en funció del règim niví que hi hagi hagut. Amb tota seguretat superarà els 10.000 m². L'altitud on es troba se centra, aproximadament, en els 3200 m, és a dir, uns 200 m sota el pollegó del Veleta.

4 – CONCLUSIONS GENERALS

Amb els resultats obtinguts en aplicar el mètode analitzat anteriorment, creiem estar en condicions de poder afirmar que:

- hi hagué un fort retrocés de les glaceres entre la meitat del segle passat («petita edat del glaç dels Alps?») i l'any 1957;
- entre els anys 1957 i 1979 s'observa una clara estabilització generalitzada de les glaceres estudiades, amb lleugers avançaments en algunes d'elles i escasses reculades en altres;
- es pot observar un clar descens del nivell de neus permanents (snow-line) de l'est cap a l'oest

(Fig. n.º 7).—Massís de Robiñera. Glaceres a l'any 1979.

CODE	GLACIER NAME	COORDINATES		AREA Tot. A Exp.	ORIENT. Ac. Ab.	MEAN Wid. Len.	MAX. Len.	ELEVATION		FIRMLINE Ele. A Date	ABL. Area	MEAN ELEV. Acc. Abl.A.	CLASS.	MOR.
		Lat. Long.	UTM					Max.	Mean Min.					
40222 / 1	G. DE POSETS	423918 02622	31TBH903/260	0.13 2	0.12	E E	0.3 0.4 0.5	3180	3105 2995	3020 1 27.8	0.01	3110 3000	640113	99
40222 / 2	G. DE LA PAUL	423938 02620	31TBH901/269	0.08 2	0.08	NE NE	0.4 0.2 0.3	3076	3016 2850	3000 1 27.8	0.04	3050 2960	640114	34
40222 / 3	G. DE LITEROLA	424159 03149	31TBH978/306	0.16 2	0.08	S S	0.3 0.5 0.7	3003	2890 2770	2850 2 28.8	0.11	2950 2870	640110	80
40222 / 4	N. GALENQUES*	423751 04100	31TCH100/226	0.12 3		N N	0.5 0.2 0.3	2840	2760 2680				750110	04
40222 / 5	TEMPESTADES*	423742 04010	31TCH089/223	0.34 2	0.34	NE NE	0.7 0.4 0.5	3050	2902 2705	2940 2 31.8	0.23	2920 2800	640114	34
40222 / 6	G. DE BARRANCS	423804 03941	31TCH083/230	0.28 2	0.28	NW NE	0.4 0.7 0.9	3290	3110 2900	3006 1 31.8	0.10	3150 2960	640113	04
40222 / 7	G. DE ANETO*	423835 03901	31TCH075/236	1.32 1	1.32	NE NE	1.6 0.8 1.2	3330	3080 2780	3010 2 29.8	0.55	3130 2900	640113	04
40222 / 8	G. LA MALADETA*	423914 03821	31TCH056/250	0.60 2	0.60	N N	0.9 0.7 0.9	3240	3100 2780	3040 1 29.8	0.25	3140 2890	640113	04
40222 / 9	NEVERO DE ALBA	423923 03735	31TCH055/255	0.03 3		N N	0.2 0.1 0.2	3005	2950 2900				740110	04
40222 / 10	G. DE CORONAS	423800 03931	31TCH074/229	0.13 3	0.09	W W	0.2 0.6 0.7	3250	3169 2958	3175 2 20.9	0.09	3195 3095	640113	04
40222 / 11	N. DE LLOSSAS	423740 03935	31TCH080/223	0.10 3		SW SW	0.5 0.2 0.2	3100	3060 3005				740110	04
40222 / 12	N. VALLIBIERNÀ	423544 03920	31TCH076/188	0.05 3		W W	0.3 0.1 0.2	2880	2770 2660				750110	00
40312 / 1	G. DE SALENQUES	423719 04022	31TCH092/216	0.28 3		E E	0.8 0.3 0.4	3100	2990 2885				740110	08
40312 / 2	N. DE RESIDERRÀ	423555 04906	31TCH212/190	0.05 3		W W		2905	2840 2700				780110	00
40312 / 3	COMA LO FORNO	423535 04946	31TCH220/183	0.09 3		NE NE		3010	2850 2705				780110	00
40312 / 4	N. DE CULIETO	423500 05351	31TCH275/174	0.10 3		N N		2810	2750 2690				780110	00
40221 / 1	CLUT DE L'HOUNT	424640 00855	30TYN333/401	0.02 3		N N	0.1 0.2 0.3	3220	3085 2950				750120	08
40221 / 2	N. DE LABAZA	424555 00820	30TYN342/388	0.09 3		SW SW		3070	2930 2760				780120	08
40221 / 3	SOLM DE RAMON	424030 00225	31TBH574/290	0.11 3		NW NW	0.4 0.2 0.4	3160	3080 3000				750110	08
40221 / 4	SOLM DE RAMON	424035 00250	31TBH580/290	0.18 3		NE NE	0.4 0.4 0.5	3100	2980 2860				750110	00
40221 / 5	MONTE PERDIDO	424040 00216	31TBH572/298	0.48 1	0.48	NE NE	1.2 0.4 0.7	3180	2980 2690	2980 2 30.8	0.25	2900 2780	640514	04
40221 / 6	DEL CILINDRO	424117 00145	31TBH565/305	0.05 3	0.05	NE NE	0.3 0.1 0.2	2905	2820 2740	2810 2 30.8	0.03	2855 2775	640114	34
40221 / 7	G. DE MARBORE	424138 00120	31TBH561/312	0.07 3	0.07	NE NE	0.5 0.1 0.2	2900	2830 2760	2840 2 30.8	0.05	2870 2800	640114	34
40221 / 8	G. DE ROBINERA	424218 00820	31TBH56/321	0.05 3	0.05	N N	0.3 0.2 0.3	2805	2720 2660	2720 2 20.8	0.03	2740 2690	640110	04
40221 / 9	G. DE LLARDANA	423920 02546	31TBH894/260	0.23 2	0.18	NW NW	0.3 0.7 0.8	3052	2917 2782	2991 1 27.8	0.15	3020 2900	640113	62
40105 / 1	N. FRONDELLAS	425020 01733	30TYN213/462	0.07 3		W W	0.3 0.2 0.3	2860	2790 2720				750100	09
40105 / 2	BRECHA LATOUR	425020 01706	30TYN219/462	0.04 3		E E	0.1 0.2 0.3	2903	2840 2740				750100	08
40105 / 3	G. DE INFIERNO	424704 01515	30TYN246/405	0.06 2	0.06	N N	0.2 0.4 0.5	2960	2820 2720	2800 2 30.8	0.02	2860 2780	640113	04
40105 / 4	G. DE INFIERNO	424707 01530	30TYN243/407	0.04 2	0.09	N N	0.3 0.4 0.5	2940	2800 2700	2800 2 30.8	0.02	2840 2760	640113	04
4P009 / 1	HEL. LLAMBRION	431028 45134	30TUN496/825	0.65 3				2500	2230 1960				780110	00
4P009 / 2	N. DE PENÀ SANTA	431218 45744	30TUN409/851	0.22 3		N N	0.7 0.3 0.3	2570	2350 2050				750110	00

* This glacier is situated in this basin, but its melting water drains to Gerona Basin (40) by karstic conduction.

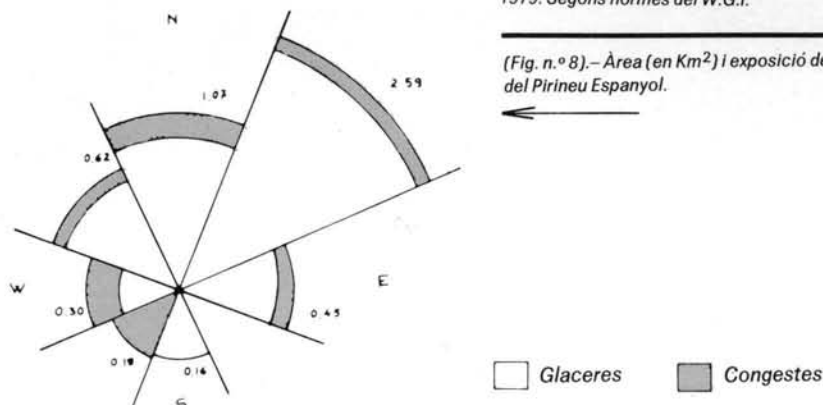
CODE
- 40 = EBRO (Mediterranean) BASIN
- 4P = DEVA (Atlantic) BASIN

AREA
- Tot. = Total
- A = Accuracy ratings
- Exp. = Exposed
ORIENTATION
- Ac. = Accumulation area
- Ab. = Ablation area

MEAN ELEVATION
- Acc. = Accumulation area
- Abl.A. = Ablation area
CLASS. = CLASSIFICATION
MOR. = MORAINES

Cuadre 1.- Catàleg de les glaceres espanyoles en el 1979. Segons normes del W.G.I.

(Fig. n.º 8).- Àrea (en Km²) i exposició de les glaceres del Pirineu Espanyol.

Massís	Maladeta	Pocets	Mont Perdut	Pics de l'Infern
Alt. màxima del massís	3.404 m	3.375 m	3.355 m	3.076 m
Alt. mínima de les congestes	2.825 m	2.875 m	2.730 m	2.710 m
n.n.p.	3.034 m	3.010 m	2.876 m	2.800 m
S sup. a 2.800 m en (Km²) E ₁	19,7	10,6	9,64	2,4
S² glaceritzada E	2,67	0,44	0,59	0,15
E ₁ / E ₂	13,5 %	4,15 %	6,12 %	6,25 %

Cuadre 2.- Dades estadístiques de les glaceres pirinenques.

-veure el quadre 2-, de la manera com ocorria amb les glaceres quaternàries, en coincidir amb una major pluviositat en l'actualitat, per la proximitat atlàntica;

- d) una orientació preferent cap al N-NE de les àrees actuals d'acumulació glacial, que mostra clarament la influència en les nostres latituds del factor orientació en les constants microclimàtiques locals dels diversos massissos pirenenics, situats totalment en territori peninsular.

5 - BIBLIOGRAFIA CITADA

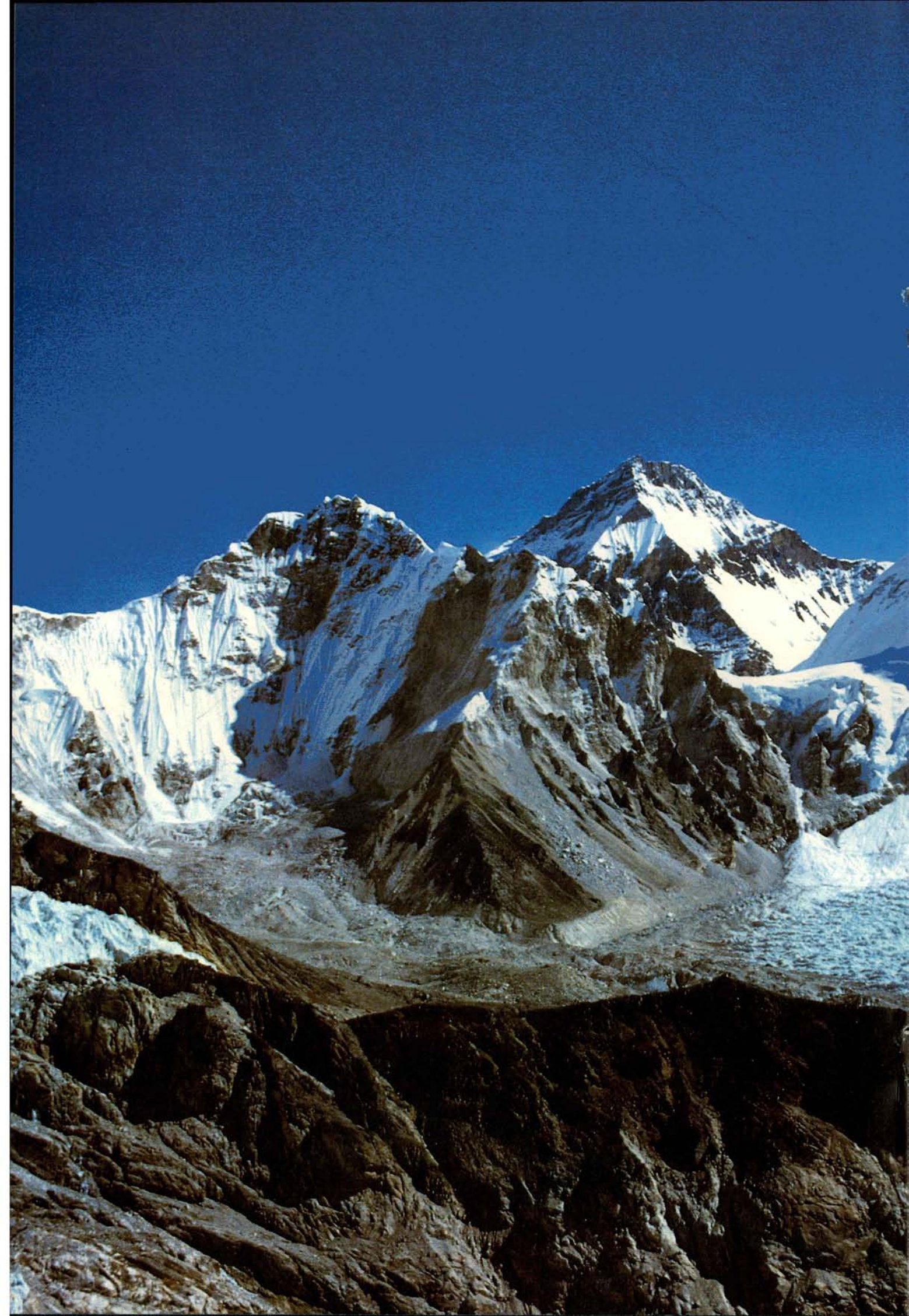
BRUNET, Roger; 1956. «Un exemple de la régression des glaciers pyrénéens». *Pirineos* t. XII, n.º 39-42, pp. 261-284, Zaragoza.

RIJCKBORST, H.; 1967. «Hydrology of the Upper-Garonne Basin». *Leidse Geologische Meddelingen*, Deel 40, Leiden.

MULLER, F.; CAFLISCHT, T.; MULLER, G.; 1977. «Instructions for Compilation and Assemblage of Data for a World Glacier Inventory». *Temporary Technical Secretariat for WGI*, 28 pàg., Zurich.

MULLER, F.; SCHERLER, K.; 1979. «Report on World Glacier Inventory». *Temporary Technical Secretariat for WGI*, 67 pàg., Zurich.

L'Everest o Sagarmatha (8848 m) i l'aresta W. des del Kala-Pattar (5545 m). (Foto: J. Altadill.)

EVEREST, ARESTA W

Informe de l'expedició iugoslava 1979

Lluís Belvis i del Río

Com ja és conegut, el Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català prepara, per a la tardor del 1982, el primer intent de l'excursionisme català per tal d'assolir els 8848 m, alçada del sostre del món. La via escollida per l'equip organitzador ha estat l'aresta W un, itinerari de gran bellesa i alhora d'una gran dificultat tècnica. La seguretat d'aquesta ruta ha estat una condicionant en el moment de l'elecció, com també el fet que, fins a la data, encara no ha estat repetida aquesta singular ruta oberta per una expedició iugoslava durant la primavera del 1979.

Posats en contacte amb l'organització de l'expedició iugoslava, els informes rebuts han estat una aportació molt valuosa per

als preparatius que hom realitza. Durant els dies 8, 9 i 10 de Maig, el cap de l'expedició iugoslava, Tone Skarja, juntament amb Tomaz Jamnik, responsable del transport, van visitar Barcelona, i així vam poder tenir un intercanvi d'impressions sobre punts vitals en una expedició d'aquestes característiques, la qual cosa serà sens dubte de gran ajut per a l'expedició. Així mateix, fou possible de veure i comentar tant les transparències com la pel·lícula de l'ascensió. A grans trets, podem assenyalar els aspectes següents de l'expedició iugoslava:

Els preparatius

La sol·licitud del permís corresponent per a poder escalar el mont Everest, o

Sagarmatha, va ser tramesa per l'expedició iugoslava a les autoritats esportives nepaleses a principis de l'any 1974.

Durant la primavera del 1978, un equip de reconeixement format per Tone Skarja, Stane Belak, Stefan Marence, Roman Robas i Nejc Zaplotnik es van traslladar a la regió de Solu Khumbu, amb un permís especial de *trekking* que els permetés de visitar al Campament de Base de l'Everest i poder escalar la paret que dona accés al coll de Lho-la, lloc on seria instal·lat el campament (6050 m). D'aquesta forma, l'equip iugoslau va poder constatar personalment les dificultats d'accés i transport de l'equip i material per la paret del Lho-la; això va ser determinant per prendre la decisió de portar una politja que cobris un tram de 200 m, per tal de traslladar material en la part final.

També va ser molt profitosa aquesta estada per tal d'acordar certs aspectes de la futura expedició, tant amb les autoritats nepaleses com amb l'agència de *trekking* contractada per l'expedició, que va definir aspectes com els de contractació d'equip de sherpes adients per a l'objectiu proposat, i d'altres sobre l'alimentació fresca que podria ser adquirida al Nepal.

Els preparatius es van cloure durant l'any 1978, amb la selecció de 25 components per a l'expedició, els quals van assumir plenament la responsabilitat de dur a bon terme les tasques corresponents a la compra d'aliments, material i equip, i les d'organització del transport i viatges, fotografia i cinema. Degut a dificultats de tipus financer, el calendari previst en un principi va ser alterat, i, a causa de certs retards, l'expedició es va veure forçada a realitzar tot el transport de material i equip per via aèria.

Visió de l'aresta W.; d'esquerra a dreta, el coll de Lho-la (6050 m), l'espatlla W. (7200 m) i la piràmide terminal del cim (8848 m). (Foto: Expedició iugoslava/T. Skarja.)

Inici de l'expedició

L'equip va partir de Iugoslàvia, amb 18 tones de material, el dia 28 de febrer del 1979. Un cop arribats a Kathmándu es van realitzar els corresponents tràmits burocràtics. Per aquest motiu, i per avançar en certes tasques, l'equip es va dividir en quatre grups, que van realitzar la marxa d'aproximació per separat. El dia 31 de març eren tots reunits al campament de base.

L'ascensió

Entre els dies 29 de març i el 6 d'abril va ser degudament equipada amb cordes fixes la paret d'accés al coll de Lho-la; hi instal·laren, com ja era previst, una politja per a un tram superior (aprox. uns 200 m), a través de la qual van ser transportades unes sis tones de material.

El C-I va ser instal·lat amb dues tendes i dues coves obertes al glaç, amb una capacitat per a 40 persones. Aquest camp, en realitat, era utilitzat com a camp de base avançat. Les dificultats, en aquest tram, eren de III grau, amb els 150 m de la part superior catalogats com de IV - IV Sup. i V.

Del 7 al 14 d'abril va ser degudament equipat el coll de Lho-la, i, simultàniament, el tram entre el C-I i el C-II. La dificultat era, en glaç de 50-55°, i, en roca, de IV grau; aquest campament II (6770 m) tenia 3 tendes, amb una capacitat per a 12 persones.

Del 15 al 18 d'abril es va aprovisionar el C-II, i també es van equipar adientment el C-II i el C-III (7170 m), també amb tres tendes i amb capacitat per a 12 persones. Tram amb una dificultat moderada (40°), el camp restà situat sota el cim de l'espatlla W (7220 m).

Des de l'espatlla W, una fàcil però llarga aresta (2,5 km) els conduiria al peu de la piràmide terminal de l'Everest (Sagarmatha).

De l'angle W (ruta dels americans, el 1963) a l'aresta W, era en aquest punt on s'abandonava l'aresta per realitzar una llarga travessia fins el *couloir* Hornbein. La ruta dels iugoslaus segueix l'aresta i, al final de la mateixa, se situa el camp IV (7520 m); aquest campament, que hi va ser instal·lat el dia 27 d'abril, també era de tres tendes com els altres campaments.

Del 3 al 7 de maig, el temps va ser molt dolent, amb constants tempestes de neu i forts vents a més de 150 km/h. que impossibilitaven d'aquesta manera l'ascensió per sobre dels 8000 m; el campament V va ser instal·lat, a la cota 8120 m, el dia 9 de maig; la dificultat, en aquest tram, es de III grau.

El cim

El dia 10 de maig, la cordada Groselj-Manfreda realitza el primer assalt

Camp intermig utilitzat durant l'ascensió al Lho-la. (Foto: Exp. Iugoslava/ S. Belak.)

al cim. A la cota 8300 m es veuen forçats a l'abandó, degut als esforços realitzats per tal de trobar un itinerari adient, al temps esmerçat a causa de les dificultats del terreny, així com als problemes amb una vàlvula en una de les ampolles d'oxigen: tot plegat els obliga a prendre aquesta amarga decisió. Malgrat això, havien equipat un difícil llarg de corda, un tram clau per a l'èxit final, que va ser catalogat com de V. grau.

El 12 de maig, la cordada Podbevsek-Robas hi realitza un segon intent: un error en un tram de l'itinerari fa perdre un temps vital a la cordada, la qual malgrat trobar finalment la ruta adient, també abandona l'intent.

El dia 13 de maig, els germans Andrej i Marko Stremfelj, juntament amb Mejc Zaplotnik, surten del camp V amb un fort vent i amb temperatura de -35° C. Marko Stremfelj es veu forçat a l'abandó, degut a problemes en una vàlvula de la seva ampolla d'oxigen. La cordada Zaplotnik-Astremfelj continua l'ascensió per l'aresta i obra un nou llarg catalogat com a V, i altres dos trams catalogats com a IV; un cop vençudes aquestes dificultats, assolixen el cim de l'Everest (Sagarmatha) a les 13.51 h.

El descens es realitza seguint el *couloir* dels americans, i tornen al camp IV a darrera hora de la tarda.

Degut a un empitjorament de les condicions atmosfèriques amb freqüents nevades, el segon equip, format per Belak-Bozik i el sherpa Ang Phu, realitza la segona ascensió per aquest itinerari, si bé hi realitza una petita variant i filma l'ascensió. El dia 15, a les 14.30 h., va

assolir també el cim de l'Everest. El fet de ser una cordada de tres components, amb un tècnica inferior per part del sherpa Ang Phu, va fer que l'escalada es desenvolupés amb una certa lentitud, encara agreujada durant el descens, la qual cosa va forçar l'equip a realitzar un bivac a la cota 8200 m, enmig del *couloir* Horbein.

Mentrestant, l'equip format per Bergant, Kotnik i Matijevic, situat en el camp V, va imaginar l'èxit dels companys, però va començar a patir per llur integritat degut a la pèrdua de contacte radiofònic. Aquest pensament va fer-los desistir de realitzar un nou atac, i van optar per sortir en ajut dels companys. Quan els van localitzar, durant la nit, encara es trobaven en condicions de realitzar el descens, però, malauradament, en un tram de *verglas*, el sherpa Ang Phu relliscà uns 1800 m i hi perdé la vida. El seu cos va ser trobat el dia següent.

Retorn

Degut a l'accident, als problemes de manca d'oxigen i de les vàlvules i pel fet d'haver assolit el cim, es va decidir de cloure l'expedició. Entre els dies 17 i 20 de maig, els camps van ser desmuntats; el 21 de maig van abandonar definitivament el campament de base. El dia 27 de maig, l'equip ja era a Lukla, el 28 eren a Kathmándu i, el dia 8 de Juny, tots eren de nou a casa.

Conclusions

En el moment d'obrir aquesta via a l'Everest, l'equip iugoslau realitzava el cinquè itinerari al sostre del món.

Escalada amb utilització d'oxigen, cota 8600, en el fons sobresurten els cims del Pumori (7145 m) i el Cho Oyn (8153 m). (Foto: Exp. Iugoslava/S. Belak.)

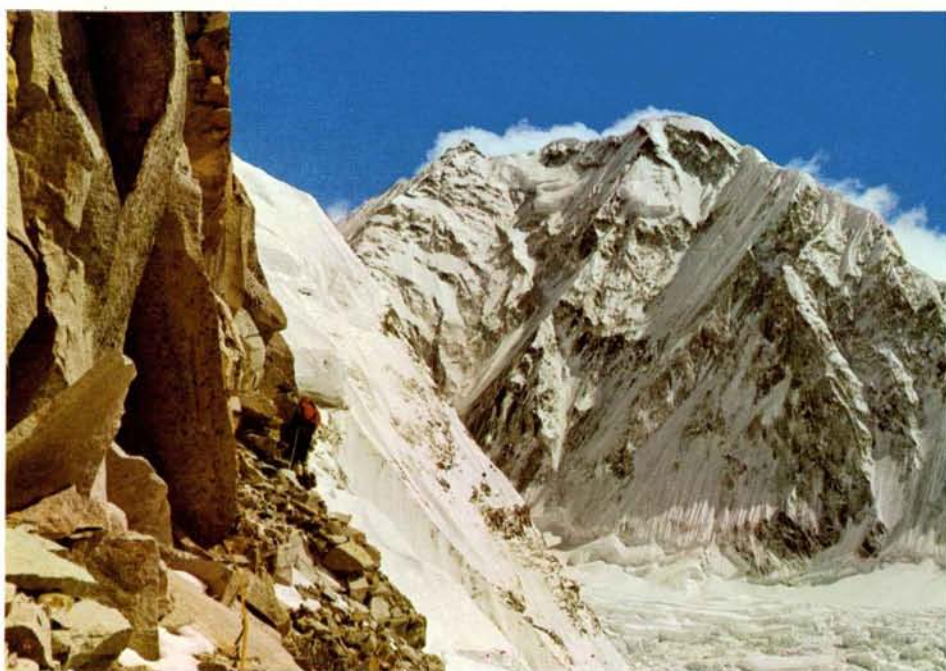
Actualment ja hi existeixen set vies; aquesta era la primera via que transcorria íntegrament per territori nepalès.

La confiança de l'equip iugoslau és que, amb el temps, aquesta via esdevingui una ruta freqüentada. El fet d'evitar el tram perillós de la cascada de glaç ja la fa d'entrada més atractiva, i també és una ruta més segura respecte a possibles allaus, si bé tècnicament és la més difícil (fins a la data, la més difícil de totes les vies obertes).

És una via que transcorre a molta alçada, amb dificultats de tipus mixt durant tota l'ascensió, amb els trams catalogats com a V grau més alts del món, i exposada constantment als vents.

Amb aquesta ascensió, l'escalador iugoslau Zaplonit assolirà el seu tercer 8000, així com Belak i A. Stremfelj també realitzaven llur segon 8000.

Aquest itinerari ha estat considerat com el de més envergadura obert fins a la data per l'alpinisme iugoslau que, d'aquesta forma, signa una pàgina d'or en la història de l'alpinisme internacional.

Escalant la paret que condueix al Lho-la (6050 m) en el fons el cim del Nuptse (7873 m). (Foto: Exp. Iugoslava/S. Belak.)

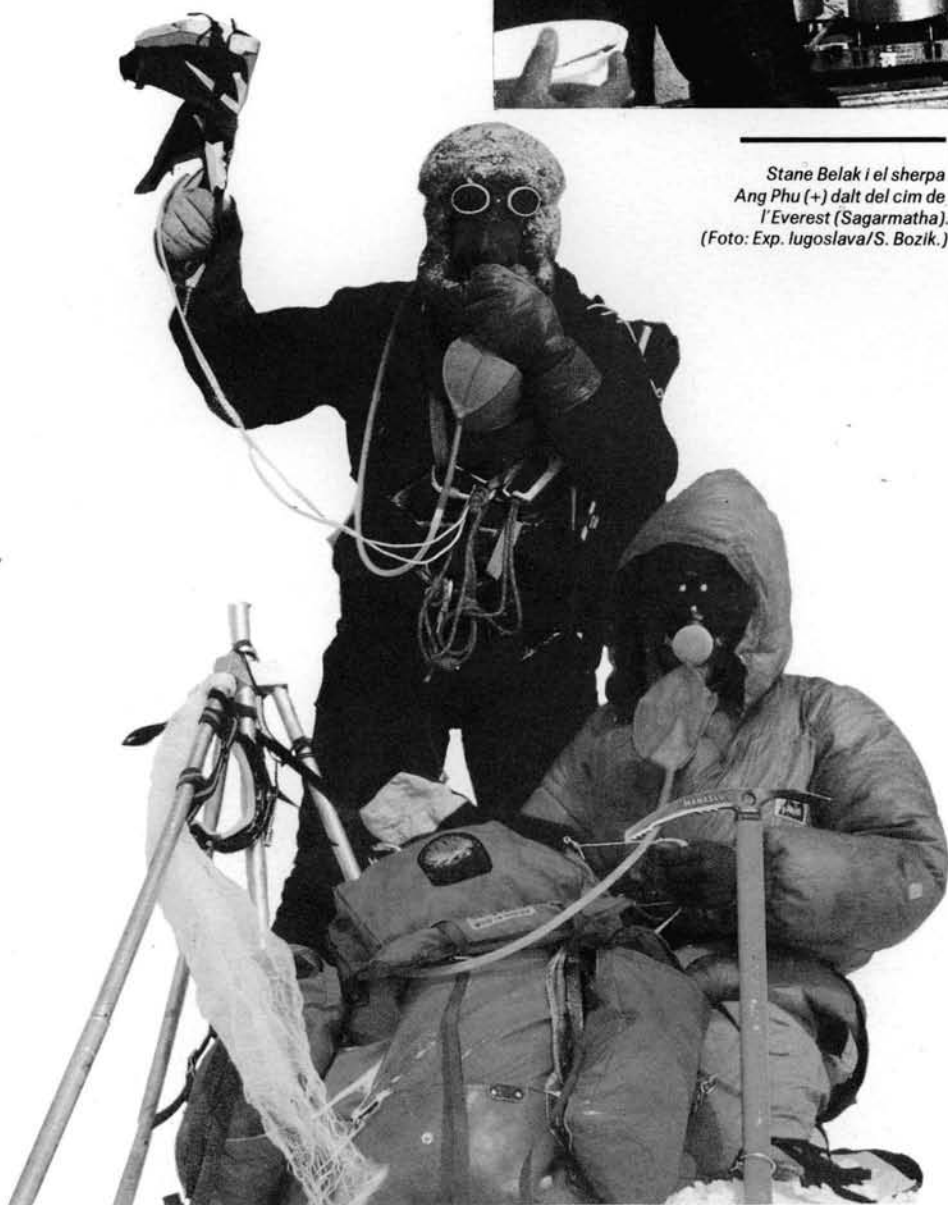
COMPONENTS DE L'EXPEDICIÓ

Tone SKARJA, 42 anys – nascut a Menges – Cap de l'expedició.
 Stane BELAK, 39 anys – nascut a Kamnik – Director tècnic.
 Tomaz JAMNIK, 41 anys – nascut a Kranj – Responsable de transports.
 Evgen VAVKEN, 52 anys – nascut a Ljubljana – Metge-escalador.
 Bojan POLLAK, 36 anys – nascut a Kamnik – Responsable de l'alimentació.
 Roman ROBAS, 37 anys – nascut a Medvode – Responsable financer.
 Stefan MARENCE, 28 anys – nascut a Vikrc – Responsable de la politja.
 Stipe BOZIC, 28 anys – nascut a Split – Responsable de Fotografia i Cinema.
 Zvone ANDREJCIC, 29 anys – nascut a Lesce.
 Borut BERGANT, 25 anys – nascut a Sarajevo.
 Viktor GROSELJ, 27 anys – nascut a Ljubljana.

Expedicionaris i sherpes a l'interior de la cova de glaç utilitzada com a C-1. (Foto: Exp. Iugoslava/T. Skarja.)

Stane Belak i el sherpa Ang Phu (+) dalt del cim de l'Everest (Sagarmatha).
 (Foto: Exp. Iugoslava/S. Bozik.)

Stane KLEMENC, 29 anys – nascut a Ljubljana.
 Francek KNEZ, 23 anys – nascut a Rimske Toplice.
 Ivan KOTNIK, 28 anys – nascut a Velenja.
 Marjan MANFREDA, 29 anys – nascut a Bohinjska Bela.
 Vanja MATIJEVEC, 33 anys – nascut a Ljubljana.
 Vlado MES RIC, 30 anys – nascut a Zagreb.
 Dusan PODBEVSEK, 21 anys – nascut a Kamnik.
 Muhamed SISIC, 31 anys – nascut a Sarajevo.
 Andrej STREMFELJ, 23 anys – nascut a Kranj.
 Marko STREMFELJ, 25 anys – nascut a Kranj.
 Nejc ZAPLOTNIK, 27 anys – nascut a Kranj.
 Joze ZUPAN, 25 anys – nascut a Rimske Toplice.

Aquest potent equip va ser acompanyat per 2 comentaristes radiofònics, 2 periodistes, 2 cameramen de tevé i un pintor.

L'inspector de policia nepalès, Yogendra THAPA, va ser l'oficial d'enllaç designat per les autoritats del Nepal; el sherpa Ang Phu va ser el *sirdar* o cap dels sherpes, amb un equip de 19 sherpes, 3 cuiners, 3 ajudants de cuina i 2 nois-correus.

Per a realitzar el transport de l'equip des de Lomosangu al campament de base van emprar un total de 700 culis o camàlics.

UNA EXCURSIÓ PER LA VALL DE CARDÓS

Josep de Tera i Camins

Sortida de sol a l'estany de Punturri. (Foto: Josep de Tera.)

El meu desig en escriure aquestes ratlles és posar el meu granet de sorra per ajudar a fer conèixer millor la Vall de Cardós, perquè, si bé es cert que no hi han grans alçades, llevat del Mont-roig i el pic de Certascan (el Sotlo i la seva carena també formen part de la vall Ferrera), en contrapartida té tots els altres al·licients de l'alta muntanya, que podríem resumir en tres ingredients principals: aigua, neu i pedra.

L'aigua la trobem en la gran quantitat d'estanys de totes mides, situats a tots els cercles d'origen glaciària.

La neu, perquè en aquesta regió és un dels llocs on sorprenentment es mantenen grans congestes de neu fins a finals d'agost, tant en les parts més altes, com vorejant els estanys.

La pedra és als cims afilats com agulles, i també a les grans arestes amb forts estimbals a cada costat, i amb passos delicats.

Es per aquest motiu que he escollit un dels itineraris de la guia «Pallars-Alt Urgell», concretament el 115, un dels més bells en aquesta regió d'aigua, neu i pedra.

Feia temps que tenia la intenció de vorejar el llac de Certascan per dalt de la carena, per un itinerari més o menys normal, però ho havia deixat córrer perquè la pujada des del refugi fins el tuc o pic del Cap de l'Estany no em semblava lògica.

Fins que un dia, en una d'aquelles estones en què et mires els mapes per veure on pots pujar, vaig observar que, pel petit estanyet de Punturri i la seva curta vall, podria pujar perfectament al tuc del cap de l'Estany, i continuar deprés la volta del llac de Certascan fins al pic del seu nom.

De manera que, el dia 4 d'agost del 1980, sortia a les cinc del matí del poble de Ribera de Cardós. El cel estava completament estrellat i feia fred; bona senyal perquè fes bon dia.

Mentre anava pujant per la carretera de Tavascan, pensava si n'era de fàcil anar fins a la Canalada, al Naorte, als estanys de Romedo, etc., i tan difícil que era abans, quan no hi havi aquestes pistes que, per un costat, han barrat els estanys i han deixat runes i trosos de ferro per tot arreu, però que, per altra banda, han acostat les muntanyes, han convertit en matinals moltes excursions de dos dies; i, el que és més important, han donat fàcil accés a aquestes valls; perquè les obres hidroelèctriques són les que van obrir la carretera fins a Tavascan i les posteriors pistes fins als 2000 metres.

Tant es així que, encara a l'any 1968, la carretera asfaltada s'acabava a Ainet, on començaves a respirar pols fins als estanys de Romedo, i molts pobles, com Lleret, no van veure cap cotxe fins l'any 1979, quan ja no hi quedava ningú.

Estany Blanc de Guerossos i pics de Flamisella, Lleis i Collada de l'Estany Blanc, des de la punta N del pic de Certascan. (Foto: Josep de Tera.)

Cansat ja de sospesar els pros i els contres de les obres hidroelèctriques, vaig posar la ràdio i, com sempre, només sintonitzava emissores franceses i aràbigues. Però quan ja arribava a la Canalada, en vaig trobar una que semblava que parlessin en castellà; la vaig sintonitzar millor i em vaig quedar parat; era el començament de l'emissió de «Radio Lisboa». Es curiós que, prop del llac de Certascan, en condicions meteorològiques favorables se sent el que diuen des de Portugal, França i Argèlia, però no res del que puguin dir des de casa nostra. Aquest contrast també encaixa amb el fet que les vies de comunicació de la vall de Cardós les haguessin d'obrir uns particulars, com ho són les companyies elèctriques.

Bé; ja havia arribat al peu de la Canalada i era l'hora de posar-me les botes i de començar a caminar.

No hi havia ni un núvol; el dia seria probablement molt bo.

Començava a pujar pel camí del llac de Certascan a dos quarts de set.

Vaig fer un parell de dreceres i vaig arribar ràpidament al torrent de Punturri; continuant el camí un tros més, vaig guanyar una mica més d'alçada, i el vaig deixar per pujar un xic separat del torrent de Punturri, per unes terrasses de gespa, fins arribar en un replà bastant gran, on vaig retrobar el torrent.

Aquestes replà pot servir per qui vulgui acampar a prop del llac de Certascan, on hi ha dificultats per poder-ho fer, per manca de lloc, mentre que en aquest replà, que és a uns 10 minuts del camí, hi cap un campament sencer.

Era bonic de veure com la llum del sol tocava ja les puntes de la serra dels Canals i anava baixant lentament.

El replà queda tancat per un contrafort per on salta el torrent.

Vaig anar a buscar un pendent herbós que porta a dalt del contrafort, just al començament del salt d'aigua.

De sobte canvia el panorama, perquè un surt del terreny suau i verd, i entra a la zona de pedra i neu.

Dalt del contrafort hi ha un petit estanyol, sota mateix de la serra de LLurri, gairebé gelat. En aquest lloc, el torrent canvia de direcció i s'encaixona en un tallat completament ple de neu, on encara l'aigua no havia aconseguit d'obrir-se camí, malgrat ésser ja el mes d'agost.

Es podia continuar pujant per sobre aquesta gran congesta de neu, però com que era bastant dura i feia una mica de pendent, vaig optar per continuar pujant per uns petits contraforts de roca i tartera fins arribar a l'estany de Punturri.

Crec que no trobaré paraules per descriure la impressió que vaig tenir en arribar-hi. És un estany més gran del que m'havia imaginat. Per tots costats hi havia clapes de neu que entraven a l'aigua i hi produïen un bell joc de llums, car el blanc de la neu es convertia en un blau intens, en entrar dintre l'aigua, i contrastava amb el color fosc d'aquesta i els trossos blancs de congesta trencada que suraven per tots costats.

L'estany està situat exactament al mateix nivell de la serra de LLurri, on hi ha un coll pel qual es pot baixar fàcilment els estanys de Romedo.

Per aquest coll entraven uns raigs de sol naixent, completament paral·lels a terra; al fons del coll, a contrallum, es veien, encara a l'ombra, els pics de Colatx i de Turguilla. Tot això, envoltat per un gran silenci, donava una sensació de tranquil·litat i de

pau, realment inexplicable.

Vaig estar alguns minuts parat, contemplant aquell espectacle magnífic, i després vaig fer la volta al llac, passant pel collet que dona a la vall de Romedo. Entre el llac i el coll hi caben algunes tendes.

La vall de Romedo no es veia gaire bé, perquè quedava completament a contrallum, però s'hi distingien tots els llacs: els superiors també estaven mig gelats.

Vaig acabar la volta a l'estany tot pujant alguns metres, fins quedar altra vegada a l'ombra de la serra de Llurri. Em resistia a abandonar aquell espectacle i em decidí a esmorzar-hi; així podria contemplar com evolucionava aquell joc de llums.

Estava assegut uns cinquanta metres per sobre l'estany, al costat del torrent que l'alimenta; el veia completament i anava seguint l'avanç dels raigs del sol que, de passar-hi per sobre, es van anar inclinant i van començar a tocar l'aigua. Era un lloc bastant obert; al fons es veia, de primer, el cercle de Broate i darrera d'ell sobresortien el Montcalm, el Sotllo i la pica d'Estats.

Des de la Pica ja havia vist altres vegades el llac de Certascan; però dies després, en tornar-hi, m'hi vaig fixar millor i també es veu l'estany de Punturri. Si el de Certascan, des de la Pica, ja es veu petit, per veure el de Punturri cal fixar-s'hi bé, perquè sinó, es passa per alt.

Després de mitja hora entre esmorzar, mirar i fer fotos, em vaig tornar a carregar la motxilla per continuar pujant, seguint el torrent vers un coll molt ben marcat que suposava que donava ja sobre el llac de Certascan.

En 15 minuts vaig arribar-hi; però va resultar que era un fals coll, i una mica més enllà n'hi havia un altre; em vaig acomiadar de l'estany de Punturri, perquè a partir d'aquest fals coll ja no el veuria, i en cinc minuts assolí el veritable coll, després de travessar una petita coma pràcticament plana, on feia poc que encara devia estar plena de neu, ja que l'herba era de color groc cremat.

A dalt del coll, tot va tornar a canviar una altra vegada. Davant meu, a uns 300 metres sota els meus peus, tenia el llac de Certascan, que era tot ell a l'ombra. A l'altre costat, els pics de Guerossos i Certascan, completament il·luminats per sol. A la dreta, tenia el tuc del Cap de l'Estany, el pic de Senó i la cresta fins a la punta N. del Certascan. Ja des d'aquest lloc em va semblar que, en els meus càlculs, m'havia equivocat i havia imaginat el camí més curt i més fàcil del que en realitat ara semblava. I la raó era molt evident, perquè d'aquesta cresta, des del peu del llac, prop del refugi de Certascan només se'n veu la meitat, i des de dalt del pic de Certascan es veu en diagonal i

també sembla més curta. És, doncs, des de la part oriental del llac des d'on es veu en perspectiva i, per tant, s'observa que és una cresta llarga i complicada.

Mentalment, vaig allargar l'horari que havia calculat en una hora o una hora i mitja més.

Començo a seguir la carena, molt ampla i fàcil, per anar de primer fins a un fals cim que hi ha abans del tuc, que és on s'ajunta la serra de Llurri amb la de Certascan, i forma així la petita vall de Punturri.

No cal pujar aquest fals cim, car es pot vorejar tant per la vessant de Certascan com per la de Romedo. Vaig decidir-me per aquesta última, i vaig vorejar el pic per una tartera de grans blocs, molt ingrata de passar-hi. Sortosament, la cresta entre els dos pics era completament plena de neu i això em va permetre una aproximació més ràpida al tuc del Cap de l'Estany.

La pujada final al tuc és molt dreta, i està formada per un apilonament de grans blocs, posats caòticament els uns sobre els altres.

A dos quarts de nou em trobava dalt del tuc del Cap de l'Estany, de 2601 m, la divisòria entre el Pallars Sobirà i l'Arieja. A les ja comentades panoràmiques sobre els llacs de Romedo y Certascan, amb les seves valls, s'hi va afegir, en primer terme, la de la vall de Cors i del llac de la Hillette i, al fons, un vastíssim panorama de

montanyes, boscos i valls que es perdien en l'horitzó, França endins.

Realment estava fent un dia com se'n troben pocs; no es veia ni un sol núvol enlloc, i les típiques boires que cobreixen les valls de l'Arieja estaven molt allunyades. Tampoc feia vent, ni tan sols a dalt de les crestes i cims.

Dalt del tuc vaig estar-hi poca estona, ja que la vall de Romedo encara em quedava a contrallum i el llac de Certascan era mig a l'ombra, mentre que el llac de la Hillette hi estava completament.

Des d'aquest moment vaig dir adéu a la vall i els llacs de Romedo, perquè a partir d'ara, en encaminar-me cap el pic de Senó, ja no els veuria més.

La cresta és molt plana i fàcil; per la vessant de l'Arieja hi ha com un camí, pocs metres per sota la cresta, el qual vaig seguir. Això em permeté de veure com el sol s'anava acostant al llac de la Hillette i el moment en què el primer raig va tocar l'aigua. El camí s'acostà a dalt de la cresta i, en una espècie de coll, va desaparèixer.

Caminava ara per dalt de la cresta, contemplat les dues vessants; per un costat arribava, al fons, al llac de Certascan, i per l'altre veia unes marques blanques i vermelles, pintades damunt les pedres, que marcaven la pujada des del llac de la Hillette fins a un coll, al qual vaig arribar en poca estona.

Realment, pel costat del llac de

Certascan es podia baixar, i per tant aquest coll és l'únic pas de comunicació entre el llac de Certascan i el de la Hillette.

Vaig prendre nota d'un possible nou itinerari per afegir a la guia «Pallars-Alt Urgell», amb el títol de: «Del refugi de Certascan al poble de Sant Lliser (Arieja), pel llac de Certascan, coll oriental de Senó i llac de la Hillette».

A partir d'aquest coll, en 15 minuts arribava a dalt del pic de Senó, de 2552 metres quan tan sols era un quart de deu. Aquest pic, s'ha de catalogar com a mirador de primer ordre. Degut a la seva privilegiada situació al fons del circ del llac de Certascan, aquest es domina totalment. A l'igual que en els de Punturri, Senó i Colatx, encara hi havien congestes de neu al seu voltant. Precisament una d'aquestes congestes començava gairebé en el petit coll per on havia sortit de la vall de Punturri a la de Certascan, i, baixant verticalment quasi 300 metres, queia a dins del llac.

Del massís Montcalm-Pica d'Estats-Sotlleva. Alo, no cal parlar-ne perquè es domina des de tota la travessa, a l'igual que tots els pics de la comarca, com el Broate, Tres Comtes, Guiló, Colatx, Guerossos, Certascan, etc.

Però el fet pel qual destaca el pic de Senó, es per la panoràmica sobre l'Arieja; primer, per la gran mola del pic de l'Estany Blanc o de Montabona, amb els quasi mil metres de desnivell fins al fons de la valls

de Cors, i amb el solitari estany de Montabona als peus del pic del seu nom i del de Senó; i segon, pels grans boscos de la vall de Cors, i també perquè al fons es veuen els pobles francesos de Sant Lliser i de Sérac a la confluència de les valls de Cors i de la Trappe.

És curiós el fet que aquests dos pobles estan separats per una petita muntanyeta que, des de dalt del pic de Senó, es veu perfectament que és el vestigi d'una morena lateral de dues antigues glaceres que baixaven per les dues valls abans esmentades i que conflueixen en el lloc on ara hi ha aquesta muntanyeta.

Més a la dreta es veu el cap de Guzet, on hi ha una estació d'esquí.

La vista es perd en l'horitzó entre boscos i muntanyes.

Després de recrear-me contemplat les panoràmiques de tots costats, em vaig dedicar a contemplar la cresta que m'esperava per pujar a la punta N. del Certascan.

Però no es veu gaire bé, car s'ha de baixar a una bretxa i després pujar a la cota de 2572 m. que tapa completament la continuació de la cresta.

Havia deixat el pic de Senó a tres quarts de deu; la baixada a la bretxa va resultar fàcil, i al cap de deu minuts ja hi era.

Aquesta bretxa, la podríem anomenar coll occidental de Senó; des d'ella es pot baixar al llac de Certascan. Abans d'arribar al llac, es pot agafar una petita vall, normalment plena de neu, que puja fins al coll que hi ha entre el pic de Certascan i la punta N. del Certascan. Però no vaig veure massa clar que es pogués baixar al llac de Montabona, per la qual cosa vaig tornar a prendre nota per perfeccionar la guia «Pallars-Alt Urgell», car, si es pogués baixar per aquesta bretxa fins el llac de Montabona, es podria empalmar amb l'itinerari nº 7, pàg. 42 descrit en el llibre «Los Pirineos», de Patrice de Bellefon, que puja al pic de Certascan, des del poble de Sant Lliser, per la vall de Cors.

Vaig deixar la bretxa o coll occidental de Senó per començar a grimpar els primers metres de la cresta oriental de la punta N., que són bastant drets i els podríem catalogar d'11º, fins arribar a dalt de la cota de 2572 m.

Des d'aquest lloc la cresta es torna plana i fàcil; això em va tranquil·litzar, ja que podia caminar contemplat el panorama, perquè la cresta era llarga i havia pres com a punt de referència el llac de Montabona, al qual, com que estava una mica lluny, havia d'acostar-me, i després tornar a deixar definitivament enrera fins arribar a la punta N.

La cresta s'anava afilant; pel costat de Certascan, l'estimball és relativament curt, però pel costat de Montabona és de més d'un centenar de metres gairebé verticals.

De sobte es van acabar les contemplacions panoràmiques, perquè la

Estany de Certascan i tuc del Cap de l'Estany. (Foto: Josep de Tera.)

cresta resta convertida en un afilat ganivet d'uns set o vuit metres de llarg: l'única solució era, doncs, passar-la a cavall. Així, amb una cama penjada a cada costat vaig recórrer aquest pas.

Després, la cresta va continuar essent complicada, amb moltes bretxes difícils de baixar, per la qual cosa en alguns casos vaig haver de recular uns metres per baixar desgrimpant pel costat de Certascan, i flanquejar després fins a la respectiva bretxa. Per remuntar una d'elles vaig haver de penjar-me a una cornisa sobre els estimbals del costat de Montabona, fins a trobar una canal que em va portar de nou al fil de la cresta.

Feia molta calor i no bufava ni un sol alè de vent. Cansat ja de tant pujar i baixar, quan vaig veure que la petita vall de Certascan, amb la qual anava paral·lelament per dalt de la cresta, s'hi acostava molt, vaig baixar de la cresta per flanquejar-la. Després vaig observar que havia fet bé, perquè l'últim tros de la cresta, fins a la cota de 2758 m és trencadíssim.

Vaig assolir aquesta cota; a partir d'aquí, la pujada final a la punta N. és només una tartera.

Arribava finalment a la punta N. del pic de Certascan, de 2840 m, a les dotze menys deu, és dir, quasi dues hores després d'haver sortit del coll occidental de Senó.

Per culpa de les dificultats de la cresta no havia pogut gaudir de la panoràmica, car m'havia vist obligat a concentrar tota la meua atenció a cercar els passos més lògics de la cresta. Per aquest motiu no m'havia adonat de com guanyava alçada i deixava enrera el llac de Montabona.

Continuava fent molta calor. Tanta que, en lloc de posar-me roba, com és normal quan has de restar quiet una estona, me n'havia de treure. Mentre bevia quatre gotes d'aigua calenta de la cantimplora, somiava amb la cervesa que em podria beure quan arribés al refugi.

De la panoràmica des de la punta N. només parlaré del que és nou, perquè hauria de repetir molts noms i no voldria fer-me pesat.

Però, sí que vull dir a tots els qui pugin al pic de Certascan per la via normal, que convé que s'arribin a la punta N., per fruit de més bona vista, encara que aquesta punta N. sigui uns metres més baixa, ja que per la seva localització a la frontera, es veuen les valls de l'Arieja. Però àdhuc el propi llac de Certascan es veu molt millor, perquè des del pic de Certascan el llac queda amagat un bon tros per l'estrep que baixa de l'avantcim de Certascan fins al propi llac. També es domina el cercle de l'estany Blanc que, malgrat el seu nom, té les aigües quasi de color negre; això sí, voltat també de grans congestes i dels pics de Flamisella, Lleida, collada de

l'Estany Blanc i de Montabona o de l'estany Blanc. Potser el nom d'estany Blanc li ve del color de la pedra del circ, que és d'aquest color i contrasta amb el color rogenc del massís del Certascan.

Recomano també a tots els excursionistes a qui agradin les excursions d'alta muntanya de dificultat mitjana, que facin la volta al cercle de l'estany Blanc, des del refugi de Certascan fins a les bordes de Noarre. És l'itinerari nº 148 de la guia «Pallars-Alt Urgell», el qual és també una travessa molt completa.

A la punta N., a part les panoràmiques ja explicades, hi ha una gran panoràmica de fons, potser deguda al bon i calorós dia que feia; en efecte, es veia des del Montsent de Pallars al Mont-Valier, passant pels pics de Peguera, Pocets i Aneto, com a més significatius.

Com que tenia set i es feia tard, vaig deixar la punta N. a les 12.20 hores, després d'acomiar-me de l'Arieja.

El tros fins al pic de Certascan és molt més fàcil del que sembla. S'ha de baixar fins al coll on hauríem anat a parar si, en lloc de pujar a la punta N. per la cresta, haguéssim seguit l'itinerari alternatiu per la coma plena de neu.

Després s'ha de pujar a un petit bony que hi ha entre els dos pics, i baixar a un altre collet, per sortir del qual s'ha de grimpar uns tres o quatre metres; després, per una tartera s'arriba al pic de Certascan, de 2853 m. En arribar-hi eren les 12.40 hores.

La panoràmica, com ja he dit abans, és més reduïda. Des del propi cim ni es veu l'estany Blanc, ja que s'han d'avançar alguns metres en direcció a la punta N. per veure'l.

En canvi es domina perfectament la suau vall dels Guerossos, amb els seus dos llacs quasi germans; i, al fons, es distingeixen les bordes de Noarre. També queden més diferenciats els massissos de Pocets i Aneto, tota vegada que des de la punta N. queden una mica superposats.

Per sort, mentre era al cim va arribar-hi un grup per la via normal; he dit per sort perquè sempre és agradable de trobar-se amb gent a dalt dels pics, i encara ho és més si porten una bona botella de vi negre i te n'ofereixen generosament. En contrapartida, es begueren ben contents la mica d'aigua quasi bullint que em quedava a la cantimplora, omplerta per última vegada a l'estany de Punturri.

Els vaig dir que anessin fins a la punta N., però em van respondre que ja en tenien prou amb el pic; per a un d'ells, el pic de Certascan era el «primer dos mil». Només vaig aconseguir que caminessin 15 metres més per veure l'estany Blanc, una vista que, per cert, els va agradar molt.

Deixat al pic de Certascan a les 13.25 h., vaig baixar per la interminable tartera fins el coll de Certascan; hi arribava a les 13.45

h. Afortunadament, una immensa congesta baixava des del coll fins a la petita coma situada als peus del pic de Guerossos. Després de la tartera, resultava molt agradable de trepitjar la neu, que no estava ni dura ni massa tova i permetia baixar amb rapidesa.

Finalment vaig arribar als peus del llac de Certascan; l'havia vist des de l'est, el nord i l'oest, i ara el veia des del sud i al seu nivell. Sortosament, el llac estava completament ple i també tenia el seu encant, a la llum del migdia, amb les seves aigües blaves i quietes que contrastaven amb els tons blancs de la pedra i de la neu del pic de Senó i del tuc del Cap de l'Estany.

A dos quarts de tres arribava al refugi de Certascan, a una bona hora per dinar-hi; però em vaig quedar sense la cervesa somniada des de la punta N., en dir-me el guarda que no li quedava res.

Eren les tres quan deixava el refugi, i encara no havia sortit ni un sol núvol al cel. Tranquil·lament vaig anar baixant pel camí de la Canalada. Al cap de poca estona travessava el torrent de Punturri i tancava així la circumval·lació al llac de Certascan, que havia començat allà mateix feia nou hores. En cinc minuts més arribava a la Canalada; eren dos quarts de quatre quan donava per acabada aquesta bonica excursió.

Fent un ràpid resum d'aquesta sortida, i comparant-ho amb el que deia al començament referent als ingredients que ofereix l'alta muntanya, crec que té de tot: *aigua*: els llacs de Punturri, Romedo de Baix, Romedo de Dalt, Senó, Colatx, Hillette, Montabona, Certascan, Blanc, Blaus de Guerossos i Certascan Petit; *neu*: al llac de Punturri, a la cresta fins el tuc de Cap de l'Estany, durant tota la pujada a la punta N. del Certascan, si es fa per la coma en lloc de la cresta, i a la baixada del pic de Certascan des del coll fins a la coma sota el pic dels Guerossos; *roca*: a la pujada al tuc del Cap de l'Estany i a la baixada del pic de Senó a la bretxa quant a grimpades, i a tota la cresta des de la bretxa occidental de Senó fins la punta N. quant a passos de IIº i IIIº.

A tot això cal sumar les extenses panoràmiques, principalment de les valls de Cardós, Punturri, Romedo, Cors, Guerossos i Certascan, algunes de les quals es dominen constantment durant tota l'excursió. Crec, doncs, que tot plegat constitueix un bon motiu per fer una bonica i a la vegada poc coneguda travessa d'alta muntanya.

El meu desig, en escriure aquestes ratlles, ha estat, tal com deia també al començament, de fer conèixer una mica més aquesta regió, bo i desitjant que l'itinerari 115 de la guia «Pallars-Alt Urgell» sigui resseguit per tots els amants de la muntanya.

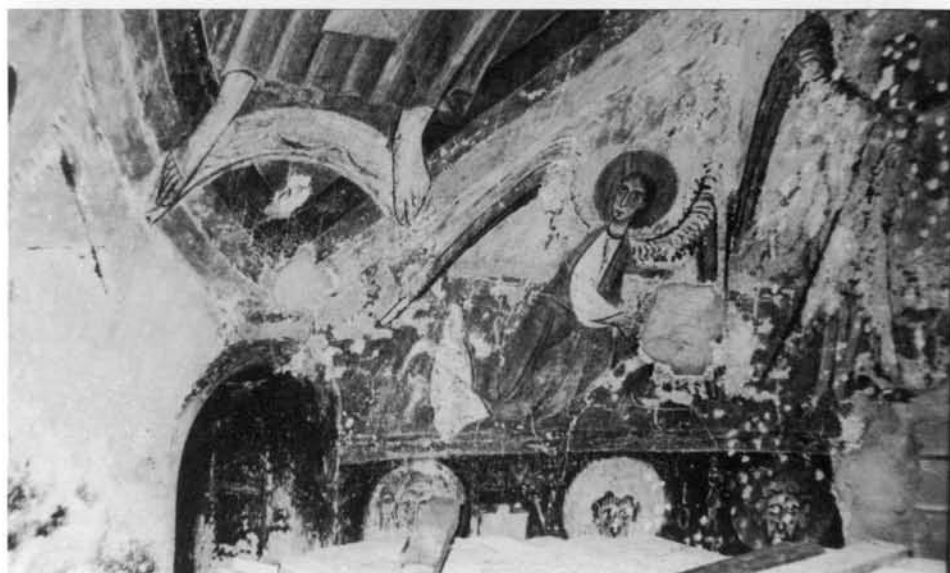
A LA VALL DE BAIASCA

Sant Serni i Sant Bartomeu, temples romànics

Joan Rals i Seriané

La vall de Baiasca s'inicia a uns quatre quilòmetres de Llavorsí, anant cap a Escaló, després de creuar un pont a l'esquerra. La pista no és senyalitzada i té un recorregut d'uns vuit o deu quilòmetres.

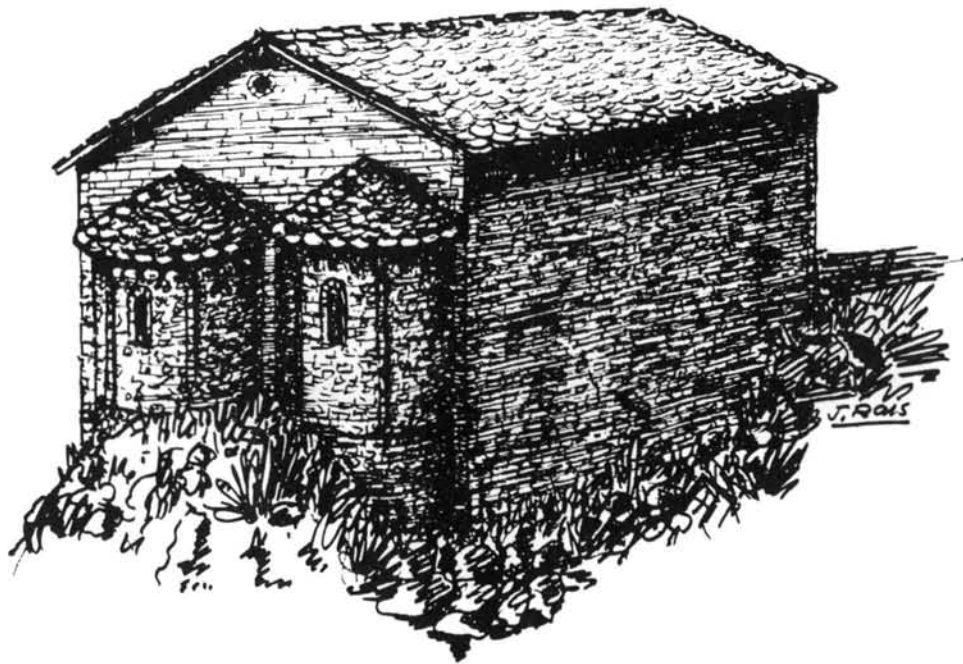
Després d'haver passat el poble d'Arestui, s'arriba a Baiasca, que té un temple romànic, dedicat a Sant Serni (o Sadurní), ampliat amb curtes capelles laterals. És curiós que l'absis tingui dues filades d'arcuacions, como si es tractés de dos absis superposats. Com que no posseïm documentació al respecte, resulta difícil tot estudi sobre aquest fet, ja que per l'exterior només se'n veu un tros d'uns 80 cm, puix que la resta té adossat un edifici abandonat que la cobreix. Un cop dintre l'espai que dona a l'absis, on es veuen les arcuacions i la finestra a dues llums, encara hi ha majors dificultats, perquè les pedres estan ennegrides a causa del fum del foc que en aquell recinte es va fer durant molts anys, possiblement per haver-hi existit una llar. En aquestes circumstàncies allò que resultaria més interessant, si es poguessin veure bé, són les pintures murals romàniques del presbiteri. Fa uns quatre anys van avançar l'altar que les cobria totes, per poder fer-ne l'estudi i la restauració. Després del temps passat, encara hi ha la bastida o plataforma a mitja alçada. Sota d'ella, els muntants, taulons solts, les pedres i els enderrocs fan difícil de veure-hi res, tenint en compte, a més a més, que tot resta en una obscuritat absoluta. És una veritable llàstima que, només per manca d'un xic de bona voluntat, no es puguim veure les esmentades pintures tal com cal. Gràcies al flash vam poder fer fotografies, i després, a casa, poguérem veure allò que hi havia. Ens van dir que també hi havia una mena de cripta, però que, a causa del

A dalt, Sant Bartomeu de Baiasca; sobre aquestes línies, pintures murals de Sant Serni de Baiasca. (Foto: Joan Rals.)

Sant Serni de Baiasca. (Foto: Joan Rals.)

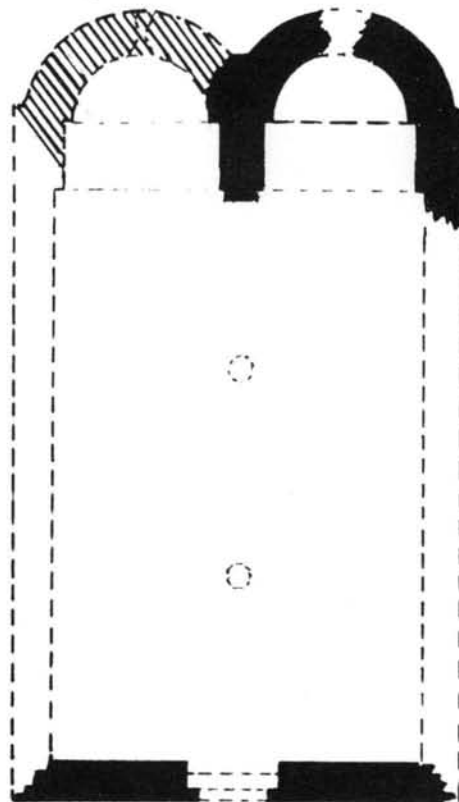
Sant Bartomeu de Baiasca, dibuix ideològic. (Dibuix de Joan Rals.)

mal estat de tot, no era factible de baixar-hi. Què hi farem! Paciència i a esperar una altra ocasió, per tenir més sort i poder veure-ho tot com cal.

Però no tot foren entrebancs. Hi ha un altre temple enrumat que, segons el nostre parer, resulta interessant. Es tracta de **Sant Bartomeu**, a uns 25 minuts a peu des de Baiasca. El camí segueix cap al nord per un petit rierol, que cal travessar varies vegades; en arribar a una bifurcació, al davant d'un rocós promontori on hi ha el temple, cal agafar el camí de la dreta i ben aviat hom veu, a l'esquerra i a dalt, l'absis. Hem dit que era interessant perquè es tracta d'un temple de dues naus. Donada l'estretor dels murs, havia de tenir una coberta de fusta. Per l'amplada del mateix, ben segur que tenia muntants al centre per poder-ne sostenir la coberta. Puix que no es veuen indicis dels esmentats muntants, podem deduir que aquests també eren de fusta.

Segons el nostre criteri, es tracta d'un temple de mitjan segle XII. Actualment només queda l'absis sud i el mur de ponent, aquest quasi sencer, amb el portal centrat de mig punt. De l'absis nord només n'existeix part del que va ser sòcol del mateix, per guanyar alçada donat el gran desnivell que hi ha a l'est. La part alta de l'absis ha desaparegut. Podria haver tingut arcuacions, ja que hi ha residus d'una faixa. El presbiteri té dos plans frontals, molt separats, amb arc de mig punt i un tros de volta corresponent al primer pla que marca el semicercle. On hi va haver la finestra hi ha un esboranc de dalt a baix. Tot el temple és de pedres rústegues una mica escairades, de diferents mides, col·locades,

Sant Bartomeu de Baiasca, planol esquemàtic. (Dibuix de Joan Rals.)

en la mesura que és possible, en filades.

De temples amb dues naus n'hi ha pocs, si ens referim al fet que ambdues naus fossin construïdes en l'època romànica, però si aquests els dividim en dos grups, (els que tenen dues naus, perquè més tard se n'hi va afegir una altra, i els que ja van ésser construïts originalment amb les dues naus o dos presbiteris), llavors encara són menys els que corresponen al grup al qual

correspon al temple de Sant Bartomeu de Baiasca.

Si la memòria no ens falla, en el primer grup trobem Sant Pere de Talteüll, Santa Maria de Vilajoan, Santa Maria de l'Om, Sant Esteve de Peratallada, Sant Feliu de Terrasola, Sant Martí d'Espinelves i Santa Coloma de Fitor. El segon grup queda molt més reduït i, a més a més, cadascun té característiques molt diferents. Hi trobem Sant Andreu de Llimiana, Sant Salvador de Guardiola, Sant Pere de les Maleses i, ara, Sant Bartomeu de Baiasca, que va a afegir-se als ben pocs exemplars existents amb aquest tipus de plantes fora de sèrie.

Per no deixar res de la vall de Baiasca i, com a complement, direm que en la part alta d'una penya, al sud d'Arestui, hi ha la capella de *Sant Jaume d'Arestui*. S'hi pot arribar en cotxe, seguint la pista que condueix a Espot, la qual comença a l'esquerra, vora Baiasca, i, després de diverses corbes, pujant per una d'elles es troba a la seva esquerra, la que condueix fins al mateix temple. La capella era tancada i no hi poguérem entrar, però pel conjunt de detalls, ens fa l'afecte que es tracta d'un temple construït molt posteriorment al romànic. Té un absis rectangular i un portal de cara al nord, perquè al sud hi ha un enorme precipici, al fons del qual es troba Arestui. Té una coberta de fusta, fins i tot al presbiteri, puix que per fora se'n pot veure la biga carenera. A l'absis hi ha un parell de finestres d'espitllera rectangulars.

La vall de Baiasca s'inicia a uns 4 Km. venint de llavorsí vers Escaló, després de creuar un pot a l'esquerra. No és senyalitzada.

LES EFÍMERES, UN FENÒMEN COL·LECTIU

Albert Oliveras i Folch

Hem vist com es fa fosc, en acabar la tarda calorosa de l'estiu. Es fa fosc. El vaporet remunta l'ample riu «Negre», que parteix en dues meitats gairebé iguals el petit país sudamericà que porta el nom del riu Uruguai. Ens apropem a la població de «Mercedes», en hem pogut veure les quatre barres catalanes en l'escut del portal principal de l'església catedral. Fins allà, tan lluny, es recorda l'acció humanitària dels mercedaris que redimien captius d'Àfrica, a l'edat mitjana. Un motiu que fa vibrar els sentiments adormits per la separació material de més de deu mil quilòmetres.

L'embarcació avança monòtonament des de fa tres hores. Ha d'encendre el fanal davanter per tal de mostrar la seva presència a l'escàs trànsit del riu, en aquestes hores tardanes.

De sobte, entrem en una atmosfera espessa, com un paret, de color ocre, que sembla una boira sòlida, il·luminada per la llum que projecta el fanal de situació. Reaccionem amb por, en veure'ns rodejats per un núvol d'insectes que es mouen sense fer remor. Tanquem precipitadament les finestres, però queden dins del vaporet unes papallones petites, de color daurat, com arnes grosses, potser tres vegades majors que les domèstiques. Aquells que saben alguna cosa d'aquest fenomen, ens ho aclareixen. Són les efímeres.

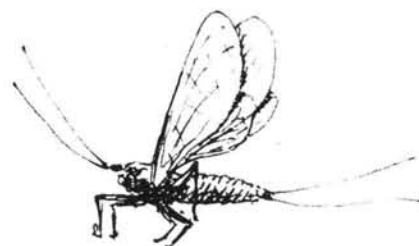
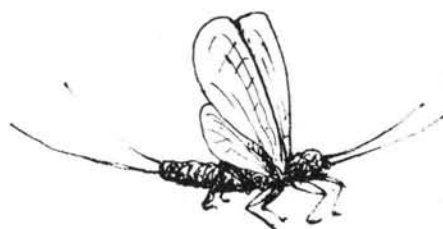
El núvol espès, va durar un cert temps. Ens hi capbussàrem. Creuàrem milers, centenars de milers, potser milions d'efímeres. Deixem darrera el fenomen i desembarquem prop del campament.

Mentre sopem, tornem a tenir un contacte, més discret, amb les efímeres.

Volen en el veïnatge dels fanals penjats potser per tal d'observar el nostre sopar. Donen voltes als llums. Algunes de les papallones negres cauen sobre la taula. Llavors, el qui més coneixement en tenia, ens explicà la vida interessant d'aquestes efímeres. Son himenòpters, de l'ordre arquípter, pseudo neuròpter, i tenen una llarga i particular metamorfosi fins que arriben a l'estat de papallones.

Això que hem vist, aquesta volada exuberant, gairebé estúpida, és l'aparició sobtada de la papallona que trenca la closca de la larva que la precedeix en vida, com a època següent a la de l'ou inicial. Encara que s'expliqui tan ràpidament, en realitat, triga un temps respectable. La larva en què es converteix l'ou baixa al fons fangós del riu, en llocs apropiats, que coneix aquell que diposita l'ou, i viu uns dos anys amagada, en creixença, canviant de closca, transformada en ninfa, fins a arribar a tenir la grossor i vivacitat de la larva. És a dir, hi completa la fase mitjana de la seva vida.

Un dia determinat, en unes certes condicions de temperatura, vent, hora i orientació, una enorme quantitat d'insectes semblants, després del seu pas per crisàlida han arribat al mateix terme de la seva metamorfosi, pugen a la superfície de l'aigua, a prop de la vora del riu, trenquen el capoll o closca i surten a volar totes a l'hora. De manera gregària. Així, de senzill. Són papallones que no tenen vista, ni boca, ni aparell digestiu. Tenen unes antenes davanteres, llargues, mòbils, més del doble de la pròpia grandària, amb les quals es belluguen en grup. Tenen altres dues prolongacions posteriors, i una espècie d'oviducte. La seva única funció és

Efímera - *Ephemera* sp.

la d'aparellar-se, fecundar les femelles, morir els mascles, posar ous les femelles (centenars d'ous) i morir. Tot això en les primeres hores de la nit. A mitja nit tot torna a la quietud. Els ous dipositats per les femelles floten un temps sobre l'aigua del riu. Les efímeres, realitzada la seva missió, sense cap altra possibilitat, han mort i cauen a terra.

Quan el nou dia comença, el camp està sembrat de cadàvers d'efímeres, apilotats allà on l'aire els ha immobilitzats. Com matalassos. Ens estranya l'olor de marisc passat que hem notat en despertar-nos a la tenda de campanya. Son les efímeres, que tenen naixença en l'aigua i moren amb l'olor dels peixos. L'espectacle seria aterrador si es tractés d'una altra classe d'animals.

Ens entra una pietat infinita en contemplar a terra, acabades, tantes criatures de vida realitzada, totes iguals, sense altra cosa a explicar que un breu pas per l'aire, des de l'aigua a la terra final. Queden per tot arreu, com una gran taca, a mercè del vent innocent, unes piles informes, sense personalitat, dels animalets de tan curta vida.

Al cap de poc temps, ni això tan lleu no mantindrà una aparença; s'incorporaran a la terra, o a l'aigua on seran l'aliment dels peixos.

Les efímeres!

ALPINISME

HIMÀLAIA DEL NEPAL Everest (8848 m)

L'expedició de la Universitat de Meiji (Japó) que va intentar l'ascensió, per l'aresta W, el dia 20 de maig va optar definitivament per l'abandó quan la cordada Junichi Tanaka – Shin Taguchi es trobava a la cota 8750. Prèviament hi havien instal·lat un total de cinc campaments d'alçada.

Kankgchenjunga (8598 m)

Una expedició japonesa de l'Associació Himàlaia de Tokio, dirigida per Kinishi Yamamori, va assolir amb èxit aquest difícil cim. Un total de cinc japonesos i un sherpa van trepitjar el cim el dia 9 de maig.

Manaslu (8156 m)

Una expedició alemanya, dirigida per Hans Von Kaenel, ha situat aquesta darrera primavera un total de 15 alpinistes al cim en diversos intents, per la ruta clàssica de la cara NE.

El dia 7 de maig arribaven al cim un alemany, un suís i un sherpa, en una cordada de tres components. El dia 19 de maig aconseguiren el cim dos alemanys, dos suïssos, dos austríacs i un sherpa. El cap de l'expedició, Hans Von Kaenel, assolí amb aquest cim el seu cinquè vuit-mil. Aquesta expedició estava formada per un total de 31 components, organitzada com a trèkking - expedició. Cal destacar també que Andreas Löffler, de 62 anys d'edat, s'ha convertit en l'home de més edat que hagi aconseguit un cim de vuit mil metres. Anteriorment, aquest rècord estava en possessió del suís Fritz Luchsinger que, als 59 anys, va pujar al Dhaulāgiri, també amb una trèkking - expedició, l'any 1980

amb motiu del 20è. aniversari de la primera ascensió.

Annapurna I (8091 m)

Una expedició polonesa, del Wysokogorski Klub de Zakopane, ha realitzat una nova via a la cara sud d'aquesta muntanya.

La nova via transcorre a l'esquerra de la via oberta per l'expedició anglesa de l'any 1970, dirigida per Ch. Bonington.

L'equip polonès era compost per Ryszard Szafirski, Maciej Berbeka, Ryszard Gajewski, Zdzisław Kiszela, Maciej Pawlikowski, Bogusław Probulski, Władysław Stoiński, Lech Korniszewski i Szymon Wdowiak. La cordada Probulski – Berbeka va assolir el cim el dia 23 de maig. La nova ruta oberta ha estat nomenada «Via Joan Pau II» en honor al Sant Pare, també de nacionalitat polonesa. Aquesta nova via oberta a la cara sud significa un pas més de l'alpinisme de dificultat a l'Himàlaia, i fa constatar novament l'alt nivell de l'alpinisme polonès.

També una expedició de nacionalitat sueca, dirigida per Tommy Sandberg, va intentar l'ascensió a l'Annapurna I per

Annapurna I (8091 m), cara sud. Himàlaia-Nepal. (Foto: Jaume Altadill.)

Manaslu (8126 m). Aresta Est. Himàlaia-Nepal. (Foto: arxiu.)

la llarga cresta d'uns nou quilòmetres que va del Glacier Dome fins al cim.

Glacier Dome (7193 m)

L'equip expedicionari suec abans esmentat va assolir aquest cim el dia 5 de maig: hi situà tres membres. El dia 12 de maig van repetir l'ascensió quatre escaladors més, en dues cordades.

També una expedició txecoslovaca va repetir la ruta

de l'aresta NE, oberta per una expedició anglo-francesa l'any 1979. La cordada Jozef Psotka – Ludovit Zahoransky va assolir el cim el dia 20 de maig.

Yalung Kang (8429 m)

Un equip de cinc alpinistes japonesos, membres també de l'expedició dirigida per K. Yamamori, aconseguiren trepitjar aquest cim al mateix dia 9 de maig. La travessia fins al Kangchenjunga no va ser intentada a causa de les

dificultats que presentà als expedicionaris.

Una sort diferent va tenir una expedició americano-australiana, que va haver d'abandonar quan es trobava a la cota 8000 m, i es disposava a realitzar una travessia cap al cim principal del Yalung Kang.

Makalu (8481 m)

Una expedició austríaca, dirigida per Hanns Schell i composta per 12 alpinistes, va assolir aquest cim. El dia 25 d'abril, Robert Schauer, de 27 anys d'edat, va realitzar l'ascensió en solitari, havent sortit de la cota 7800 m i seguint l'itinerari de l'aresta NW. El dia 17 de maig, Georg Bachler també va realitzar un segon intent en solitari, si bé restà a 50 m del cim.

També una expedició anglo-polonesa va intentar aquesta ascensió per la cara W, i abandonà quan es trobava a la cota 6800 m.

Dhāolāgiri (8167 m)

El dia 17 de maig, la cordada formada pels germans Adrian i Alan Burgess, membres d'una expedició canadenca, van aconseguir aquest cim per l'aresta NE.

Una expedició japonesa hi va intentar la cara E, però, degut a les dificultats, finalment va seguir l'itinerari clàssic de l'aresta NE; després d'haver instal·lat un total de 4 camps d'alçada, el dia 2 de juny Hironobu Kamuro

Cara est del Langtang-Lirung (7249 m). Himàlaia-Nepal. (Foto: Jaume Altadill.)

aconseguia assolir el cim en solitari. El retorn al campament de base es va efectuar el dia 5 de juny.

Roc Noire (7485 m)

En la seva travessia, l'equip suec va situar dos membres en aquest cim el dia 13 de maig. El dia 16 de maig l'assoliren tres components més. Cal remarcar que, aquesta, és la tercera expedició que intenta de realitzar-hi, sense èxit, la travessia integral.

Annapurna IV (7525 m)

Una expedició alemanya, dirigida per Franz Kroell, ha aconseguit aquest cim la darrera primavera; hi situà la cordada Kroell - Achim Musiol i els sherpes Nga Temba i Ang Dorgee.

Gangapurna (7455 m)

Una expedició canadenca ha aconseguit la primera ascensió a la cara sud d'aquest cim. Després d'instal·lar un total de vuit camps i bivacs, la cordada

John Lauchlan - James Blench va assolir el cim el dia 30 d'Abril.

Nilgiri Nord (7061 m)

Una expedició japonesa hi ha obert una nova via a l'aresta E. Hi van ser instal·lats un total de tres campaments d'alçada i tres bivacs. El cim va ser assolit el dia 7 de maig per la cordada Ethuro Hino -Toyohumi Miyazaki.

Langtang Lirung (7245 m)

Novament, una expedició japonesa ha repetit la ruta dels japonesos a l'aresta SE. El cim va ser assolit els dies 26 i 28 d'abril, primerament per un alpinista japonès i un sherpa, i, després, per una cordada de tres japonesos.

Baruntse (7220 m)

Els dies 24 i 25 d'abril, components d'una expedició de nacionalitat japonesa van assolir novament aquest cim per l'aresta SE. El primer assalt el feren un japonès i un sherpa, que arribaren al cim; el segon atac fou obra de dos japonesos i un sherpa.

Makalu (8491 m). Himàlaia-Nepal. (Foto: arxiu.)

Gangapurna (7455 m) cara sud. Himàlaia-Nepal. (Foto: Jaume Altadill.)

Kang Guru (7010 m)

Una expedició japonesa, dirigida per Shoichi Kobayashi, va assolir aquest bell cim per l'aresta SW. El dia 27 d'abril aconseguen el cim tres japonesos i dos sherpes, i, el dia següent, foren també dos japonesos i un sherpa els qui trepitjaren el cim.

TIBET (XINA)

Shisha Pangma (8046 m)

Durant la darrera primavera, Reinhold Messner ha aconseguit un nou vuit mil, per la via de la cara W. Amb aquesta, són ja vuit les ascensions a cims de més de vuit mil metres aconseguides per Reinhold Messner. Ara, els seus projectes estan centrats en l'ascensió al Kangchenjunga (8598 m) i el Makalu (8481 m), totes dues ascensions previstes per aquest any 1981.

KARAKORUM

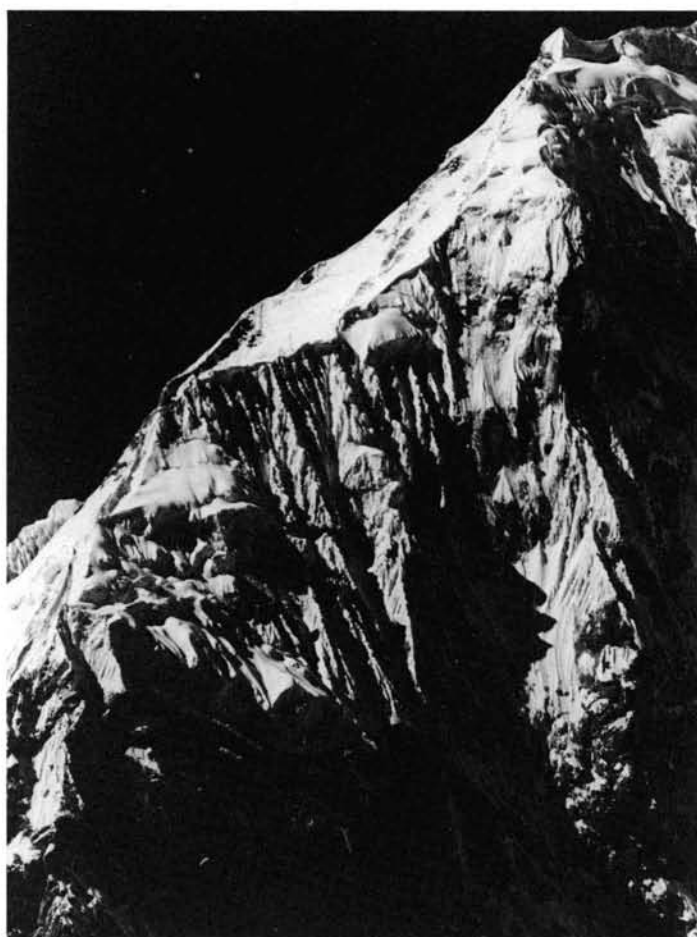
Broad Peak (8047 m)

Èxit de l'expedició catalana a aquest bell i difícil cim. El dia 5 d'agost, la cordada Manuel Hernández - Enric Pujol assolí aquest 8000. La resta de l'equip expedicionari era format per Antoni Sors (cap), Sergi Escalera i Agustí Sanàbria. En el transcurs del descens va accidentar-se mortalment l'amic Enric Pujol. L'expedició composta per membres de l'Agrupació Ceintífic-Excursionista de Mataró era de tipus lleuger; tan sols duien un total de 500 quilos d'equip i material.

Hidden Peak (8068 m)

Un equip d'apinistes basco-madrilenys, compost per Antonio Trabado (cap), Javier Alonso, Manuel Martínez, Sebastián Alvaro, Miguel Ángel Vidal i José Carlos Tamayo, no va poder assolir aquest cim a causa de les dificultats tècniques de la via que volien obrir.

Esperem ampliar detalls d'aquest meritori intent en una propera crònica.

Esperó sudest del Langtang-Lirung (7249). Himàlaia-Nepal. (Foto: Jaume Altadill.)

Broad Peak (8047 m.). Baltoro-Karakorum. (Foto: arxiu.)

Gasherbrum II (8035 m)

Un cop abandonat l'intent al Hidden Peak, Antonio Trabado, de 22 anys, realitzà en solitari l'ascensió d'aquest vuit mil. El dia 3 d'agost en trepitjà el cim. Juntament amb Trabado, el mateix dia va fer el cim una cordada d'una expedició suïssa que escalava la muntanya amb el corresponent permís.

Recorden que aquest cim també va ser aconseguit ara fa un any per alpinistes catalans (Font-Aymerich), també sense permís, alhora que ho realitzava una expedició japonesa amb el permís corresponent. Cal remarcar, en aquesta meritòria ascensió, la joventut d'Antonio Trabado, el qual ara intentarà assolir el difícil Gaurishankar

(7146 m), a l'Himàlaia del Nepal, i que també té altres importants projectes alpinístics, com la cara sud de l'Annapurna I, per a realitzar-los durant la primavera del 1982.

NOVES VIES I ACTIVITAT MÉS DESTACADA

PIRINEU

ANDORRA

Pic de Cataperdis:

Una nova via ha estat oberta a la seva cara nord, 200 m, BD.

Primers ascensionistes: Jesús Martínez i Jesús Lores, del Centre Excursionista de Lleida.

LITEROLA

Pic de Literola

El 26 de juny de 1981, J. Murciano, T. Isla i O. San Juan hi obren una nova via a la paret NE, 150 m, D. L'anomenen «Mercè Caballero».

BATICIELLES-ESTÓS

Baticielles Nord

L'evident dièdre de la cara nord ha estat obert per Jordi Vidal i José Murciano, el 12 de juny de 1981. La via passa a l'esquerra de l'esperó Nord. D+, 250 m.

OSSAU

Punta Jean Santé

La primera ascensió en solitari a la difícil via «Flip Matinal» de la cara sud ha estat realitzada per Serge Castéran, el 12 de juliol de 1981.

El 12 de juny d'enguany, Pierre Beuscan i Rainier Munch han escalat totes les grans clàssiques a la cara sud-est, ni més ni menys que en 11 hores! Esperó est, Sud-est Directa, V. dels Surploms, Jolly i Mailly.

ORDESA

(Muralla E del Gallinero)

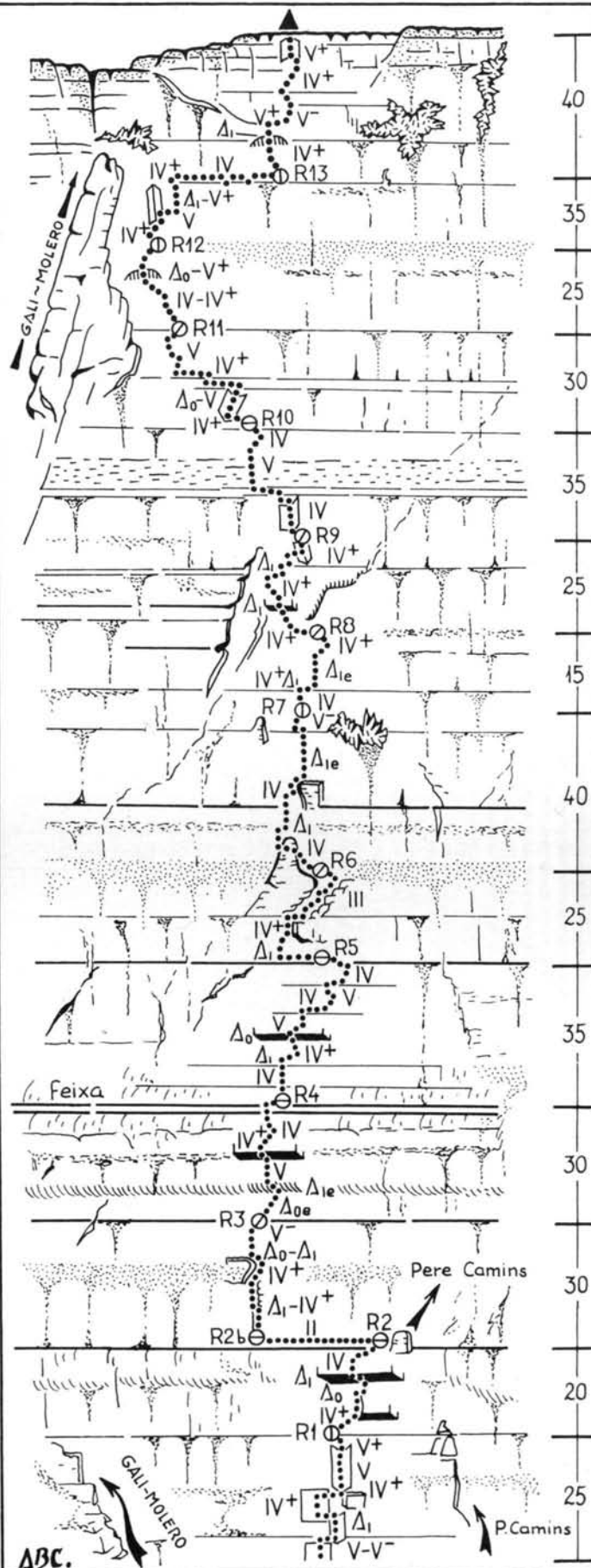

Via: «Heroína»
MD sup 360 m 14 h.

1.ª ascensió, 9-VII-8
Per: F. de Pablos i J. Gálvez

TERRADETS

(Roca Regina)

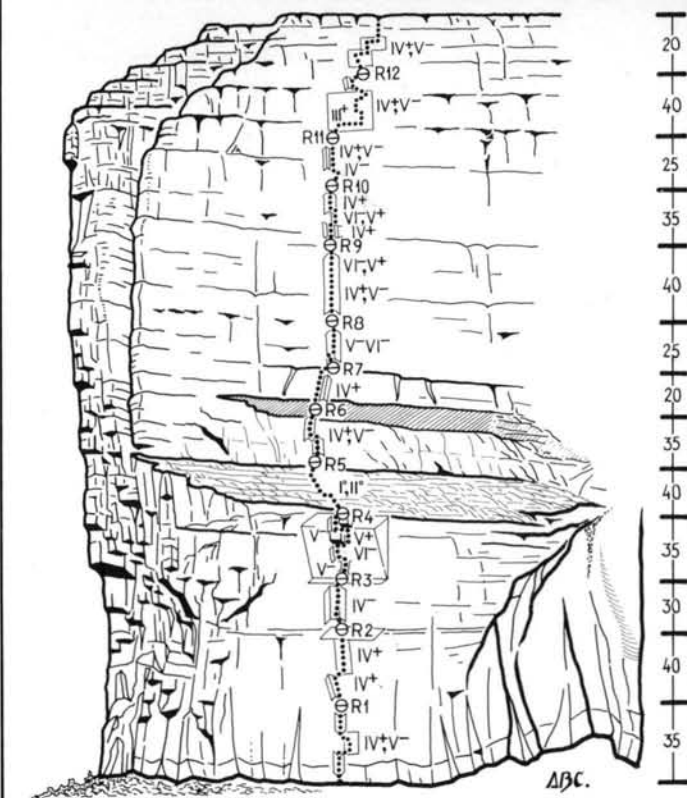

Via: «Taj Mahal»
MD sup 410 m 16 h.

1.ª ascensió: 12-IX-81
Per: J. M. Codina, J. M. Peralta,
J. C. Serrano i X. Vidal.

ORDESA

(Muralla N del Gallinero)

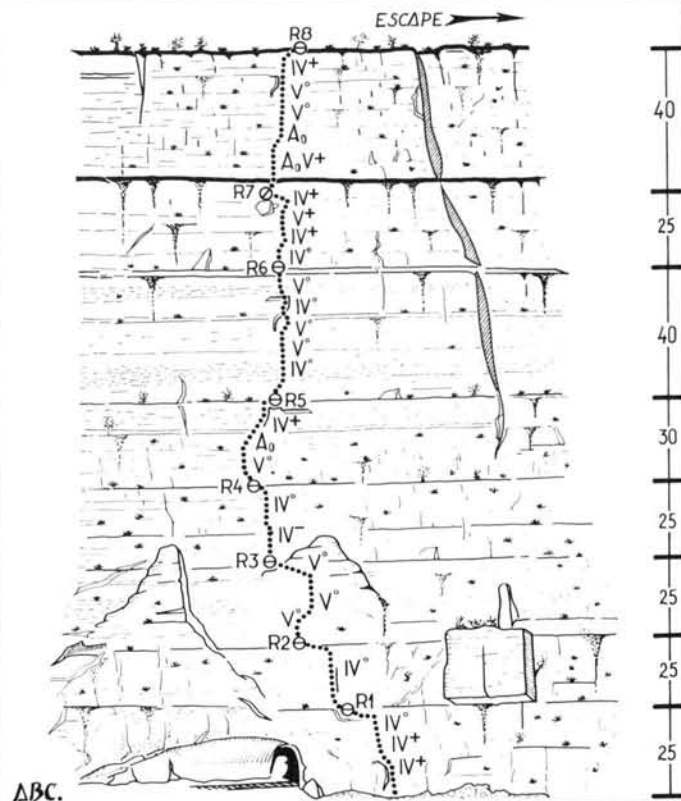

Via: «Edelweiss»
MD sup 350 m. 16 h.

1.ª ascensió: 6-7-VII-81
Per: F. de Pablos i J. Gálvez

TERRADETS

(Paret de les Bagasses)

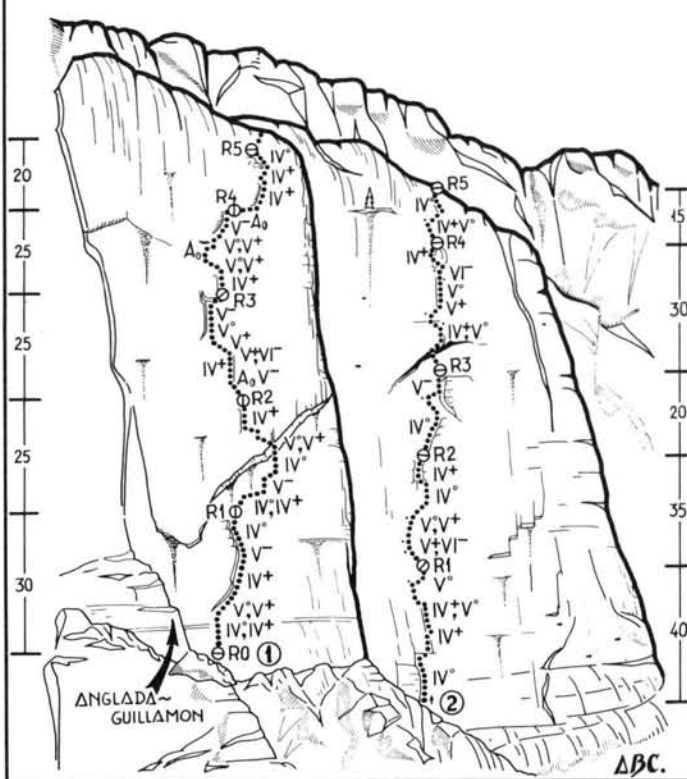

Via: «De l'Alba»
MD sup 240 m 3 h.

1.ª ascensió: 30-VIII-81
Per: Quico Polls, J. Clariana, Abel i
Albina Bosch i J. A. Macau.

PEDRAFORCA

(Cara sud del Pollegó inferior)

Via: «Star McHara»
MD sup 140 m 3 h.

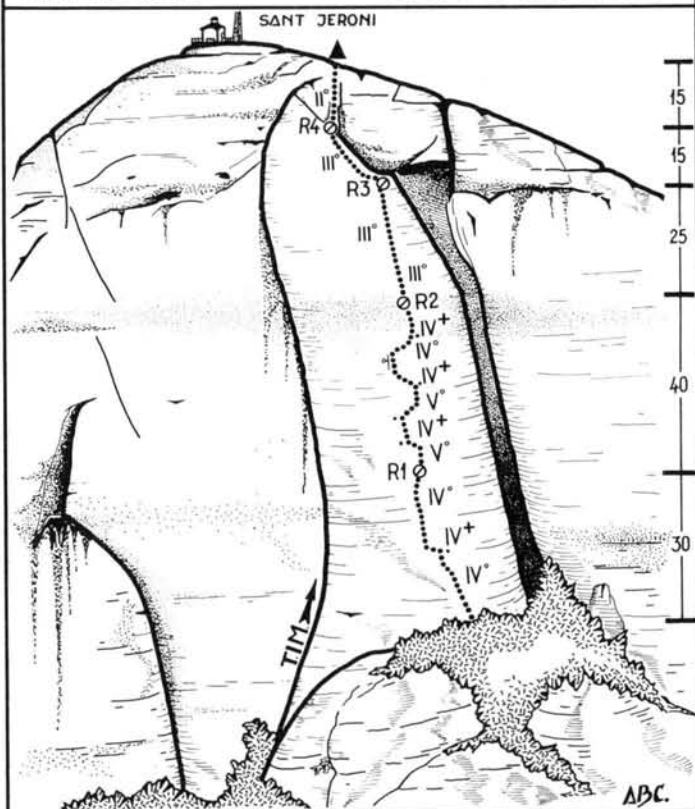
1.ª ascensió: 22-VIII-81
Per: J. Ll. Moreno, J. Rigol, Néstor i Nil Bohigas.

Via: «SKA»
MD sup 150 m 4 h.

1.ª ascensió: 12-IX-81
Per: J. Hernández, E. Ortega, J. Ll. Moreno.

MONTSERRAT

(Paret O de Sant Jeroni)

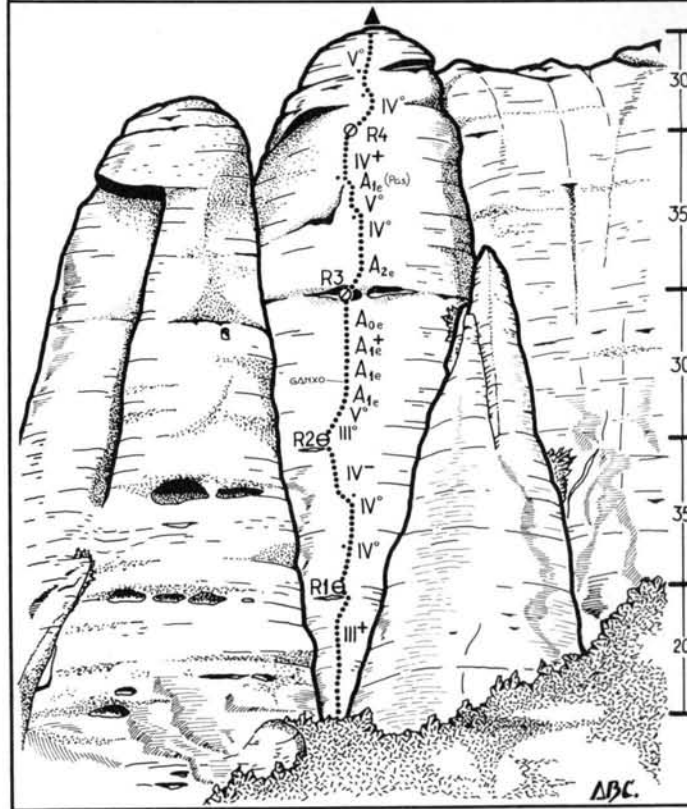

Via: «Manolo Martínez»
MD 120 m 2 h.

1.ª ascensió: 24-IX-81
Per: Manolo Martínez i
Ll. Agustí.

MONTSERRAT

(Alabarda Castellana, Contrapuntal)

Via: «Incantations»
MD inf. 140 m 2 h.

1.ª ascensió: 9-IX-81
Per: Fermin de Martín.

VALL DE PLAN

Peña de Sin

El 2 d'abril de 1981
M. Fabbro, Maryse i René
Laffranque obren la via dels
«Commigeois» de 450 m MD+;
12 h. en aquesta alta paret de
la vall de Plan, prop de Bielsa.

TROMOUSE

Pène Blanche

La primera hivernal de la via
«Ravier» a la cara nord ha
estat realitzada per
J. C. Claude i J. Hourticq, del
10 al 14 de març de 1981.

GARVARNIE

Petit Astazú

Segona ascensió hivernal a
l'aresta oest del Petit Astazú
(atac integral de l'aresta), el 4
de febrer de 1981, per
J. C. Coste i J. Kopp.

SERRA DE GREDOS GALAYOS

Punta Amezua:

F. Bariede, J. C. Ramírez,
P. Firas i F. Cobo obrien una
nova via en aquesta punta el
13 de juny de 1981;
l'anomenaren via «Edu»;
200 m, MD.

ALPS

Sense cap mena de dubtes,
es pot considerar aquest any
com un dels més profitosos
per a l'alpinisme català. No ja
perquè s'hagi realitzat alguna
gesta exemplar, sinó perquè
un gran nombre de
muntanyencs s'han llançat a
l'atac de les més difícils parets
alpines amb molts èxits i ben
pocs fracassos. Això vol dir
que l'alpinisme de base, a casa
nostra, poc a poc va assolint
uns nivells que s'acosten als
dels països amb més tradició
alpina.

Creiem que s'ha acabat
l'època dels mites. Aquí, hom
hi escala molt i molt bé; i
aquest estiu, per fi, s'ha
comprovat que les grans
ascensions alpines no són
reservades únicament a les
figures, si no a una àmplia
majoria d'escaladors que,
diumenge rera diumenge, duen
a terme llur activitat amb
constància i dedicació.

MONT BLANC-CHAMONIX (Juliol-agost 1981)

L'activitat de les cordades
en aquest massís ha estat la
més abundant de les que s'han
dut a terme als diferents
massissos alpins. S'hi han fet
algunes primeres ascensions

Cara nord de les Grandes Jorasses, on destaquen els majestuosos esperons Walker i Whimper. (Foto: Jaume Altadill.)

estatals de tan prestigi com
l'aresta integral de Peuterey, el
Pilier d'Angle i l'esperó Croz
de les Jorasses, entre altres.
Esperem que aquesta marxa
no s'aturi!

Relació d'activitats:

- **Mont Blanc.** Aresta integral del Peuterey, per Joan Martí, Joan G. Cassola i Carles Carmona, en quatre dies (tres bivacs), 1.ª asc. estatal.
- **Mont Blanc.** Vessant de la Brenva. V. del «Centinelle Rouge», per F. Blanch, Xavi P. Gil, J. Ch. Peña i V. González (Barcelona) Sergi Martínez i Conrado (Barcelona).
- **Mont Blanc.** Grand Pilier

d'Angle, cara nord.

V. «Dufour-Frehel» sortida Goulotte Boivin – Gabarro, per Antoni G. Picazo, J. Quintana i Carles Gusi.

1.ª asc. estatal (Barcelona).

– **Mont Blanc.** Gran Pilier d'Angle, cara nord. V. «Dufour-Frehel», sortida Bouchard, Per Curiel (Madrid) F. J. Pérez (València) 1.ª asc. estatal.

– **Grandes Jorasses.** Esperó Croz, per J. Martínez, J. A. Berenguer, F. Garrido, J. Badiella (Terrassa), 1.ª asc. estatal.

– **Grandes Jorasses.** Esperó Walker. Han estat diverses les cordades peninsulars que han recorregut aquest clàssic però dur itinerari; hi han estat de 2 a 4 els dies d'ascensió, segons les condicions de la paret. Toni Torá, J. C. Aldegue, F. Blanch i Alfons Valls (Barcelona) –Amposta); Toni Bros i Toni Torrents (Terrassa); Octavio Galante i Manuel del Castillo (Granada – Madrid); germans Gallego (Murcia).

– **Petit Dru,** v. directa «Americana». Aquest difícil itinerari en roca ha estat un dels més visitats per les cordades catalanes. L'han fet ni més ni menys que deu persones. Nil i Nèstor Bohigas, Antoni G. Picazo i J. Ll. Moreno (Barcelona); Tolo Quetglas i Pep Boixadors (Mallorca –Barcelona); Toni Garcia i Enric Lucas (Barcelona); Àngel i José L. Gallego (Murcia).

– **Aiguilla du Fou,** cara sud. v. «Americana», per Josep Ll. Moreno, Antoni G. Picazo i Nil Bohigas (Barcelona); Sergi Martínez, J. C. Aldegue i Alfons Valls (Barcelona).

Muralla oest de la Fraucata, per on discorren els dos nous itineraris ressenyats en l'anterior número. D'esquerra a dreta: (1) v. «Divina Comedia», (2) v. «Anglada-Cerda-Eu». (3) v. «Mandràgora». (Foto: Jaume Altadill.)

- **Petit Dru**. Esperó Bonnatti, per Xavi Nicolau i Joan Altamira (Sabadell –Barcelona).
- **Petit Dru**, cara nord. V. «Allain-Leiniger», per Joan i Manuel de la Matta (Barcelona); Cèsar Romero, Goyo Muñoz i Albert Merino (Barcelona).
- **Mont Blanc de Tacul, couloir Jaegger**, per Juan Lupión i Dario Rodríguez (Madrid).
- **Mont Blanc de Tacul**. Super-couloir, per Joan Ribas i Hèlios Cousin (Mataró).
- **Mont Blanc de Tacul, Couloir del Diable** per Joan Ribas i Hèlios Cousin (Mataró).
- **Triangle Rocallós de Tacul, Goulotte Chère**. Tot i ser una de les més redreçades de Tacul, per la seva poca llargada i la possibilitat d'assegurança en roca s'ha convertit en un dels itineraris més repetits d'aquest estiu. La feren unes vuit o deu cordades.
- **Mont Maudit**, aresta Kuffner. 1.ª asc. estatal en solitari per Guillermo M. Yeste (Madrid).
- **Les Courtes**, Couloir NE. Encara que aquesta ascensió no sigui d'una dificultat extrema, cal ressenyar-la perquè és la primera vegada que la realitza una cordada femenina de casa nostra. Mery Puig i Mònica Verge (Barcelona).
- **Triolet**, Cara Nord. V. «Gréloz-Roche», per Curiel en solitari (Madrid).
- **Les Droites**, esperó nord. V. «Authenac-Tournier», entrada directa, per Toni Bros i Toni Torrents (Terrasa).
- **Aiguille Verte**, couloir Cordier, per Joan i Manuel de la Matta (Barcelona).
- **Aiguille Sans Nom**, cara nord. V. «Brown-Patey», obrint-hi una nova variant de sortida «glac submari». Deu llargs mixtes, amb goulottes fins a 85°. 1.ª asc. estatal i absoluta per F. Aguado, Lluís Tapia i Félix de Pablos (Bilbao – Madrid).
- **Aiguille Noire de Peuterey**, aresta sud, per Jordi Pons, Jean Clemenson i Emili Civís. (Barcelona – Chamonix).
- **Aiguille de la Blatière**, cara O. V. «Brown-Williams», per Antoni G. Picazo i Cèsar

Romero (Barcelona); Monica Verge i Toni Torà (Barcelona).

- **Pic du Roc, pilier Cordier**, per Manuel Balet, Joan Wenceslao (Sabadell); J. Ch. Peña i Alfons Valls (Barcelona).
- **Clocher de Tacul**, cara est, V. «de l'Esperança», 1.ª asc. absoluta per J. Ch. Peña, Joan Wenceslao, Manuel Balet, Felix de Pablos i George Bettemburg. 250 m, ED.

MASSÍS DELS ÉCRINS

- **Pic central de la Meije**, cara nord. Couloir des Corridors, 600 m, 50°-55°. Comparable a una cara nord de l'Argentièr, però en un ambient de més solitud. Ascensió realitzada per Josep Ros i Alfons Valls (Barcelona).

ALTA BREGAGLIA

- **Piz Badile**, cara NE, V. Cassin. Aquesta ja clàssica però bella paret nord dels Alps va ser recorreguda per F. Blanch, Guillem Àrias, Joan Oliva, Antoni Céspedes, Santi Arch i Pere Lluís (Barcelona – Amposta). La seva part alta encara era força nevada. Bivac al cim.

DOLOMITES DE BRENTA

- **Crozzon de Brenta**, Cara Nord. Pilastre dels Francesos, per Armand Cobo i Carles Bausa (Barcelona).
- **Campanile Basso**, dièdre Fehrmann.
- **Campanile Alto**, Cresta oest, per Joan Manuel, Paco Garcia, Rosa Gasulla, Jordi Clariana, Quico Polls i Josep V. Ponce (Barcelona).

DOLOMITES DE SELLA

- **Cima Ciavazes**, cara SE., V. «Micheluzzi», sortida pel dièdre Bhul, ED, per Armand Cobo i Carles Bausa (Barcelona).

ANDES DEL PERÚ CORDILLERA BLANCA

F. Aguado, de Madrid, es traslladà a aquesta serralada

andina durant els mesos de juny i juliol, per intentar algunes ascensions solitàries. Els objectius aconseguits foren:

- **Wallunaraju** (5700 m) via normal, el 10 de juny de 1981, 1.ª asc. estatal.
- **Pisco** (5850 m) cara sud, el 27 de juny de 1981, 1.ª asc. estatal.
- **Huascaran N**, cara NE, del 22 al 26 de juliol de 1981. En aquesta escalada també participaren Juan Vicente López i J. L. Somoano. 1.ª asc. estatal.

Un petit equip d'alpinistes, format per Joan Carles Grisú, Enric Lucas i Juan Vicente López, de Barcelona i Madrid, feren el Pisco (5850 m), Chopicalqui (6400 m) i Huascaran S (6780 m) per les seves rutes normals.

Es de remarcar una segona ascensió al Huascaran S en solitari, feta per Enric Lucas. Sortí del poble de Musho a les 24 h. (mitja nit) i hi retornà a les 17 h. 30 hores de la tarda. És la primera vegada que es fa l'ascens i descens d'aquest cim en un sol dia, sortint de l'últim nucli habitat. Són 4000 m de desnivell en 18 hores.

GROENLÀNDIA

L'expedició oficial de l'STAE, representada per Marta Doria, Montserrat Pueyo, Carles Gaspar, Josep M.ª Jalón, Joan Asin, Gonçal Fernández, Josep Garcia, Lluís Garcia, Francesc Minguiñón, Manel Rosell, Ramon Samarra i Joan Tomàs, organitzà una sortida al sud de Groenlàndia, a la regió del Cap Favel; concretament, al Tasermit Fjord.

L'activitat realitzada és la següent:

- **Ketil** (2010 m). És el cim més característic de la regió. Dues cordades aconseguiren l'ascensió de la seva difícil cara sud, oberta pels francesos l'any 1975 i catalogada MD+, 1200 m. La segona cordada hi obrí una variant un xic més directa que l'original (14 i 15 d'agost i 17 i 18 d'agost de 1981).

Altres activitats desenvolupades:

- **Pingasut central, aresta E**.
- **Qôrormiut, aresta NO**.

- **The Horn, Couloir NE**.
- **Suikagssuak, aresta NO**.

CERCLE POLAR ÀRTIC

Svalbard-Spitzbergen

Els membres de l'expedició Svalbard-81: Ricard Cots, Montserrat Jou, Jaume Barnils, Jordi Mur, Toni Vilaseca, Àngels Ollé, Quim Bertran, J. M.ª Solà, Albert Teixé, Carles Vallès i Miquel Sánchez, del C. E. de la Comarca del Bages, van realitzar, durant el mes d'agost, una excel·lent campanya a Spitzbergen, illa situada en el cercle polar àrtic, a l'est de Groenlàndia.

El mal estat de les glaceres, moltes esquerdes, torrents i el mal temps constant, els van dificultar enormement l'activitat. Tanmateix pogueren realitzar nombroses ascensions, la majoria d'elles amb esquís.

Aquests són els cims que van assolir: **De Geer, Cheops, Galileo Toppen, Jackson Fjellet, Bastion Fjellet, Mc. Cabefjellet, Gizeh, Fleming Fjellet**, i el **Newton Toppen**, que es el més alt de totes les illes.

ACTES

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE «ULLDEMOLINS (HISTÒRIA, COSTUMS I TRADICIÓ)»

El dia 15 d'agost, a l'església parroquial de Sant Jaume Apòstol, de la vila prioratina d'Ulldemolins, va tenir lloc la presentació oficial del llibre «Ulldemolins, (història costums i tradició)» original de l'escriptor lleidatà Sr. Josep Lladonosa, amb pròleg de Ramon Amigó, de Reus, prou conegut dels excursionistes catalans, i amb un epíleg del nostre consoci Modest Montlleó, nadiu d'aquella possible gràcies a la «Fundació possible gràcies a la «Fundació d'Història i Art, Roger de Belfort».

Van presidir l'acte: el Sr. Albert Manent, director general d'Activitats Artístiques

Presidència de l'acte de presentació del llibre «Ulldemolins (història, costums i tradició)» a l'església parroquial d'Ulldemolins (Priorat). (Foto: Hilari Sanz.)

i Literàries de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya; el Sr. Josep Gomis i Martí, president de la Diputació Provincial de Tarragona; el batlle de la vila, Sr. Jaume Figueres; l'editor, Sr. Manuel Aragonès, i l'autor del llibre i els seus col·laboradors.

Obrí la cerimònia el batlle de la vila, qui féu ressaltar la importància de la jornada i la fita que culturalment s'havia assolit en poder comptar amb una història local que abraçava des de l'home prehistòric fins als nostres dies.

Tot seguit féu ús de la paraula el Sr. Montlleó, qui manifestà la seva satisfacció en veure's acompanyat en una obra literària per tants bons escriptors, i continuà dient que molts ulldemolinencs, que havien estudiat a l'escola la història de Catalunya i d'Espanya, des d'ara podrien conèixer també la de llur poble.

El Sr. Lladonosa féu una extensa dissertació; començà per explicar els seus primers contactes amb la vila i la seva gent, i les posteriors estades estiuenques que donaren el fruit d'escriure notes extretes dels llibres vells de l'Ajuntament, que pogueren salvar de la guerra civil, les quals finalment serviren per a confeccionar el llibre que avui ens ocupa.

Finalitzades les paraules de l'autor de l'obra, el president de la «Fundació Roger de Belfort», Sr. Aragonès, va explicar els motius que concorrien per donar en aquell acte els premis del certamen

literari popular convocat el mes de maig a La Febró; i la secretària del Jurat Qualificador va llegir l'acta del veredict. Foren premiats: «La terra: un món de meravelles» i «La terra: font de la vida». Els guanyadors foren obsequiats amb un manat de farigola i el premi en metàl·lic corresponent. Alguns dels guardonats llegiren els seus treballs, i fou molt aplaudit el poeta, Sr. Joan Asens, d'El Masroig.

El Sr. Gomis Martí, s'adreçà al públic amb una breu i emotiva intervenció poètica, relacionada amb uns versos del recordat mestre Elisard Sala, que han figurat al programa d'actes d'enguany. En glossà emocionadament la figura amb tant d'entusiasme que féu posar dempeus el públic.

Per acabar, el Sr. Manent clogué l'acte amb paraules elogioses per als escriptors que havien donat vida a una obra del tot necessària; agrai a l'editor per haver acollit el treball, a l'Ajuntament per haver-hi donat suport i al Sr. Rector per haver facilitat el marc incomparable de l'església parroquial per a tan bonica trobada. Les seves darreres paraules foren de congratulació i d'esperança que el poble prosseguirà pel camí que s'ha proposat, amb noves aportacions literàries que han de facilitar l'extensió cultural del país.

El Centre Excursionista de Catalunya, prèviament invitat, hi estigué representat pel Sr. Hilari Sanz, en representació

del nostre President, a qui fou impossible d'assistir-hi. El Sr. Sanz va tenir ocasió de conversar amb els Srs. Gomis i Manent, i coincidiren en molts punts de vista respecte a l'excursionisme en general i, en particular, a la tasca que durant mes de cent anys ha portat a terme la nostra entitat.

M. Magrané

HOMENATGE A FRANCESC UBACH I VINYETA (1843-1913)

El poble de Tiana, el dia 13 de setembre homenatjà el seu fill il·lustre, el poeta de la Renaixença i mestre en gai saber, Francesc d'Assís Ubach i Vinyeta, que va veure la primera llum, en un llunyà dia de tardor, a la masia anomenada can Elies, puix la família del nostre consoci havia sortit esporuguida dels bombardeigs a què sotmetia Barcelona el general Espartero.

L'ànima d'aquest homenatge a qui fou President de l'Associació Catalana d'Excursions Científiques, i primer President de la nova denominació, Centre

Excursionista de Catalunya (1890), fou el tianenc, Sr. Josep Canals, que hi va interessar les primeres autoritats, veïns i familiars descendents del Sr. Ubach, fins aconseguir la celebració de la feliç diada.

La nostra entitat, degudament invitada, acudí a l'acte representada pel vice-president, Sr. Joan de Quadras, i aquest cronista. Presidi l'acte el Sr. Josep M^a. Galceran, batlle de la vila, amb el Regidor de Cultura i els nés de l'homenatjat, Srs. Francesc i Montserrat Ubach, que dirigiren la paraula als assistents, i el Sr. Canals, que va fer una breu dissertació biogràfica del poeta i que també llegí una carta d'un descendent, frare benedictí a Jerusalem amb què s'adherí a l'acte. El Sr. Albert Manent excusà la seva assistència amb una encoratjadora carta, molt ben documentada, sobre la persona que s'homenatjava.

Un nét de la sisena generació, un infant d'uns vuit anys, es dirigí al públic amb senzilles i emotives paraules, i descobrí una placa on queda retolat perpètuament el nom

Francesc d'Assís Ubach i Vinyeta.

del poeta en un carrer de la vila, un xic costerut, potser com correspon a un antic excursionista.

Una vegada descoberta la làpida, els «Bordegasos», de Vilanova i la Geltrú, aixecaren castells de diverses dificultats, i la «Coral Joventut Tianenca», fundada l'any 1903, interpretà acuradament cançons catalanes.

En aquesta diada, el Patronat Municipal de Cultura repartí un opuscle de vint pàgines, que enregistra onze poesies del poeta, escrites el segle XIX i transcrits amb l'ortografia d'aquells temps per respecte a l'autor i per no trencar el ritme i la rima.

L'acte acabà en un saló noble de l'Ajuntament, on fou servit un refrigeri a les persones invitades. El Sr. de Quadras va tenir l'ocasió de departir amb els assistents i va poder verificar, una vegada més, l'estima que tothom sent envers la nostra entitat i la nostra tasca.

El Sr. Puntís, que no va poder assistir-hi, va adreçar als organitzadors una carta d'adhesió i felicitació per haver aconseguit un acte tant reeixit.

M.M.

DIADA NACIONAL DE CATALUNYA

El dia 11 de setembre, el Centre Excursionista de Catalunya celebrà la Diada Nacional de Catalunya amb la tradicional ofrena al monument a Rafael Casanova, portada a terme cap a les deu del matí pel nostre president, Sr. Lluís Puntís, acompanyat de la Junta Directiva, ex-directius i socis que es fan sumar a l'acte. Tot seguit hi hagué profitoses converses amb les primeres autoritats locals, i, a les onze, el Sr. Puntís féu acte de presència al Fossar de les Moreres, on també se celebrà un acte patriòtic i d'afirmació nacionalista, en record dels herois que perderen llurs vides en defensa de les llibertats de Catalunya.

A la tarda, el Sr. Puntís encara va assistir, a la ciutat de Vic, gentilmente invitat pel batlle d'aquella localitat, Sr.

Ramon Muntanyà, a l'acte de col·locació del retrat del Sr. Manuel Serra i Moret (1884-1963) a la Galeria de vigatans il·lustres. Féu la semblança dels trets principals de la seva vida, esmerçada al servei de Catalunya, el Sr. Isidre Molas, vice-president del Parlament de Catalunya.

Manuel Serra i Moret havia presidit, l'any 1931, la diada de Sant Jordi a la nostra entitat, en representació del president de la Generalitat, Francesc Macià, cosa que li va donar peu a fer un parlament encomiàstic de la nostra tasca esportiva i cultural en profit del país català.

El nostre President va tenir ocasió de conversar amb el Sr. Batlle de Vic i amb la representació de l'Ajuntament de Pineda, així com amb el Sr. Molas i el cap de protocol, Sr. Pere Puig. Un dia ben ple d'actes per a la nostra entitat, i força significatiu pel seu sentit històric, pel record a l'acció dels herois anònims i per la vàlua de la persona que fou homenajada a la capital d'Osona.

M. M.

VIATGE A ALEMANYA, DINAMARCA I NORUEGA (estiu 1981)

Viatge de quinze dies, amb autocar i vaixell, organitzat i dirigit per la Secció de Ciències i Arts, amb la finalitat de conèixer Noruega.

L'itinerari des de la nostra frontera amb França, fou: Montelímar, Ginebra, Basilea, Darmstadt, Göttingen, Lübeck, Copenhague, Oslo, Gol, Kinssarvick, Bergen, Hamburg, Heidelberg, Friburg i Voiron. Quasi podríem dir que van empassar-se Europa de sud a nord i viceversa.

Com les altres vegades, els assistents a l'excursió van ser obsequiats amb un opuscle de nou pàgines, original del consoci Antoni Amat, que fa entrar en matèria d'una forma jovial i desenfadada, i que resol els dubtes o el temor a equivocar-se de nom o d'història. L'opuscle és un gentil *cicerone* que condueix de la mà durant tot el viatge i

informa de manera planera i entretinguda de les característiques principals de les poblacions escollides per visitar, d'allò que cal veure i la seva història.

Una petita mostra de com fa les explicacions l'amic Amat la tenim en els seus darrers mots, quan recomana «... tancar els ulls i recordar les ciutats, els fiords, i tot el que heu vist a peu, en vaixell i a través de la finestreta de l'autocar, i estem segurs que tots constatarem que és molt més encisador viatjar de la manera que ho hem fet, que no pas amb avió. Almenys, mai ningú no ens podrà dir que baixem dels núvols.»

Aquest interessant opuscle, el trobarà a la nostra Biblioteca aquell excursionista o lector, interessat en aquest viatge o en un itinerari semblant.

Felicitem els germans Amat per la bona acollida que va tenir el projecte, i per l'èxit assolit en realitzar-lo.

ECOLOGIA

MESURES CONTRA L'EXTINCIÓ DE LA FAUNA.

No fa pas gaire que l'administració espanyola va publicar una llarga llista d'espècies protegides; per un costat ens hem de congratular d'aquesta mesura, però no per això hem de deixar de veure que el principal problema amb què la mateixa administració es trobarà en el moment de fer complir aquesta normativa és que, donada l'extensió de l'esmentada llista, fa quasi impossible que l'home del carrer, que el caçador, en fi, que qualsevol persona que no sigui un professional de la zoologia o que estigui molt vinculat en el tema, pugui arribar a conèixer totes les espècies que allí es protegeixen. Més encara quan, de moment, per a concedir les llicències de caça no s'exigeix ni el més mínim coneixement sobre aquests temes. Hauria estat molt més efectiu de publicar i difondre les poques espècies que encara resten en la categoria de peces de caça, malgrat que les dues categories, la de protegibles i la de caçables, moltes

vegades no obeeixen a un criteri mesurat, ja que, mentre es protegeix el pinsà, ocell de bosc extremadament abundant, es dona com a peça de caça la perdiu blanca, una galliforme adaptada a l'alta muntanya, de la qual queden molt pocs exemplars a les aïllades poblacions on encara n'hi resten, en el nostre país.

Menestrestant, el Conveni de Wasinghton sobre la protecció internacional per al comerç d'espècies animals en perill d'extinció, encara no ha estat ratificat per Espanya, malgrat que la seva entrada a la Cambra de Diputats, per a discutir-ne l'aprovació, fa quasi un any que es va produir. Sembla ser que aquest retard en la ratificació definitiva per part d'Espanya és degut a les pressions que els interessos particulars de l'àmbit dels marxants en pells fines i pel·leteria estan duent a terme, ja que una gran majoria de les espècies que es comercialitzen i es venen a Espanya serien automàticament prohibides.

EXPLOTACIONS MINERES A CEL OBERT.

Durant els darrers mesos, el nostre país s'ha vist afectat per diferents projectes, alguns d'ells malauradament ja endegats, d'extraccions mineres a cel obert. Cal citar el conegut massís del Pedraforca com un dels llocs més afectats, malgrat l'oposició de l'Ajuntament de Saldes i de l'ICONA, que ja s'hi oposaren en primer lloc, quan el Consell de Ministres de Madrid, a les darreries de 1980, aprovà l'ocupació del terreny per part de l'empresa «Carbones Pedraforca S. A.».

Aquesta oposició es fonamentava quasi exclusivament en motius de caire paisatgístic i forestal, però aleshores encara no s'havia fet cap estudi seriós sobre les connotacions geològiques d'aquesta explotació. Poc temps després, el geòleg E. Sunyer, de l'Institut d'Estudis Europeus, realitzà un acurat informe sobre les conseqüències que podrien produir-se en cas de dur a terme el projecte

d'explotació; aquest informe a mans de DE-PA-NA va ser ratificat pel Museu de Geologia de Barcelona i enviat al Director General d'Indústria i Energia de la Generalitat per tal que, en aplicació de l'actual llei de mines, es procedís a paralitzar les extraccions, ja que en l'informe del Sr. Sunyer quedava prou clar que el perill d'importants esllavissaments, a conseqüència del profund esvoranc que hom ha projectat de realitzar al costat del Pedraforca que mira a Saldes, posa en perill tant la seguretat del personal que treballa en l'extracció com els mateixos habitants de Saldes i les seves rodalies.

Per últim, cal fer notar que el mateix Servei Geològic de la Generalitat, en un escrit enviat al Sr. Sunyer, no tan sols li donava la raó sobre la gravetat del perill, sinó que asseveraven que aquest, en realitat, era encara molt més important del que ell deia. Com es desprèn de tot això, veiem que la incoherència administrativa no és un mal que puguem considerar propi d'altres èpoques i situacions, sinó que actualment persisteix en el si de la nostra Generalitat.

Salvador Filella

BIBLIOGRAFIA

TRAVESSIA DEL PIRINEU. Georges Véron. Editorial Montblanc-Martin C E C, 1981. En començar les vacances ens va sorprendre agradablement l'aparició d'aquesta nova guia del

CENTRE, tot i que feia força temps que n'esperàvem la publicació.

Es tracta d'una ruta completa pel Pirineu, des d'Hendaia a Portbou, subdividida en quaranta-tres etapes i les corresponents variants, que suposen uns quaranta itineraris més.

Goerges Véron és un autor concís i clar, que ha recorregut el terreny diverses vegades a fi d'obtenir la màxima precisió en el horari, i a la vegada mantenir-ne l'actualitat, tot eliminant altres elements circumstancials.

Aquesta és, doncs, la principal característica de la «*Travessia del Pirineu*», una obra que, després d'una breu introducció, invita al lector a fer camí ja des de les primeres pàgines. O, dit d'una altra forma, es tracta d'una guia amb caràcter summament funcional i molt simplificada, àdhuc potser massa.

Així, cal dir en favor del seu disseny esquemàtic, que en aquesta guia-itinerària s'ha tendit a una metòdica supressió d'aquells topònims que, tot i ser certament llocs pròxims a la ruta, no són travessats per l'itinerari estricte. El qual, d'altra banda, transcorre amb preferència pel vasant nord de la carena divisòria, encara que, quan s'escau, davalla també al cantó sud de la frontera, meritíssima ampliació aquesta, deguda en la major part al nostre consoci Daniel Cardona i Pera.

En resum, es comprèn, doncs, que la descripció de la Travessia s'hagi agilitzat al màxim, a canvi de l'esforç que representa enllaçar el Cantàbric amb la Mediterrània, a través de l'alta ruta integral pirinenca.

Tècnicament, els itineraris de G. Véron, que ja l'any 1974 publicà en edició francesa l'«*Haute Randonnée Pyrénéenne*», són descrits mestriolament, per tal com s'assenyalen els millors accessos, tot estalviant considerables desnivells i marrades inútils, per la qual cosa al text esdevé una eina inapreciable per als excursionistes.

Un altre aspecte positiu és que, amb la guia a la mà, es

pot començar la travessia del Pirineu des de qualsevol punt, tota vegada que els principis i els finals d'etapa coincideixen quasi sempre en llocs accessibles als vehicles, tant si se segueix el camí de Gran Recorregut (G. R. 10) com si es fa per l'altra ruta. En aquest cas, l'autor recomana com a suport logístic la utilització d'un vehicle tot terreny, que esdevindria un autèntic «campament base ambulant». Felicitem l'autor per aquesta encertada idea.

Cal felicitar també el ja esmentat amic Daniel Cardona, veritable coordinador de l'obra, qui, a més, s'ha encarregat de la feixuda tasca de transcripció als mapes dels noms originals al basc, occità, aranès, benasquès i, naturalment, al català. A part, és també valuosa la col·laboració de Felip Carbona, referida als topònims occitans esmentats en la guia.

Aquesta va acompanyada de seixanta-dos gràfics parcials i quatre mapes generals del Pirineu, per sectors, i és profusament il·lustrada amb una vintena d'atractives fotografies en color.

Cal convenir que ha estat un notable encert haver posat a l'abast dels excursionistes catalans aquesta nova guia, que és la número 9 dins la col·lecció de guies de muntanya de CEC.

Un altre pas, ferm i decisiu, dins l'obra col·lectiva que caracteritza el Centre Excursionista de Catalunya.

David Aloy

LA VEGETACIÓ DELS PAÏSOS CATALANS.

KETRES editora.

C/. Diputació, 113-115, Barcelona-15. Ramon Folch i Guillèn. Manual il·lustrat, de gran format, de la vegetació i també de la flora del Principat de Catalunya (regió de Perpinyà o Catalunya Nord inclosa), de les Valls d'Andorra, del País Valencià i de les Illes Balears. És una obra de nivell mitjà; s'adreça a professionals i estudiants de biologia, de agronomia, de

l'enginyeria forestal així com a qualsevol persona interessada per la botànica, l'ecologia o la natura en general.

Salvador Filella

AL VENT. N.º 42, agost 1981; pág. 33-34. Del coll de l'Obac a Torreblanca, per la serra dels Cupots. Autor: Mateu Fusalba. Interessant travessa que dona lloc a conèixer i admirar zones ponentines de boscos de les serres de l'Obac. Itinerari que representa quasi tres hores de recorregut, propi per a una excursió matinal, que comença al Coll de l'Obac on hi ha parada d'autobús Terrasa-Rellinars (solament els festius i diumenges) i acaba a l'estació de Torreblanca, on es pot agafar el tren cap a Barcelona o Manresa.

REGIÓ 7. 15 d'octubre de 1981; pág. n.º 20. Informatiu intercomarcal de Manresa. Operació Alpina Svalbard'81. «Membres del Centre Excursionista de la Comarca de Bages, a 800 km del casquet polar». Article signat per R. Cots, cap d'expedició.

Expedició portada a terme el passat 28 de juliol, la qual tenia per objectiu conquerir cims encara verges a les illes Spitzbergen, situades en el Cercle Polar Àrtic. Un relat interessant que cal recomanar als afeccionats a les grans realitzacions muntanyequés.

LLERS: ELS HOMES I ELS FETS. Autor: Egea Codina, Figueres 1979-80. Separata dels Annals de

l'Institut d'Estudis

Empordanesos, pág. 120. Es tracta d'un treball en deu capítols, cada un d'ells sobre una època ben definida de la història local. El treball comença per situar geogràficament la vila i el terme de Llers al bell mig de l'Empordà. Prehistòria, edat mitjana, els dominis dels Rocabertí, el segle XV, la recuperació, els trets principals de la segona època dels Rocabertí, una centúria constructiva, la guerra gran, la guerra de la Independència, les guerres carlines, el nostre segle, evolució de la població i moltes fotografies i mapes il·lustratius.

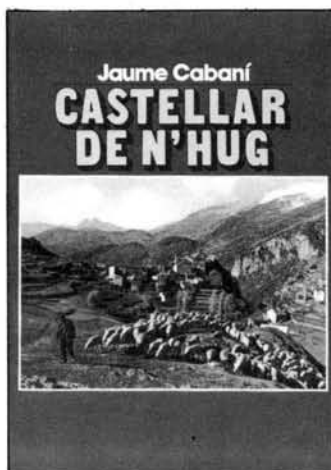
Un estudi local que ens proporciona coneixements inèdits sobre una contrada del nostre país que l'excursionista cal que conegui.

ESGLÉSIES ROMÀNIQUES DEL Penedès. Autor: Esteve Cruaños i Oliver. Vilafranca del Penedès. 1980. L'autor, infatigable investigador de la cultura del nostre país, ha perseverat durant anys fins a obtenir l'obra que ha donat a la llum, com a autor també dels dibuixos a la ploma que la il·lustren.

Setanta tres esglésies romàniques de l'Alt i Baix Penedès i Garraf, amb la descripció del lloc on es troben, forma d'arribar-hi i petita documentació sobre les mateixes. Acompanya el llibre un mapa de les comarques amb la situació de cada una de les esglésies enumerades a l'obra.

Un llibre a l'abast de l'excursionista interessat per l'art romànic del nostre país.

CASTELLAR DE N'HUG.

Autor: Jaume Cabaní. 1981. El treball que ens ofereix l'autor no és una clàssica guia excursionista. Ha preferit de recollir amorosament les petites coses d'un poble abans que, dissortadament, es puguin perdre, i ens explica les festes tradicionals, les vies de comunicació, la gastronomia, les plantes medicinals de la zona i notícies en general de força utilitat. Un llibre distret, profitós i aconsellable.

ULLDEMOLINS: HISTÒRIA, COSTUMS I TRADICIÓ. Autor: Josep Lladonosa, 1981. Una història que feia falta i que, gràcies a l'escriptor lleidetà Josep Lladonosa, s'ha pogut obtenir com a fruit d'unes vacances passades a la Vall d'Ulldemolins.

Pàgines amenes on es poden adquirir coneixements sobre l'Ulldemolins medieval, incorporat al Comtat de Prades amb el seus privilegis i tradicions pairals, la vida de Fra Guerau, Fra Llorenç Julià, la vila setcentista, aspectes contemporanis, la fil·loxera, estadístiques, noves fonts de riquesa, nova era d'inquietuds culturals etc.

Un il·lustratiu llibre que ens porta més enllà dels coneixements que puguem tenir d'un poble i els seus rodals pel simple fet d'haver-hi transitat un dia anant d'excursió per aquelles contrades.

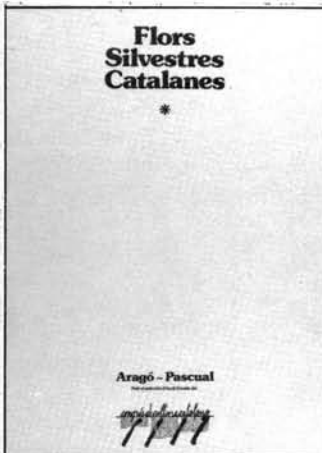
«Cada poble de la nostra terra hauria de poder tenir d'ell mateix un estudi seriós i

objectiu com el que ara per primera vegada es posa a l'abast dels ulldemolinencs», diu l'escriptor reusenc, Ramon Amigó, en el seu pròleg.

M. M.

LA FEBRE DE L'URANI. CATALUNYA DINS L'ESTRATÈGIA ATÒMICA MUNDIAL.

Editorial Blume. C/. Milanesado, 21-23, Barcelona-17. J. Castellà Gassol. Llibre dedicat a tots aquells que creuen que, més enllà de la ficció muntada per generals apocalíptics i buròcrates imperialistes, hi ha una realitat: una terra que és nostra i que els nostre fills tenen dret a heretar en pau i llibertat. S'hi aporten fets, anècdotes, testimonis i estudis recollits des de gener de 1966, moment en què es produí a la Península Ibèrica el primer accident conegut de contaminació radioactiva.

FLORS SILVESTRES CATALANES. Congrés de Cultura Catalana (Patrocini d'Acció Escolar del) Josep M. Aragó - Ramon Pascual. L'objectiu d'aquest treball és iniciar en el coneixement i estudi de les plantes. Està constituït per 42 fitxes corresponents a altres tantes plantes. En cada una d'aquestes fitxes s'hi trobarà: nom de la família, nom científic, etimologia, noms vulgars, hàbitat, localització, època de floració, utilitat de la planta.

L'AGRICULTURA CATALANA. ESTUDI ECONÒMIC. Fundació Jaume Bofill - Banca Catalana. Catalana d'Estudis

Econòmics, S. A. C/. Balmes, 236 Barna-6. Fundació Centre d'Estudis de Planificació.

Estudi realitzat per un equip d'economistes, membres de la Fundació Centre d'Estudis de Planificació, sota la direcció del Dr. J. Grifoll i Guasch. Pretén de ser una aproximació a l'agricultura catalana, basada en la quantificació d'un gran nombre de variables que permeten l'anàlisi de la situació, així com el seu posterior tractament mitjançant tècniques econòmiques. Pretén de ser un estudi o intent per a veure quina és la realitat del camp català.

PARQUES NACIONALES Y RESERVAS DE ESPAÑA Y EUROPA.

Editorial Blume. C/. Milanesado, 21-23, B-17 Philippe Dupont. Parcs i reserves naturals formen avui part de la societat moderna i constitueixen elements importants de la gestió del territori de la majoria de les nacions. És una guia que decriu els principals parcs i reserves d'Europa (uns 400, en total) i, al mateix temps, incorpora una fitxa tècnica de cadascuna de les principals espècies de mamífers i aus d'Europa.

En compliment del que disposa l'article 21 de la Llei de Premsa i Impremta vigent, donem nota de la composició de l'actual Junta Directiva del Centre Excursionista de Catalunya. President: Lluís Puntis i Pujol, Vice-presidents: Joan de Quadras i Castañer, Emili Civis i Abad, Tresorer: Joan de Ferrater i Casanelles, Comptador: Jordi Mercader i Eslugas, Secretari: Josep Eslabaan Paul i Torrent, Vice-secretària: Montsió Garcia i Garcia, Bibliotecari: Modest Montlleó i Espasa, Vocals: Hermenegild Carreté i Bisbal, Agustí Jolis i Fellsart, Francesc Valls i Bach, Josep Pratginestós i Merlotti, Antoni Abel i Bonada, Narcís Rucabado i Franquesa. A més formen part de la Junta Directiva tots els presidents de secció o de comissió.

Normes de publicació de MUNTANYA. Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir presents aquestes condicions: Els articles cal que siguin escrits correctament en català i mecanografiats a triple espai en fulls Din A-4 o foli. Quan el text haurà de ser escrit en diferents tipus, s'indica de la següent manera: subratllat senzill (*corsiva*), subratllat doble (*VERSALETA*), subratllat triple (*CAIXA ALTA*) i subratllat ondulat (*negreta*). Els mapes, dibuixos i gràfics es presentaran dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies en blanc i negre i diapositives, durant els peus corresponents i el nom de l'autor, escrits en un full a part. La Redacció podrà acordar la reducció o modificació d'aquells paràgrafs en què la manca d'espai o la reiteració ho facin aconsellable.

TRACK

PECES ESPORTIVES
SANTILLANA ESECE S.A.

Sant Antoni, 17-33. Calella. T-769 03 91

BERISTAIN S.A.

El primer comerç especialitzat en articles d'esport, armeria i pesca

BARCELONA ●

Fernando, 1 i 3 (cantonada a les Rambles)
Passeig de Gràcia, 94 (junt a La Pedrera)
Plaça Virrei Amat, 3 (Guinardó-Horta)
Creu Coberta, 31 (Hostafrancs)
Avda. de la Llum, 54-56-58 (Sota Plaça Catalunya)

TARRAGONA ●

Conde de Rius, 3

BERISTAIN S.A.

FCO. PERONA, S.L.
POLÍGON INDUSTRIAL DE BENAGUACIL
BENAGUACIL (VALÈNCIA) - ESPANYA
TEL. (96) 273 08 62 - 273 08 36

Bosses per a l'esport
Motxilles
Carteres per a col·legials
Bosses de
costat i
sarrons

**No us
n'estranyeu!
Encara
no ha
visitat
Mañanes**

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

Recordeu només a... C/. Canuda, 26 - Telèfons 318 45 00 - 318 44 34

ESPECIALISTES EN BOTES
DE MUNTANYA

Des de fa 79 anys
apliquem el mutualisme autogestionari.

AGRUPACIÓ MÚTUA

Si coneixeu algun soci, pregunteu-li què en pensa.
Si coneixeu algú que ja ha fet tard* i se'n plany,
pregunteu-li per què hauria volgut ser-ne.

Tothom, homes i dones, des dels 16 anys, podeu
formar part d'aquesta gran tasca col·lectiva.

AGRUPACIÓ MÚTUA DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA

Informe-vos-en: algun familiar o amic deu ser un dels 215.000
socis o sòcies que formen l'Agrupació Mútua i us en parlarà.

Si voleu, telefoneu al 318 18 00 - 318 40 50 de Barcelona
o visiteu l'estatge social a la Granvia, 621 de 8 a 14 hores.

* perquè ja ha complert els 40 anys.

calçat
infantil

- Balmes
Plaça Molina
 - Avda.
Pau Casals, 15
 - Passeig
Gral. Mola, 43
- BARCELONA

KATAKROK

*a On hi ha més
Quantitat de
Qualitat*

Vehils

fundat l'any 1908

Plaça Universitat, 7 - Telf. 317.91.86

P Parking Plaça Castilla

Portal de l'Àngel, 32-34 - Tels. 317.91.86 - 317.91.90

P Parking SABA - Plaça Catalunya

BARCELONA

MIMCAR

TROFEUS PER A TOTS ELS ESPORTS

ESPECIALITAT EN TROFEUS I MEDAILLES PER A EXCURSIONISME,
MUNTANYISME, ALPINISME, ESPELEOLOGIA, ESCALADA I ESQUÍ

MIMCAR

TROFEUS ESPORTIUS Carrer de Muntaner, 15 - Barcelona

Deportes Martín

PLAÇA URQUINAONA, 7 - Telèfons: 301 45 76 - 301 60 45 BARCELONA-10

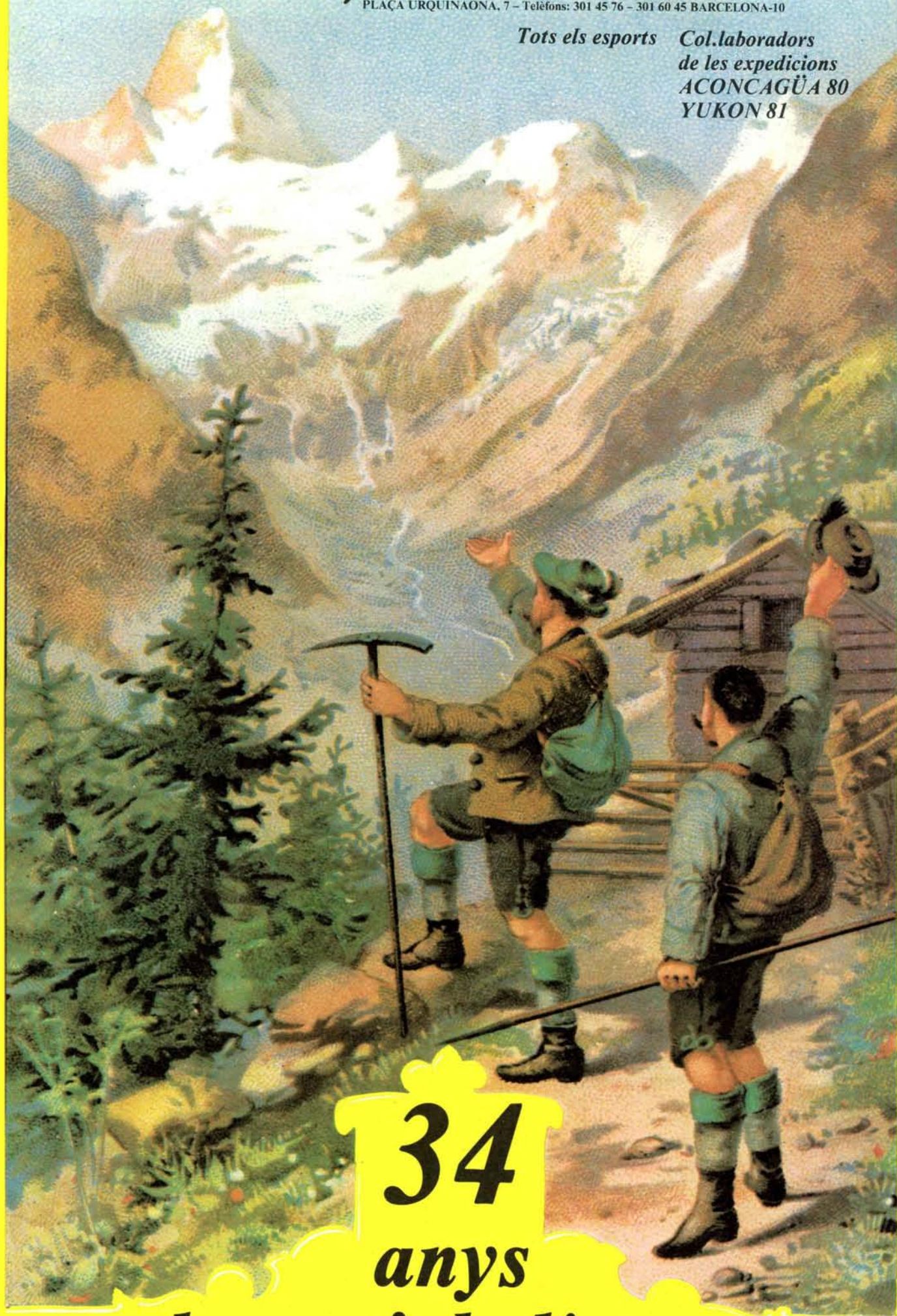
Tots els esports

Col.laboradors

de les expedicions

ACONCAGÜA 80

YUKON 81

34

anys

al servei de l'esport

ELEGANCIA DEPORTIVA
ELEGÀNCIA ESPORTIVA

